

વિચારોના વિચારમાં

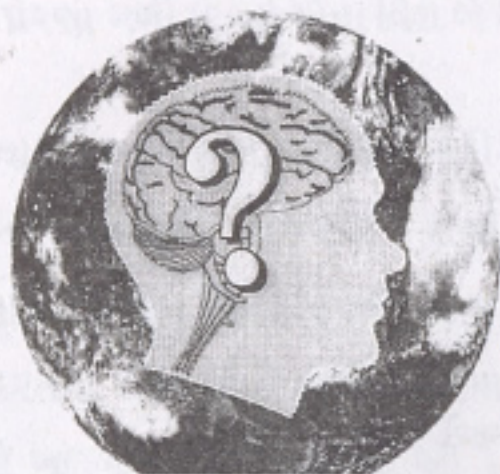

— રામજીભાઈ 'વડીલ'

પ.પુ. અવલ બા ના ચરણોમાં

વિચારોના વિચારમાં

— રામજીભાઈ 'વડીલ'

“વિચારોના વિચારમાં”

— રામજીભાઈ ‘વડીલ’

મો. ૯૯૨૫૪૧૫૧૫૨

પ્રથમ આવૃત્તિ : ૨૦૦૯

મૂલ્ય :- જાગો અને વિચારો

પ્રકાશક :-

ડૉ. વિજયભાઈ ડાયાણી

સુમુલ ડેરી રોડ,

કતારગામ, સુરત.

પુસ્તક સીડીંગ :-

બાબુભાઈ એન. વાઘાણી ‘ચિંતક’

લેઝર ટાઈપીંગ એન્ડ પ્રિન્ટીંગ

નર્મદા પ્રિન્ટર્સ,

સુરત. (+૯૧ ૯૯૭૯૪૬૦૫૦૯)

॥ प्रस्तावना ॥

“वियारोना वियारमां” पुस्तक विमोचन माटे बे भोल लभवानी तक मणी छे. आ पुस्तकना प्रणेता मारा परम मित्र श्री रामशुभाई वडीलने हुं घण्टा ज नञ्जकथी सहज रीते मित्रताना नाते ज्ञाणी शकयो छुं. अटले लभवानी प्रेरणा मणी छे. तो अेना विशे बे भोल लभु तो अञ्जगतु नथी ज.

काठीयावाडनी भूमि संतो, ओलिया, इकीरो अने पुरातन मंदिर अने विध्वानोना पगलाथी पंकायेली घींगी धरती गीरीवनो, वन्यप्राणीओ, नृसिंह स्वरूप सिंढो, उरणो, वन्य प्राणीओ, वन्य सृष्टि वय्ये निरंतर कुदरतना भोणे जेथी नीथी पर्वतमाणाओ वय्येथी कुदकेने भूसके सुर—ताले भणभण वहेती नदीओ, आ कुदरती वन्यसृष्टि वय्ये धभक्तु कसभा जेवहुं नानकुं विकसित गीर विस्तारनुं पोतानुं वतन आंकोलवाडी गाम वधासीया कुणमां अेक सामान्य कुटुंबमां भाणपण भोगवता हर्याभर्या कुटुंबमां भाणवयमां ज माता—पितानुं छत्र गुमावीने कुदरतना आधारे मा भोमकानी यढती पडतीना सथवारे पगभर थवा कृषिपुत्र तरीके जवन घडतर मेणव्यु. आर्थिक संकडामण, कुटुंबनो जवन निर्वाड, सामाजिक जवाबदारीनी इरज भजवता कुदरतना सहारे जजुमहुं पड्यु. आ परिस्थितिमां पितानी छत्रछायानो भावीपो पुजय मोटाभाई श्री मंगणशुभाई तथा भाभीना सहारे कपरी परिस्थितीने उणवी करवामां बहु ज सहारो बनी रह्या. युवानीकाण दरम्यान मोटाभाईनो छांयडो मण्यो. जवन घडतरमां मोटो झणो मध्यस्थ बनी रह्यो. मित्र रामशुभाई भुतकाण वागोणता वातो नीकणे त्यारे घण्टीवार भुतकाणमां सरी जता त्यारे प्रसंगोपात कहेता के अमारो कपरो समय उणवो

કરવામાં મારા મોટાભાઈ શ્રી મંગળજીભાઈનો મહત્વનો ફાળો રહ્યો છે. કોઈપણ આંટીઘૂંટી વાળી મડાગાંઠને ખુબ જ સહેલાઈથી સમજણ, હિંમત આપી અમારા કુટુંબને હિંમત પૂર્વક સામનો કરવાની સલાહ સૂચન આપી આધાર બની હુંફ આપી છે. પગભર કરવામાં જવાબદારી નિભાવી અમારા ઉછેરમાં મહત્વનો ફાળો રહ્યો છે. આર્થિક પરિસ્થિતીને કારણે માદરે વતનમાંથી સ્થાળાંતર કરવાનો પ્રશ્ન કુટુંબને સૂરત ખેંચી લાવ્યો. જીવન નિર્વાહ માટે છૂટક છૂટક નોકરી સ્વિકારી જીવન ગડબતું રહ્યું. આર્થિક સંકડામણ હતી જ પરંતુ ભાગ્યજોગે અર્ધાંગીની એવા કુશળ કોઠાસૂઝ અને પરિસ્થિતીને અનુકુળ નિર્વાહ ચલાવવાની અરૂણાબેનની સમજના આધારે સંસારનું ગાહું ચાલતું રહ્યું. સમયકાળ રાબેતા મુજબનો સરકતો જતો હતો. એમા અચાનક ટ્રાવેલ્સના ઘંઘામાં મિત્રોના સહકારથી ન્યુરામ ટ્રાવેલ્સ સ્થાપવાનો વિચાર સ્ફુર્યો. સુરતમાં સૌ પ્રથમ આ ટ્રાવેલ્સનો ઘંઘો શરૂ કરવાનું સાહસ કર્યું અને આ સાહસથી તેઓને આ ઘંઘાના આઘસ્થાપક તરીકેનું સન્માનીય બિરૂદ પ્રાપ્ત થયું.

સામાજિક ક્ષેત્રે કૌટુંબિક ભાવના, ફરજ અને આર્થિક નબળા વગેરેને તન મન ધનથી સહાયક બની દિન પ્રતિદિન સમાજ, કુટુંબ અને ત્રાહિત વ્યક્તિ માટે પણ તે હમદર્દ કડીરૂપી બની બધાને પ્રોત્સાહિત માર્ગદર્શક બની મદદગાર સમજ અને ઉકેલ બતાવી એક ઉમદા વ્યક્તિ તરીકે ઉપસી આવ્યા. આ સેવા, સદ્ભાવના અને માર્ગદર્શક રહી પોતાના જીવનમાં ઉજાગર રહી ઝજુમતા રહ્યા. સારાંશે સમાજે કદરરૂપે “વડીલ” નામનું બિરૂદ આપ્યું.

સમાજ પાસેથી કંઈપણ અપેક્ષા વગર નિસ્વાર્થપણે પોતાની જન્મભૂમિને મધ્યમાં રાખી ઋણ ચુકવવાના ઈરાદે પોતાની જન્મભૂમિ માટે

રોજગાર માટે સુરત આવી વસવાટ કરી અને રોજગાર, ઘંઘાકીય વેપારમાં જોડાયા. આ તમામ ક્ષેત્રે જોડાયેલા આંકોલવાડી ગામના સુરત ખાતે રહેતા માદરે વતનમાં વ્યક્તિઓને સંગઠિત કરી “આંકોલવાડી પ્રગતિ મંડળ” નામનું એક સંગઠન ઉભુ કરવામાં સક્રિય રસ દાખવી ગામના યુવાનોને એક નેતૃત્વ હેઠળ ભેગા કરી સંગઠન બનાવ્યું. સંપૂર્ણ સાથ સહકાર આપી પ્રોત્સાહિત કરી અને ગામનું પ્રથમ મંડળ સ્થાપવામાં અથાગ પ્રયત્ન, સમયનો ભોગ, સલાહ અને સૂચન આપને મંડળની સ્થાપના કરવામાં સંપૂર્ણ સહકાર આપી જવાબદારી પૂર્ણ કરી આ સંગઠનને સક્રિય બનાવી પોતાના મનની ઈચ્છાને સંતોષીને જ જંધ્યા. પોતાના ગામના સંગઠનને સ્થાપ્યા પછી પ્રગતિ ભાવના અને ગામલોકોનો સંપૂર્ણ સહકાર અને મંડળની સક્રિય ગતિવિધિને માણીને આત્મ સંતોષ મેળવ્યો.

સંગઠિત ભાવનાઓને અને સક્રિયતાને જોઈને ફરી બીજું સાહસ કરવાને વેગ મળ્યો. સમગ્ર ગુજરાતમાં વસતા વઘાસીયા પરિવારને એક નેજા હેઠળ સંગઠિત કરવાના વિચારે કુટુંબની બંધુત્વ ભાવના જળવાઈ રહે, સંગઠિત બને, કૌટુંબિક વિચારધારા બરકરાર રહે તે હેતુસર બીજું કદમ ‘વઘાસીયા પરિવારના મંડળ’ની સ્થાપના કરવાનો વિચાર સ્ફૂર્યો. સમગ્ર ગુજરાતના પરિવારને સુરત કેન્દ્ર બનાવી એકગ્ર કરવામાં સક્રિય થયા. મહત્ત્મ યોગદાન આપી પરિવારને અકબંધ કર્યાનો શ્રેય પણ “વડીલ”ને શિરે રહ્યો. આ વઘાસીયા પરિવાર આજે તો બહુ જ મોટો વિશાળ વડલો બની ઉત્તરોત્તર વિકાસપંથે આગળ વધી રહ્યો છે. આ મહાન કામ પાર પડ્યું અને સમાજના મોભી ‘વડીલ’ હોવાનું સાર્થક કર્યું.

પોતાની નૈતિક જવાબદારી અને સામાજિક ક્ષેત્રે મદદગાર અને ઉચ્ચકોટિની ભાવના જે અત્યાર સુધી હૃદયમાં ધરબાઈ ગઈ હતી તેને

ચહેરો આપવામાં પ્રૌઢ વયે મૌન રહી આંતરખોજ કરવાની તાલાવેલી જાગી. આ મૌન ધારણ કરવાની તાલાવેલી, ઈચ્છા અને પોતાને જરૂરીયાત લાગી તે વિચારે અઠવાડિયામાં બે દિવસ મૌન અવસ્થામાં રહેવાની ઈચ્છાને અમલમાં મુકી મૌન અવસ્થામાં આત્મ સંશોધન, સ્ફુરણા, અનયાસે જે પ્રગટ થઈ જે અનુભૂતિ થઈ, જે અહેસાસ થયો, જે આત્માને ઢંઢોળવાથી જે માનસિકતા પ્રગતિ અને જે અનુભૂતિ થઈ તેને રોજનીશી રૂપે લેખન કાર્ય કલમની મદદથી તૈયાર થતું ગયું. રોજનીશી લખતા લખતા આત્મપરિક્ષણ અને આત્મસંગાથથી જે નિતદિન પ્રગટ થતું ગયું જે શબ્દ સ્ફૂર્યા, આ શબ્દને વાક્યમાં ઢાળતા ઢાળતા અનુભૂતિ થઈ, સમજ સંદેશ, સંવેદન, સંસ્કાર, પ્રતિભા આ બધી ઘટનાને અનુભવતા ઘટનાનો અહેસાસ થતા રોજનીશી સ્વરૂપે લખાણ લખાતું ગયું અને લખેલા વાક્યોને પરેગ્રાફની પ્રક્રિયા ઉદ્ભવી. આ બધી ઘટનાને અનુભવતા રોજનીશી પુસ્તક સ્વરૂપે આપના ઉદ્દેશથી મૌન અવસ્થામાં અનુભવેલું ભાથુ જે તૈયાર થયું તે પુસ્તક રૂપે.... “વિચારોના વિચારમાં” નામ સંસ્કરણ તળે એક નાનું એવું પુસ્તક બની ગયું. મિત્રવૃંદના અભિપ્રાય, પ્રેરણાનું બળ મળ્યું.

મૌન અવસ્થામાં જે પ્રગટ થયું તે રોજનીશી રૂપે લખાતું ગયું, એમાં નવું કાંઈ નથી, એવું પણ જે છે તે જાણતા હોવા છતાં આમાંથી ઉપયોગ ન કર્યો હોય તેવી વ્યક્તિને પ્રેરણાનું ભાથુ બને અને પ્રેરણા સ્ત્રોતને ગતિરૂપી ટેકો બની રહે.

તા. ૦૧/૦૭/૦૯
સૂરત

તેજ અભ્યર્થના.....
ડૉ.વિજયભાઈ ડાયાણી
મો. ૯૩૭૪૫૮૧૭૨૫

॥ निवेदन ॥

હું નથી વિદ્વાન કે નથી લેખક કે નથી કવિ. નથી મને ભાષાનું જ્ઞાન કે નથી વ્યાકરણનું જ્ઞાન, છતાં આ પુસ્તકને “વિચારોના વિચારમાં” નામથી આપની સમક્ષ મૂકવાનું આ સાહસ કરી રહ્યો છું. આમાં જે કંઈ ક્ષતિઓ છે, તે મારી પોતાની છે. અને જે કંઈ સાડું હોય તે આપને બધાને જીવનમાં ઉતારવા માટે અર્પું છું.

બે બોલ લખતા આપને કહું છું. આ કોઈ સ્ટોરી નથી કે કોઈ લેખ નથી. આ તો માત્ર ‘રોજનીશી’ છે. હા આટલું તો ચોક્કસ લખુ કે આ રોજનીશીનો જન્મ શા માથી થયો ? આનો જન્મ મૌનમાંથી થયો અને મૌનનો જન્મ હું એક સ્વામી બ્રહ્મ વેદાંતજીનું વિજળીના ચમકારે પુસ્તક વાંચતા વાંચતા ચમકારો થઈ ગયેલો અને રોજનીશી તથા મૌનમાં સહકારરૂપી ભાગ મારા ધર્મપત્ની શ્રીમતી અરૂણા તથા મિત્રોએ સારો સહકાર આપેલ છે. આ મિત્રોનો આ રોજનીશીમાં ક્યાંકને ક્યાંક ઉલ્લેખ છે. માણસોને ગીતાજી વાંચતા તો બહુ જ જોયા છે. પરંતુ જ્યારે ગીતાજી જીવતા માણસો જોઈએ ત્યારે આપણે પ્રભાવિત થતા હોઈએ છીએ. આવા યુવાનો મારા ધ્યાનમાં છે તેને હું આમા યાદ કરૂં છું. એક ગીરીશભાઈ ચોવટીયા તથા શ્રી નરેશભાઈ વઘાસીયા અને શ્રી વરજાંગભાઈ ઝીલરીયા આવા યુવાનો પોતાનો તો ખ્યાલ રાખે છે. પરંતુ બીજા પરિવારનું ધ્યાન પણ રાખતા હોય છે. આવાજ એક યુવાન એટવોકેટ શ્રી રમેશભાઈ એન. વઘાસીયા જેનાથી હું પ્રભાવિત થયો હતો. મારી પાસે શબ્દો ન હતા. તેથી વર્ણવી શકતો ન હતો તે આ વ્યક્તિએ સાકાર કર્યું.

‘ચિંતક’ની બીજથી વૃક્ષ સુધીની પ્રાકૃતિક યાત્રાનો જીવન પરિચય

મારા જીવનકાળમાં અત્યાર સુધીમાં મારે અનેક વ્યક્તિને મળવાનું, જોવાનું થયું એમાની એક અદ્ભૂત વ્યક્તિત્વ ધરાવતી વ્યક્તિને મળ્યો અને એમાં ઓલ ઈન વન જોવા મળવાથી ટૂંકો પરીચય આપવાનું હું રોકી શક્યો નહીં.

આ વાતની શરૂઆત ઈ.સ. ૧૯૭૮ થી શરૂ થાય છે. હું જ્યારે કતારગામ રોડ ઉપર આવેલ જ્યોતિ સોસાયટીના નાકે શ્રી રામ ટ્રાવેલ્સ નામની ઓફિસ સંભાળતો હતો ત્યારની છે.

એ સમયમાં મને એક એવી વ્યક્તિનો પરીચય થયો. અને તેનાથી હું પ્રભાવિત થયો, પ્રભાવિત થવાનું કારણ તેની પાસે નાનામાં નાની તથા મહાન વ્યક્તિના જીવનનું માહિતી જ્ઞાન હતું.

મને એ વ્યક્તિમાં રસ પડવાથી એના વિષે જાણવાની જીજ્ઞાસાથી તેની આસપાસના સર્કલમાંથી જાણવાની કોશિષ કરી એના વિષે ઘણું ઘણું જાણવા મળ્યું.

આ વ્યક્તિનું નામ છે. “ શ્રી બાબુભાઈ વાઘાણી” આ વ્યક્તિનું નામ હવે પછી આ લેખમાં ‘ચિંતક’ તરીકે આપવામાં આવ્યું છે. એટલે હવે પછી ચિંતક નામ આવે એટલે શ્રી બાબુભાઈ વાઘાણી સમજવું.

‘ચિંતક’ના વિશે જાણવાની કોશિષમાં ઘણા લોકો તેને જાદુગર કહેતા, ઘણા લોકો નાસ્તીક કહેતા. પરંતુ મારે તેને અવાર નવાર

મળવાનું થતું ત્યારે હું પણ ઘંઘામાં ગળાડુબ હતો. એ પણ સારી રીતે ઘંઘામાં મશગુલ હતા ત્યારની આ વાત છે.

આ 'ચિંતક' ઈ.સ.૧૯૮૨માં મારી ઓફિસે આવ્યા અને અમે મસ્તીની પળો વિતાવતા હતા. ત્યારે તેણે મને કહ્યું કે હું મારી ૪૦વર્ષની ઉંમરે મારા માટે કમાવવાનું બંધ કરવાનો છું. ત્યારે તો મને અશક્ય લાગ્યું પરંતુ તેમની અંદર જગત જાણવાનું બીજ અંકુર રૂપે વિકસવાની તૈયારીમાં હોય તેવું મને લાગતું હતું.

ઈ.સ.૧૯૯૦માં 'ચિંતક'ની ૪૦ વર્ષની આયુ થઈ ત્યારે તેણે પોતાનો વ્યવસાય ખરેખર સંકેલી લીધો અને જગતને જાણવાની દિશામાં આગળ શરૂઆત કરી.

'ચિંતક'ની બહારની વિવિધ ક્ષેત્રની જાણવાની અને જાણીને લોકોમાં પણ જાણકારીનો અહેસાસ કરાવવાની તાલાવેલી જાગેલી જોવામાં મળી. હવે આવે છે માહિતીમાંથી અનુભવવાની વાત તો તેમણે પોતાના શરીરથી શરૂ કરી તેમાં ઓછામાં ઓછી જરૂરીયાતથી કેવી રીતે જીવાય અને એ રીતે જીવવા લાગ્યા આમા તેમના પત્ની લાભૂબેનનો પૂરો સહકાર મળ્યો.

'ચિંતક'નો એવો નિર્ધાર કે તે જે બાબતમાં જંપલાવે તેમા જીણામાં જીણી વસ્તુને એવી રીતે જાણે કે સેમી પી.એચ.ડી. કરી નાંખે.

આ બધી પ્રવૃત્તિ મારા ધ્યાનમાં આવ્યા કરે. ચિંતક જ્યારે પણ

નવી પ્રવૃત્તિમાં લાગે એટલે અમે મળીએ ત્યારે જાણકારી મળ્યા કરે. આમા એક સાથે અનેક સામાજિક પ્રવૃત્તિમાં ધ્યાન આપવા લાગ્યા ત્યારે મને ખ્યાલ આવ્યો કે જો માનવી પોતાના માટે એટલું બધુ કરે છે. જો એ પોતા એક માટે છોડી દે તો હજારો માટે કામ આવી શકે. આવી કામના ચિંતક મનની થઈ ગઈ. જે મે જોયું સમાજનો કેટલોક વર્ગ ઘણા લોકોને ગુમરાહ કરે છે. એ 'ચિંતક'ના મનમાં આવ્યું. અને સમાજને સમજાવવામાં પુરે પુરો ભોગ આપ્યો.

શિક્ષણ ક્ષેત્ર હોય તો પણ બાળકોને કેવી રીતે સારું ભણતર મળે એ માટે જે માણસને રસ હોય અને વ્યવસ્થા હોય તેવા માણસોને તૈયાર કરી શિક્ષણના સંકુલો વગેરે પોતે ધ્યાન આપી શરૂ કરાવે.

એવી જ રીતે જે પેલા માહિતી જ્ઞાન હતું તે હવે અનુભવમાં લાવીને સમાજને આપવાનું કાર્ય કરી રહ્યા છે.

ત્યાર પછી ચિંતકે એકાદ દસકો એટલે કે એકાવન વર્ષની ઉંમર સુધીમાં વિશ્વના મહાન સુધારકો તથા ફિલોસોફરોનો અભ્યાસ કરી જગતની નાનામાં નાની અને મોટામાં મોટી બાબતો વિશે સેમી પી.એચ.ડી. કરી માહિતીજ્ઞાન એકઠું કર્યું.

ત્યાર પછી જે માહિતીજ્ઞાન હતું તેને પોતાના અનુભવમાં લેવાની શરૂઆત કરી.

જે જે ક્ષેત્રની માહિતી હતી તે તે ક્ષેત્રમાં મારી જાણ મુજબ ૧૫ થી ૧૬ ક્ષેત્ર એવા છે. જેમાં જાતે ઈનવોલ થઈને અનુભવી સમાજમાં કોઈને કંઈને કંઈ આપતા જાય. અને પોતાની પાસે જે ભાથુ છે તે બીજાના ઉપયોગમાં આવે એમા એને આનંદ આવતો જાય. આનંદ એક જ એક

એવી વસ્તુ છે તે આપણને કુદરત કોર લઈ જવામાં સફળતા અપાવે છે.

આવી જ રીતે “કલ્પસર યોજના” જેવી ભગીરથ પ્રવૃત્તિમાં પુરી જાણકારી મેળવી જે તે વ્યક્તિ તેમાં સામેલ હોય તેને પુરી પાડે છે.

લોકોની શારિરીક અને માનસીક પીડાને મૂળથી દુર કરવાનું કામ પણ તેઓ કરે છે વિના મૂલ્યે ! એક્ષુપ્રેશર દ્વારા અનેક લોકોની પીડી દુર કરતાં હું જોઉં છું. લોકો પણ આ કળાનો ભરપુર ઉપયોગ કરી સ્વસ્થ થઈ રહ્યા છે. પોતે હિટનો રીઝમ કળા જાણતા હોવાથી માનસીક સારવાર પણ સુંદર રીતે આપે છે.

આવી તો અનેક પ્રવૃત્તિ છે. જેમ કે આધ્યાત્મિક બાબત તો તેમા જેને રસ હોય તેને એ લાઈનનું સાહિત્ય તથા માર્ગદર્શન પુરૂ પાડે.

આવી રીતે બધા કાર્યમાં પુરેપુરો રસ લઈને દરેક કાર્ય ભલે તે કામ ખેતીવાડી વિષેનું હોય તેમાં પણ ખેડૂતના વિચારક બનીને કાર્ય કરે. તેમ છતાં બધા કાર્ય કરતાં કરતાં પોતે તો નિમર્ણ રહીને મોજ માણે એવું મેં જોયું અને અનુભવ્યું છે.

આ ‘ચિંતક’ની ગાથા હું વર્ણવી શકું તેમ નથી. કારણ કે આ વ્યક્તિ એક જ દિવસમાં અલગ સમયે અલગ અલગ ક્ષેત્રમાં ઈનવલ થઈને કામ કરી શકે છે. આમના વિશે લખવા માટે તો ૨૦૦૦ પેજનું પુસ્તક પણ ટૂંકું પડે તેમ છે. જે મારી સમજ મુજબ છે.

આવું વિરાટ વ્યક્તિત્વ ધરાવતા ‘ચિંતક’ જો પોતે પોતાની જીવન કથા લખે તો જ તેને સમજી શકાય.

‘ચિંતક’ “શ્રી બાબુભાઈ વાઘાણી”ની આ ટૂંકી ઓળખ આપનાર તેના શુભ ચિંતક

શ્રી રામજીભાઈ ‘વડીલ’

“ વિચારોના વિચારમાં ”

તા.૧૧/૧૨/૨૦૦૮

બાળક સહજ વૃત્તિથી જીવે છે. આનંદ મેળવવા યુવાન ઉત્સાહ ભેર જીવે, જીવનની મોજ મેળવવા હવે આ મોજ લુંટતા લુંટતા આવે છે. મોભીનું પાત્ર આ પાત્રમાં એ પાત્રને દિપાવવા ઘણું બધું કરવાનું હોય છે. જેમ કે લગ્ન જીવનમાં જોડાઈ બાળકોના ઉછેર તેમજ ભારણ પોષણ તથા તેને તેના અભ્યાસમાં પારંગત કરી વ્યવસ્થિત ધંધા રોજગારમાં ગોઠવવા તેમજ તેને ગૃહસ્થી સુધી પહોંચાડવામાં જે કાંઈ ધનની જરૂર પડે તે કમાવાનું એટલે મોભીનું પાત્ર બરોબર ભજવ્યું કહેવાય.

આ પાત્ર બરાબર ભજવાય જાય પછી જો શરીર સાથ આપે અને મનની સ્થિતિ મજબુત હોય તો પાત્ર આવે ટ્રસ્ટી હવે, આ ટ્રસ્ટીના પાત્રના મુળમાં તો પાત્ર ભજવવાની પ્રેરણા તો પોતાનો ઈગો અથવા અહંમ્ જ ભાગ ભજવે છે. કારણ કે આ પાત્રની શરૂઆત જ પોતાનો અહંમ્ પોષાય એવા કાર્યથી થાય છે. જેમ કે મોભીનું કાર્ય પુરું થયા પછી ઘરના બધા તેને માનની નજરે જોવે તેમજ પરિવારમાં પણ તેનું આગવું સ્થાન મેળવવાની કોશિષ કરી મેળવે પછી જે ગામમાં પોતે રહેતો હોય એ ગામના રહીશો પણ એને માનની નજરે જોવે અને એની કાર્યની કદર કરે અને પોતે કાર્ય કરતો જાય અને કાર્ય કરતાં કરતાં તેને પુરેપુરો સંતોષ મળ્યા પછી જો આ પાત્રને સમજાય કે અહીંયા આ રોલ પુરો થાય છે.

હવે, પછી જીવન રહી ગયું હોય અને શરીર સાથે ઈગોને પણ

સાથ આપવાનો આવે છે. જો આ બન્ને સારી રીતે સાથ આપે તો ઘાટી અથવા રામા(ઘાટી)નું પાત્ર આવે છે. આ પાત્ર ભજવવા તેનું હૃદય મન તથા બધી ઉર્મીનો સહકાર હોય છે.

હવે, જ્યારે ઘાટીનું પાત્ર ભજવવાનું છે. ત્યારે તે મન મુકીને વરસવું જ પડશે અને વરસે તો જે ઘાટી ના પાત્રને ન્યાય આપી શકશે.

હવે, આ પાત્રનું કામ પોતાનાથી જ શરૂ કરવાનું રહે છે. અને પોતાને પુરેપુરો ઘાટી સમજીને આ પાત્રમાં ઢાળવો પડશે. આ પાત્ર પુરેપુરો પોતાને સમજતું થશે એટલે તેને જે બંગલામાં ઘાટી તરીકે રહેવું છે. તે બંગલાને અને તેમા વસતા સર્વેને સમજી શકશે.

જ્યારે ઘાટી તરીકેનું પુરૂ ભાન આવી જાય એટલે તેને સમજાય જાય કે આખો બંગલો પોતાનો હોવા છતાં મારૂ કાંઈ નથી એવું લાગવા માંડે છે.

જ્યારે આ ઘાટીનું પાત્ર ભજવતા ભજવતા એને ખ્યાલ આવે છે કે આખું જગત પોતાનું છે. અને પોતાનું કાંઈ નથી એવું સમજાય જાય પછી તો જોવાનું જ શું રહ્યું.

પછી તો સંસાર વહેવારની બધી જ ગતિ વિધિમાં બરોબર હાજર રહેતો જાય અને બધા કામ કરતો જાય છતાં સાવ નિર્લોપતા અનુભવવા માંડે અને જ્યારે આવો સમય આવે એટલે તે પોતાની પાસે વધારેમાં વધારે હાજર રહેતો થાય અને એની સાથે વધારે રહેવાનું થાય અને ઓળખવાની

તક પણ વધારે મળે અને ઓળખી પણ શકાય છે. એવું મારી અનુભૂતિમાં છે.

જ્યારે પોતાને જાણવા તથા સમજવાનો મોકો જ મળ્યો હોય ત્યારે તો મસ્તીની પળોમાં જે અંદરના ભાવ ઘડી ઘડી બદલાતા જોવામાં બહું જ મજા આવે છે. કારણ કે જેમ કાકીડો તેના રંગ બદલતો બહારની દુનિયામાં જેમ જોવામાં આવે છે. એવી જ રીતે જો અંતરના ઉડાણમાં આ ઘાટીના પાત્રની નવરાશની પળોમાં જો ધ્યાન અપાય તો તેનું પાત્ર બરોબર ભજવાયું કહેવાય એવું મને લાગે છે.

જ્યારે આપણે આપણને પોતાનાને પુરેપુરો સમજીને સમજવા લાગીએ ત્યારે લગભગ બધા માનવીની અંદર ઓછે વધતે કૃષ્ણ સમજવાની કોશિષ કરતા દેખાવા માંડીએ છીએ એવું મને લાગે છે.

જ્યારે કોઈ પણ માનવીની કોઈ પણ સમસ્યામાં માનસિક દુર્વિધા લાગે અને મનમાં હાલક ડોલક થતું હોય એવું લાગે ત્યારે ઉડા અને લાંબા શ્વાસ દસ-પંદર લેવા અને તેને હાજર રહીને જોવાથી ગમે તેવી પરિસ્થિતીનો ઉકેલ પોતે જ કરી શકે એવું એને સુજી જાય એવું મને સમજાય છે.

આ વિશ્વમાં દરેક મનુષ્યને એવી ફિલીંગ થાય છે. કે જગત ફાની છે. અને કોઈ કોઈનું નથી એવો વિચાર આવે ત્યારે જો મનુષ્ય સજાગ થઈ જાય અને પોતે પોતાને સમજી જાય કે હું પણ કોઈનો ન હોઈ શકું એવું જો

પોતાને સમજાય જાય તો તરત જ જગત સમજાય જાય.

તા.૧૬/૧૨/૦૯

હર કોઈ માનવીને બોલવું મહત્વનું છે. પરંતુ જે કાંઈ જીંદગીમાં બોલાય છે. એમાંથી લગભગ ૮૦ થી ૯૦ ટકાનું કાંઈ મહત્વ હોય એવું મને લાગતું નથી અગર તો આપણી સમજમાં જરૂરી નથી હોતું.

જ્યારે જે કોઈ માનવીને જાગવાની શરૂઆત થાય ત્યારે આખા બ્રહ્માંડનો આભાસ થાય છે. બ્રહ્માંડના અંતની તો ખબર પડતી નથી. પરંતુ શરૂઆતની ખબર પડે છે કે જે પોતે જ્યાં હોય ત્યાંથી જ બ્રહ્માંડની શરૂઆત થાય એવું મને લાગે છે.

જે માનવી પોતાના અનુભવ વગરનું બોલે છે. તેનું કાંઈ વજન રહેતું નથી. તે પોતાને અને બીજાને ગુમરાહ કરતો હોય તેવું મારી સમજમાં બેસે છે.

જે કોઈ માનવી પોતાના દેહ સાથે હર ક્ષણ હાજર રહી શકે તે વ્યક્તિ કૃષ્ણથી કમ ન હોઈ શકે. અને ગમે તેવી સમસ્યાને હલ કરવાની ક્ષમતા ધરાવતો થઈ જાય છે. એવું મારું માનવું છે.

જો કોઈ માનવી ઉડા શ્વાસ લેતા લેતા જોવાની પ્રક્રિયા ચાલુ કરે અને અંદર ઉતરતો જાય ત્યારે ત્યાનો કોલાહલ સંભળાય છે અને એમ અનેક વૃત્તિઓ દેખાઈ છે. એમાંની એક વૃત્તિ નરાધમ નીકળતી જોવા મળે છે. અને બીજી નરપશુ વૃત્તિ છે. તે પણ નીકળતી જોવા મળે છે. આવી જ રીતે હવે પછીની વૃત્તિ જે નર આવે છે. જે નીકળવા માટે અવઢવમાં જોવા

મળે છે. હવે આવે છે નરોત્તમ આ વૃત્તિ રહેવાની યોજના કરતી હોવાનું મને લાગે છે.

તા.૧૭/૧૨/૦૮

ઉડા શ્વાસ લેતા લેતા એને જોતા જોતા જ્યારે આપણે ઉઘી જવાનું હોય ત્યારે આપણે આપણાં મૃત્યુનો વિચાર કરવો અને જોવું હું અત્યારે મૃત્યુ પામી ગયો છું. અને ત્યાર પછીની પરીસ્થિતી જગત વિષે જોવી અને આપણા મૃત્યુ પછીની પરીસ્થિતીમાં આ વિશ્વમાં જરા પણ ફેર પડતો નથી અને એનો ખ્યાલ જો આપણને આવી જાય તો સરસ મજાની ઉઘ તો આવે પણ આપણને ધન્યતા થવાની અનુભૂતિ થવા માંડે એવું મને લાગે છે.

હવે જ્યારે સાંજના મૃત્યુના વિચાર પછી ઉઘીને સવારે જાગી જઈએ ત્યારે કુદરતની અણમોલ શક્તિને ખ્યાલ આવે અને કુદરતે આપણને કેવી કેવી ભેટ આપી છે. તેનો ખ્યાલ આવે અને સારો દિવસ મસ્તીમાં પસાર થાય એવું મને લાગે છે.

ઉડા શ્વાસ લેવાનો રોજ અભ્યાસ કરવાથી અને સાથે સાથે રહીને જોવાથી અંદરના ભાગમાં ઉજાસ દેખાય છે. અને જાગી ગયાનો ખ્યાલ આવે છે. જાગી જવાથી અંદરના ભાગમાં વર્ષોથી અવાવરૂ પડેલો મહેલ દેખાઈ અને પછી જો પોતે હાજર રહીને રોજ અભ્યાસ ચાલુ રાખે તો અંદરના ભાગમાંથી થોડો થોડો કચરો સાફ થાય એવું મને સમજાય છે.

તા.૧૮/૧૨/૦૮

જો કોઈ માનવી ઉડા શ્વાસ લઈને રોજ જોવાનો અભ્યાસ કરે તો તે માનવી અરીસા જેવો થઈ શકે છે. અને અરીસા જેવો થઈ જાય પછી બધો સમય બારીકાઈથી હાજર રહીને બધું માણી શકે અને તે સમયની છાપ અંદર પડતી નથી. અને ક્યારો ભેળો થતો નથી કારણ કે તે રોલ વગરના કેમેરા જેવો થઈ જાય છે. એવું મારા અનુભવથી

આ સાંસારીક વેવાર વ્યવસ્થામાં રહેતા રહેતા જો વૈરાગ્યની ભાવના જાગૃત થાય તો તે જીવ સંન્યાસીથી કોઈ પણ બાબતમાં કમ નથી એવું મને લાગે છે.

આ જગતમાં નાનામાં નાની વસ્તુ પણ જો ધ્યાનથી જોવે તો આપણને જગાવવામાં સહકાર આપે છે. તેમ આપણા વાહન અથવા શરીરની તકલીફ પણ આપણને હાજર રાખવામાં મદદ કરે છે. એવું મને લાગે છે.

તા.૧૮/૧૨/૦૮

સાંસારીક જીવનમાં તથા આધ્યાત્મિક જીવનમાં શરૂઆતમાં સાંસારીક જીવનમાં નાની બાબતની અવગણના કરે એટલે કે કીડીના ચટકાનો સામનો ન કરે તેને પહાડ જેવી સમસ્યાનો એટલે કે વાઘનો સામનો કરવો પડે છે. એવી જ રીતે આધ્યાત્મિકમાં પણ ઉડા અને લાંબા શ્વાસ અને લાંબા શ્વાસ લઈ જોવાનું શરૂ કરે તો કીડીના ચટકા જેટલી તકલીફ ધ્યાનમાં જવા માટે પડે છે. પરંતુ એમા આળસ કરે તો પહાડ ચડવા જેટલી મહેનત કરો તો પણ ધ્યાન લાગતું નથી એવું મને લાગે છે.

જીવન જીવવાની કલ્પના કરતા મૃત્યુની કલ્પના માનવીને ધ્યાનમાં લઈ જવામાં વધારે સહયોગ થાય છે. એવું મને સમજાય છે.

તા.૨૦/૧૨/૦૮

જો આપણે અત્યાર સુધી પરિચીત ઘરતી ઉપર રહ્યા છીએ અને તેની ઉપર કેવી રીતે રહેવું તે આપણને આવડતુ જ હોય પરંતુ જ્યારે આપણે મહાસાગર ખેડવાનો સંકલ્પ કર્યો હોય ત્યારે દીવાદાંડી ઉપર પૂરૂ લક્ષ રાખવું પડે અને હવે જે વહાણમાં આપણે બેસવું છે તો તેમા દિશા સૂચક યંત્ર અથવા તો રસ્તો ફંટાઈ ન જવાય તેની વાડ જરૂરી છે. એવું મને લાગે છે.

જેવી રીતે આપણે બહાર યાત્રા કરવા જઈએ છીએ અને તકલીફ પડે છે છતાં આનંદ આવે છે. એવી જ રીતે અંતરની યાત્રાની શરૂઆત કરવા ઉપડીએ ત્યારે જે અનુભૂતિ થાય છે તે આપણને મસ્તીમાં મહાલતા કરે છે તે મારા અનુભવની વાત છે.

તા.૨૧/૧૨/૦૮

જેવી રીતે અંતર યાત્રાની શરૂઆત થાય એટલે એ વૃક્ષમાં ફળ આવવાની શરૂઆત થાય આ ફળની અંદર ક્યાય એટલે કાચાપણુ હોય ત્યાં સુધી ફળનો સ્વાદ જેમ ખાટો, તુરો કે કડવો હોય. એમ શરૂઆતની યાત્રામાં બધા રસનો અનુભવ થાય જો યાત્રા કાયમ શરૂ રહેતો જેમ ફળ ધીરે ધીરે પાકે અને એનો સ્વાદ મધુર થઈ જાય તેમ તેવી જ રીતે અંતર યાત્રામાં પણ મધુરતા આવી જાય એવું મારા અનુભવથી સમજાય છે.

મન વિશેની માન્યતામાં તથા અત્યાર પહેલાના અનુભવમાં મન આપણી ઉપર હકૂમત કરતું હતું. પરંતુ જો મનને આપણે હાજર રહીને જોવાનો અનુભવ કરો તો તે આપણા વિચારોમાં અટવાતું આપણું જ સાધન હોવાનો અહેસાસ થાય છે. અને જો સાધન સમજાય જાય તો તેનો ઘણો જ ઉપયોગ થઈ શકે છે.

તા.૨૨/૧૨/૦૮

જ્યારે અંતરની યાત્રાની શરૂઆત થાય ત્યારે અંદરના ભાગમાં પ્રકાશ દેખાય છે. અને અંદરની બાજુમાં અવાવરૂ જગ્યામાં કચરો દેખાય છે. તેમાં પોતે ઈનવોલ થયા વગરનું જ્ઞાન તથા અંધવિશ્વાસમાં એટલે કે આસરણ વગરની ધાર્મિકતાનો કચરો વધારેમાં વધારે જોવા મળે છે. તે કચરો રોજના હાજર રહેવાના અભ્યાસથી દૂર કરી શકાય છે. એ મારા અનુભવમાં છે.

તા.૨૩/૧૨/૦૮

બધા માનવી એવું માને છે કે આત્માનો અવાજ આવે તેમ કરવાથી સફળતા મળે છે. પરંતુ એવું ક્યારે બને ? જ્યારે તે પોતાના આત્માનો અભ્યાસ કરીને પુરેપુરો અનુભવી શકે ત્યારે જ બની શકે.

જ્યારે કોઈ માનવી આપણી સાથે વાત કરતો હોય ત્યારે આપણે સંપૂર્ણ હાજર રહીને મનના ઉચાટ વગર એની પુરેપુરી વાત સાંભળીએ તો જ સામી વ્યક્તિને બરોબર ઓળખી શકીએ.

તા. ૨૪/૧૨/૦૮

જેવી રીતે માનવી કપડા પહેર્યા વગરનાને પોતાની કાખમાં તેડે તો પોતાની કાખની આજુ બાજુનો ભાગ થોડોક તો બગડવાનો છે. એવી

જ રીતે આપણી અંદર એવા એવા નુકશાન કરતા વિચારો આવે અને એની ઉપર બરોબર ધ્યાન ન આપે તો થોડુંક તો બગડવાનું જ છે.

જે વ્યક્તિને ધ્યાનમાં ધ્યાન લગાવવું છે. તેને તે માર્ગમાં સિંહના જેવી સજાગતા તથા તત્પરતા રાખવાની હોય છે. ધ્યાનમાં ગાડર જેવી સ્થિતિ ન હોવી જોઈએ. કહેવાય છે કે ગાડરની સ્થિતિ એવી હોય છે કે તેનું પાછળનું ઠાહું ખવાય જાય છે તો પણ તેને ખબર હોતી નથી.

હું મને સમજવામાં ભૂલ કરતો હોઉં એવું દેખાણું, જે દેખાણું તે મારી અંદર રહેલો ઈગો ડોલતો હોવાનો ભાસ થયો. જે મારામાં હું સમજ્યો હોઉં અને એનું મેં મારા શબ્દોમાં વર્ણન કર્યું હોય અને એનું અનુમોદન ચિંતક દ્વારા થતા મનની અંદર ઈગોનો સળવળાટ જોવા મળ્યો.

જ્યારે આપણી પાસે આપણને મુંજવતા પ્રશ્નો ઉકેલ મેળવવા આપણે આવા પ્રશ્ન ઉકેલમાં સમર્થ માનવી પાસે જઈએ છીએ એવી જ રીતે ધ્યાનની બાબતમાં આપણે આપણી પાસે પુરા ધ્યાનથી જોવાથી મુંજવતા પ્રશ્ન હલ થઈ શકે છે. કારણ કે આપણે સમર્થ માનવીના જીવનમાં ડોક્યું કરવાથી એના જીવન જીવવાની રીત સમજાય જાય તો પ્રશ્ન પુછવાની જરૂર જ ન પડે એમ અંદરનું છે.

જો મનનો ઉચાટ વારંવાર પજવે તો આપણા સ્વીકાર ભાવમાં ઉણપ જોવા મળે છે.

તા.૨૫/૧૨/૦૮

જ્યારે કોઈપણ બીજનું રોપણ થાય પછી થોડો સમય ઈન્તજાર કર્યા પછી એમાંથી અંકુર કુટે છે. તે જોવામાં બહુ જ આનંદ આવે છે. પરંતુ એ અંકુર જ્યારે ધીરે ધીરે વૃક્ષની તરફ પ્રયાણ કરે અને જો વૃક્ષ બની જાય ત્યારે આ વૃક્ષની ક્ષમતા તથા સુંદરતાનું વર્ણન શબ્દોમાં કહેવાતું નથી.

જીવ જાગે ત્યારે આપણું યાત્રાનું વાહન આપણને સમજાય છે. અને આપણે જો સારી રીતે યાત્રા કરવી હોય તો વાહનનો પણ પુરો ખ્યાલ રાખવો જરૂરી છે. તેથી કરીને યાત્રામાં તકલીફ ન પડે.

હું જ્યારે મારામાં થોડી થોડી વારે બદલાવ જોવ છું ત્યારે નિયતિ મુજબ પરિવર્તનના દર્શન થાય છે. અને તેને સ્વીકારવાનું ધ્યાનમાં આવે છે.

જો તમે જે રસ્તે જાવ છો અને એ રસ્તાના માહિર થવા અને એ રસ્તે જતા સામે પાર આત્મ સંતોષના મોતી મળવા લાગે તો દિલની દિલેરી દાખવી રસ્તો દેખાડવા સાથે ન ચાલો તો કાંઈ નહીં. પરંતુ કોઈની દીવાદાંડી જરૂર બનવું જોઈએ.

અને જો દીવાદાંડી બન્યા પછી આપણે કાંઈ કરવાનું રહેતું નથી. કારણ કે દીવાદાંડીની ઉચાઈ જોઈને જેને આત્મ સંતોષના મોતી મેળવવાની તડપ હશે કે જાગશે તે એનીમેળે એ દિશામાં દોટ મુકશે.

આવી દીવાદાંડી આ મહાસાગરના કાંઠા પર જોવા મળે તેમ છે.

જો આપણી નજરને સ્થિર કરી અને મનની ઉપરથી જોવાનું શરૂ કરવામાં આવે તો. આત્મસુખના મોતી મળી શકે જે મનની ઉપરથી જોવાનું થોડું મુશ્કેલ છે. પરંતુ ધિરજવાળા ધ્યાનથી અશક્ય નથી. આ સમજણ અંદરના જગતમાં તેમજ બહારના જગતમાં પણ સુખ આપે છે.

જ્યારે બાહ્ય જગતના વહેવાર તથા સંસારની ગતિવિધિ જાણવાની લાલચા જેમ ઓછી થતી જાય તેમ અંદરના જગતને માણવાની શરૂઆત થાય.

બ્રાહ્મ જગતના વેવારની આંટી ઘુટીમાં સુખને દુઃખની જોડી બરાબર ભાગ ભજવે છે. ત્યારે અંદરના જગતમાં નિરંતર શાંતીનો અનુભવ થાય છે.

આપણા ગ્રંથોમાં કે મહાન 'ગીતા' આપણને ઘણું બધું કહી જાય છે કે સંસારમાં સરસો રહેને 'મન મારી પાસે જો'. આ ગીતાજી વારંવાર વાંચ્યા કરતા જીવનમાં ઉતારી જીવવાની શરૂઆત કરવી કે ઘરના બધા પરિવાર સાથે સંપૂર્ણ હાજર રહીને જીવે અને કાર્ય કરતા કરતા કુરસદની પળોમાં ધ્યાનમાં ધ્યાન રાખે તો ગીતાજી જીવ્યાનો અનુભવ થાય છે.

મને વધારે પડતી વાતો કરાવવામાં મનનો રોલ ધીમો પડતો જાય છે. પરંતુ મારો ઈગો એમા બહુજ ભાગ ભજવતો દેખાય છે. મન મિત્ર બને એમ ઈગો સહકાર આપે તો ઘણું સારું.

હવે, આવી દુવિધાનો સમય વધારે પડતો ન આવે અને જ્યાં જ્યાં ચિત્તનો વધારે લગાવ દેખાઈ તેને પુરે પુરો જોવાનો સમય વધારેમાં વધારે વિતાવવાનો સમય દેખાય છે.

જે એકાંતને આપણે ખરાબ સમજીએ છીએ એ જ એકાંતમાં આપણે આપણી સાથે જો વધારેમાં વધારે સમય રહી શકીએ તો એ પળમાં જાણે કે અંદરથી આનંદના હિલોળાની ભરતી આવે અને જે મન મિત્ર બની ગયું હોય તેનો મોરલો ટહુકતો દેખાય છે.

તા.૨૬/૧૨/૦૮

સાંભળ ઘડા સાંભળ બહુ ઉછળ કુદ ન કર હું સમજું છું તારી તડપ તારૂં ખૂંદાવું, ટીપાવું, બળવું બધી મને ખબર છે. તારે એને અંદરની વેદનાને નિર્મળ જળથી ઠારવા માટે જળની શોધમાં ભટકતો હતો તે જળના તને દર્શન થયા છે. તેમા તો બહુ જ ફુલવા મંડ્યો છે. પણ એ જળ તારામાં આવવા લાગે અને ભરાઈ જાય ત્યાં સુધી તારૂં મોહું સ્થિર રાખ જેથી કરીને ઘડો ભરાઈ અને તૃપ્તિ થાય.

ઘડા સાંભળી લે જેવી રીતે સંસાર વેવાર અથવા વેપારમાં ઘંધાની શરૂઆત અને કાંઈ મેળવ્યા વગર નફા-નુકસાનમાં ખાલી નફાનો જ વિચાર કરે અને નફો મળી ગયાના સ્વપ્નમાં રાસવા માંડે અને ફુલવા માંડે તો બે ધ્યાન થવાની પુરી સંભાવના છે. એવી રીતે અંદરના જગતમાં પણ એવી જ વ્યવસ્થા છે. અને આ રસ્તે ચાલતા થોડી ઝલક અગર તો આત્મ સુખનો થોડો ઝબકારો થાય અને ફુલવા માંડે તો અધુરા ઘડા જેવી સ્થિતી

થવાની સંભાવના આમા પણ છે.

ઈન્તજાર બુરી ચીજ છે. એવું લગભગ બધાના માનસપટ પર હોય છે. પરંતુ જો ઈન્તજારનો સાધના તરીકે ઉપયોગ કરે તો જે પ્રાપ્ત થાય છે તે આપણી કલ્પના ઉપરનું ફળ હોય છે.

જગત મિથ્યા છે. એવું લગભગના મગજમાં જાણે ચીતરવામાં આવ્યું હોય એમ લાગે છે. કારણ કે એમા જાગૃતિનો અભાવ દેખાય છે. જો એ જ જીવ જાગૃતિ તરફ વળે અને પળેપળ પોતાની સાથે રહેતો રહેતો જો જગતને નિહાળે તો એ જ જગત એને એટલું બધું સુંદર લાગે કે એ સુંદરતાનું વર્ણન કરી શકે નહિ.

આ બધો નજરીયાનો ખેલ છે. એ જો સમજાય તો તેને કુદરત અથવા પરિવર્તનનો ખેલ સમજમાં આવે છે.

જો જીવને જાગવું જ હોય તો તેને કુદરત જ સાથ આપવા માંડે છે. અને એના રસ્તાની બધી જ અડચણ દુર કરતો થાય છે. કારણ કે એના પ્રુફ માટે આપણને સ્વિકાર ભાવ આપે છે. જાણે આજુબાજુનું વાતાવરણ રમ્ય બનતું જોવા મળે છે. એ મારા અનુભવથી મને સમજાયું છે.

કહેવાય છે કે બ્રહ્માજીની નાભીમાંથી સૃષ્ટિ સર્જાય છે. સૃષ્ટિનું સર્જન બ્રહ્માજીએ કર્યું હોય કે ન હોય આ બધું માહિતી જ્ઞાન છે.

પરંતુ જ્યારે આપણે પોતે આપણા શ્વાસના સથવારે જો નાભી કમળમાં વિહરતા હોઈએ ત્યારે આપણને આપણી જૂની ઓળખાણનો

તાજો અનુભવ થાય છે.

જેમ કે આપણે જુની ઓળખાણવાળી વ્યક્તિ વર્ષો પછી આપણને મળે અને જે આનંદની અનુભૂતિ થાય તેના કરતા પણ જેના દ્વારા સહારે આ લોકમાં આપણું ઉદ્ભવવાનું થયું તેની ઓળખાણ થાય ત્યારે તો જે મસ્તી થાય તેનો આનંદ શબ્દોમાં વર્ણવી શકાય નહિ.

તા.૨૭/૧૨/૦૮

આપણી પાસે જેટલું જગત વહેવાર, સાંસારીક, આધ્યાત્મિક માહિતી જ્ઞાન છે. તેનો અનુભવ ન કર્યો હોય તો તે જ્ઞાનનો અર્થ ધારણ કર્યું હોય મૌન પરંતુ તે મુંગા જ હોય તેવી અસર થાય છે. એવું મને લાગે છે.

જ્યારે જાગેલા માનવી કહે છે કે આપણા શરીરની અંદર જાવ તો અંદરની ભવ્યતાનો ખ્યાલ આવે પરંતુ સામાન્ય સમજણમાં બેસતું નથી. કારણ કે અંદરની સામાન્ય સમજણમાં શરીરની અંદરના ભાગમાં લીવર, હૃદય, આંતરડા, હોજરી વગેરે હાડમાંસના સ્પેર પાર્ટસ સમજાય છે. પરંતુ જ્યારે અંદરથી આવતો ક્રોધ અને એની જવાબા નીકળે ત્યારે એને ધ્યાનથી જોવે એટલે ખ્યાલ આવે કે આ દાવાનળ પોતાને દજાડે અને આજુબાજુનું વાતાવરણ પણ ગરમ કરી મૂકે. એવી જ રીતે અંદરની શીતતામાં જે જોવે તો અંદર પણ શીતળતા આવે અને આજુબાજુનું વાતાવરણ શીતળ બનાવે. આવી રીતે અંદરનો હિમાલય વગેરે તો જીણવટ ભરી રીતે જોવાથી અનુભવાય છે. સામાન્ય માણસ પણ ધ્યાનથી જોવે તો અંદરની ઉદારતા દિલની દિલેરી ટાઢીયો તાવ વગેરેનો અભ્યાસ

કરીને ક્યાંથી આવે છે તે જોવે તો સામાન્યમાં સામાન્ય માનવી પણ અંદરના જગતને સમજવા લાગે એવું મારું અનુભવવું છે.

આપણી અંદર નાભીમાંથી અવિરત ધારા વહે છે. એ ધારા નાભીમાંથી નીકળી મસ્તક સુધીના તેના પ્રવાસમાં તેના માર્ગમાં આવતા જેમ કે દાવાનળમાંથી પસાર થાય તો મસ્તકમાંથી મુખ દ્વારા અથવા આંખ દ્વારા ગરમ અંગારા જેવી થઈને બહાર પડે અને જો અંદરના હિમ પ્રદેશમાંથી પસાર થાય તો કંકાલ ધ્રુજાવી દે તેવી રીતે બહાર પડે અને આજ ધારા સૌમ્ય અથવા રમ્ય પ્રદેશમાંથી પસાર થાય તો સૌમ્ય વાણી દ્વારા અથવા રમ્ય નયનથી વહેવા માંડે આવી રીતે જે ધારા વહે છે. તેનો ખ્યાલ આવવા લાગે તો ધીરેધીરે અભ્યાસથી તેના રસ્તાનો ખ્યાલ આવવા માંડે. જો તેના રસ્તાનો ખ્યાલ આવવા માંડે તો ધીરજવાળા ધ્યાનથી ધારા આપણે જે માર્ગે લઈ જવી હોય ત્યાં લઈ જઈ શકાય એવી મને સંભાવના દેખાણી છે.

જે પહાડનું જેટલું કદ મોટું એવડી નદીનું તે નિર્માણ કરી શકે. જે નદી પહાડમાંથી નીકળી હસતી ખેલતી તેના માર્ગમાં આવતા અનેક જીવને સંતોષ આપતી આગળ વધતી જાય છે ત્યારે એ નદીને નથી કે હું બધાનું હિત કરૂં છું એનું તો લક્ષ માત્ર વહેવાનું છે. એવી જ રીતે જે પહાડમાંથી નદીનું ઉદ્ભવવું છે. તે પહાડને પણ તેમા અભિમાન આવતું નથી. કારણ કે તેને તો તેનામાં ભરેલું છે તે ખાલી કરવાની જ તમન્ના છે.

હિરો મુખ સે ના કહે કે અણમોલ મેરા મુલ. પરંતુ હિરાને હિરો

સમજવાવાળું ન હોય તો હિરો પથ્થરથી વધારે કાંઈ જ નથી. એવો પથ્થર તો હર કોઈમાં પડેલો છે. પણ તેને હિરો સમજવાવાળા તેમજ હિરાનો ઘાટ ઘડવાવાળા તેમજ તેની કિંમત આંકવાવાળાની હર કોઈ પથ્થરને બહુ જ જરૂર હોય છે. એવું મને લાગે છે.

ઈત્તજારમાં મજા છે. પણ પ્રાપ્તીમાં નથી. આ વાક્ય બહુ જ સમજેલા માણસે કહેલું હશે. કારણ કે ઈત્તજાર સાક્ષીભાવે કર્યો હશે. અને પ્રાપ્તી માલીકીભાવે થઈ હશે. જ્યારે જ્યારે માલીકીભાવ આવે એટલે તેની સાથે સાથે બંધન આવે અને બંધન કોને ગમે એટલે માલીકી ભાવ મજામાં બાધારૂબ બને છે.

પેલા જેને જેટલો મારગ સૂજે એટલું જ ચાલવું જોઈએ. અને જેમ જેમ મારગ સમજાતો જાય તેમ તેમ ડગલાભરીને રસ્તો કાપવો જોઈએ.

બાકી જે કોઈ માહિતી એકઠી કરીને દેખા દેખીથી આંધળું અનુકરણ કરીને દોટ મુકે તો ગોથા ખાવાનો વારો આવે અને છોલાવું પડે. માટે ધ્યાન રાખવું. આ સિધ્ધાંત સંસારી અને આધ્યાત્મિક બન્ને જગતને લાગુ પડે છે. એવું મારા અનુભવમાં છે.

ધારો કે તમારે જે રસ્તે જવું છે તો તે રસ્તાના માહિર અગર તો એ રસ્તાના વટેમાર્ગુ, અગર તો એ રસ્તો જોવાની જરૂરીયાત અને તાલાવેલીવાળા સાથે વધારે પડતો સમય પસાર કરો તો રસ્તો સરળ બને

અને એમાં આગળ વધવાની પ્રેરણા પણ મળે. એવું મારું માનવું છે.

લગભગ બધાને ખબર હોય છે. કે મૌનમાં તાકાત હોય છે તે શું કામે કે કોઈ પણ વ્યક્તિ વધારે મૌનમાં રહેવાથી વધારેમાં વધારે પોતાની સાથે રહેવાનું મળે છે. અને જેની સાથે વધારે રહેવાનું થાય તેને આપણે સારી રીતે ઓળખતા થઈએ છીએ. જેમ આપણને ઓળખતા થઈએ તેમ આપણી અંદરની ખામીઓ તથા ખૂબીઓનો સારો પરીચય થઈ જાય એટલી ખામીઓને દૂર કરવાનો મોકો એટલે મૌન અને ખૂબીનો ખ્યાલ કરીને ઉપયોગ કરવો તે મોજ.

હરકોઈ માનવીએ હકારાત્મ જીવવું જોઈએ. એમાય સંસારીને જે જે વસ્તુનો ઉપયોગ કરતા હોઈએ તેની કદર કરવી જોઈએ જેમ કે જે પોતાને ત્યાગી, યોગી સમજે છે અને શરીરને ક્ષણભંગુર ગણાવે અને ઉપરથી તુચ્છ કહે, તુચ્છ કહે ત્યાં સુધી સમજમાં આવે પરંતુ આ બાબત બરાબર બેસતી નથી. કારણ કે સંસારમાં ગળાબુડ હોય તે માનવી જ વસ્તુને તુચ્છ ગણે પછી સ્વીકારતો નથી. તો કહેવાતા ત્યાગીઓ જીવમાં જીવ હોય ત્યાં સુધી એ શરીરનો ઉપયોગ કરે છે. એ બરાબર નથી લાગતું. કારણ કે વિશ્વમાં માણસ જાગી જાય એટલે વિશ્વની કોઈ ચીજ તેને તુચ્છ લાગતી નથી. એવું મને દેખાય છે.

જ્યારે આપણે આપવા જ બેઠા હોઈએ ત્યારે સામી એટલે કે લેનાર વ્યક્તિની યાંચનો વિચાર કરીને જ આપવું જોઈએ કે તેની યાંચ ડુબે અને એને ધરપત થાય અને જ્યારે લેવા બેઠા હોઈએ ત્યારે આપણે

આપણી ક્ષમતાનો ખ્યાલ રાખવો જરૂરી છે. જેથી કરીને એક બીજાનું કાંઈ વ્યર્થ ન જાય.

તા.૨૮/૧૨/૦૮

જેવી રીતે સંસાર વહેવારની ગતિવિધિમાં પારંગત થવું હોય તો તેના પાસાને બરોબર સમજવા પડે છે. તેમજ આધ્યાત્મિક જગતમાં પણ શરીરનું ધ્યાન રાખતા રાખતા અંતર યાત્રાના વહેવારની ગતિવિધિમાં પણ જીણવટભર્યું ધ્યાન રાખવાનું હોય છે. કારણ કે આગઉ જણાવ્યા પ્રમાણે આપણા અંદર પાંચ નર છે. એમાં આપણે જો નર સુધી પહોંચ્યા હોઈએ પછી એમાથી નરોત્તમ કે નારાયણ સુધી અથવા નરપશુથી નરાધમ સુધીની યાત્રામાં પહોંચવા આપણે ભાવ પ્રદેશ સાથે નરનું મિલન થાય તો નરાધમ બાજુ યાત્રા શરૂ થાય અને સમભાવ સાથે નરનું મિલન થાય તો નરોત્તમ બાજુ અને જો સમગ્રમાં પ્રેમભાવ અને નરનું મિલન જો થઈ જાય તો નારાયણ તરફની યાત્રા શરૂ થઈ જાય એવું મને લાગે છે.

આ સંસારની ગતિવિધીમાં રાચતા રાચતા મધુર જીવન બનાવવા અને આધ્યગતિમાંથી મુક્તિ મેળવવાનો એક મંત્ર છે. આપણા મૃત્યુની કલ્પના અને આ મંત્રનો રોજ દિવસમાં ફક્ત એક જ વખત જાપ અથવા યાદ કરો તો જગતને સમજવામાં ભલે સમર્થ ન થઈ શકાય પણ પોતાને પુરેપુરો સમજવાની ક્ષમતા ધરાવતો થવાય છે. આ મારી જાણ મુજબ છે.

જ્યારે મુંગા રહેવાની શરૂઆત કરીએ ત્યાર પછી ધીરેધીરે મૌન તરફની યાત્રા શરૂ થાય છે. પછી યંત્રવ્રત એની મેળે ધીરેધીરે શ્વાસ લાંબા થતા જાય છે. અને આંખ બંધ થવાથી શરૂઆત થાય પછી જે મસ્તીની શરૂઆત થાય ત્યારે અંદરથી કાંઈક નીકળતું હોવાનો ભાસ થાય છે. ત્યાર પછીની સ્થિતિ વર્ણવી શકાતી નથી.

મનના વિચારોને જોતા જોતા જોવામાં રોજના અભ્યાસથી મજા આવતી જાય છે. અને ધીરેધીરે મનની સાથે સહવાસ વધતા મિત્રભાવ આવે પછી મન ઉપર સવારી કરીને એના તરંગોની દુનિયામાં દર્શન કરતા હોઈએ એવું મને લાગે છે.

હું જ્યારે મસ્તીની પળોમાં બેઠો હતો ત્યારે એકાએક વિચારોનું વાવાઝોડું આવવા લાગ્યું અને શંકા કુશંકાના વાદળ ઘેરાવા લાગ્યા અને હું આ મૃત્યુલોકના વિચાર કરતો કરતો પરલોક એટલે કે આ શરીરના મૃત્યુ પછીની દુનિયાનો ખ્યાલ કરવા લાગ્યો. પરંતુ એમા મારી સમજણમાં સમજણ આવતી દેખાતી ન હોવાથી મને મારો અભ્યાસ કરવાનો સમય દેખાય છે. ત્યારે એક વાત તો ચોકકસ સમજાય છે કે આપણા અનુભવમાં ન આવે ત્યાં સુધી ભલે મોટા શીખર પરથી વહેતી અમૃતધારા હોય અગર તો મહાન ગ્રંથોની શીખામણ હોય અથવા મહાન પુરુષમાં આવેલી આયાત હોય આ બધું વાંચવાથી આપણામાં સમજાય એવું નથી. પરંતુ એનો અનુભવ થાય પછી જ અનુભૂતિ થાય એવું મને લાગે છે.

આખુ જગત જાણવાની ઘેલસામાં લગભગ બધાથી અટવાઈ જવાય છે. જો અટવાવું ન હોય તો તેનો સરળ માર્ગ મારા ધ્યાનમાં એવો આવે છે કે આપણે સંસારની યાત્રા કરવી. હવે અંતરની યાત્રા કરવી એટલે શું ? અને કેવી રીતે કરવી ? એનો સરળ માર્ગ ભાવપ્રદેશ સમજવો. હવે, ભાવપ્રદેશ સમજવા માટે કાંઈ કરવાનું રહેતું નથી. કારણ કે લગભગ બધાને ખબર પડી જાય છે કે આપણે અત્યારે કેવા ભાવમાં રાચતા હોઈએ છીએ. એ ભાવ સમજમાં આવે તો એ ભાવનું શું પરીણામ આવે એ ખબર પડે. એ ખબર પડે એટલે જગત સમજવાની શરૂઆત થઈ એવું અનુભવાય છે.

જ્યારે આપણી અંદરથી ઉઠતા ભાવ સમજવા માંડે પછી ધીરે ધીરે અંદરની ગતિવિધિનો ખ્યાલ આવવા માંડે અને આપણી અંદર અમોઘ શક્તિનો ભંડાર હોવાનો ભાસ થવા માંડે એમ એક વખત પતરા નીચે ચર્ચામાં બેઠા હતાં ત્યારે 'ચિંતક' બાબુભાઈ વાઘાણીએ કહ્યું કે માણસ આપણી અંદરની આખા જીવન પર્યંત ૧ થી ૨ ટકા શક્તિ માંડ વાપરી શકે છે. ત્યારે તો કાંઈ સમજાતું ન હોતું. પરંતુ જ્યારે અંતર યાત્રાની શરૂઆત કરી અને જે શક્તિના ખજાનાનો અભ્યાસ થવા માંડ્યો ત્યારે સમજમાં આવે છે કે ખરેખર શક્તિ પડી હોવા છતાં ઉપયોગ કરી શકતા નથી.

હવે, આપણી પાસે જો અમોઘ શક્તિ પડેલી છે એવો ભાસ થવા લાગે છે. એનો ઉપયોગ કેમ કરવો એમ લાગે ત્યારે પેલા તો આપણે સંસારી ગતિવિધિમાં આપણને સમજવો પડે.

પહેલા તો આપણને કોઈ તકલીફ આપે તો આપણને કેવું ફીર્લોંગ થાય છે. અને કોઈ ગાળ આપે તો આપણને કેવું લાગે છે. અને કોઈ આપણને ઘુત્કારે તો કેવું ફીર્લોંગ થાય છે. એવી જ રીતે જ્યારે કોઈ આપણા વખાણ કરે ત્યારે કેવો અહેસાસ થાય તે જોવું. અને જોતા જોતા જો પોતાને સમજાય કે આપણને કોઈ નુકશાન કરે અગર તો ગાળ આપે, અગર તો હડધુત કરે તો આપણે કોઈનું નુકશાન કરીએ અગર તો, હડધુત કરીએ એ આપણને થાય છે. તે સામી વ્યક્તિને પણ થાય એવું સમજાય ત્યારથી જ જાગવાની શરૂઆત થાય એવું મને લાગે છે. અને એ રીતે જીવવાનું સારૂ થાય તો જે શક્તિ પડેલી છે તેમાંથી વાપરવાનું શરૂ થાય. અંદર પડેલી શક્તિ કે જે નામ આપીએ તેને હજુ હું પૂરી રીતે સમજી શક્યો નથી. માત્ર ભાસના સહારે જ મસ્તીથી ડોલી જવાય છે.

તા. ૩૦/૧૨/૦૮

મહાસાગરના મોતી મેળવવાની જેમ તડપ વધે તેમ એકબાજુનું ખેચાણ થાય છે. આમા વધારેમાં વધારે એવું બને છે કે શુંબલા મેળવવાની પણ તડપ ન હોય અને જો આપણા મહાસાગરો જેવા કે સંતો, યોગીઓ, બ્રહ્મવેદોએ તો એના સાગરના તળીયાના મોતીગ્રંથરૂપી આ જગતને મન મૂકીને વરસાવ્યા છે. હવે, તો એ મોતીને તડપ વધારવાનો સમય પાકી ગયો છે કે એ મોતી વ્યર્થ ન જાય.

તા. ૩૧/૧૨/૦૮

કોઈપણને કોઈપણ બાબતમાં આપણે આપણો મુહાવરો આપવો હોય તો આપણે એ બાબત પુરેપુરી અનુભવવી જોઈએ. આ પછી જ એનો ઉપયોગ કરવાનો રહે છે. આ વાક્ય બહારના જગત તથા અંદરના જગત બન્નેને લાગુ પડે એવું લાગે છે.

તા.૧/૧/૨૦૦૯

જ્યારે અંદરનું યંત્ર ચાલું થાય ત્યારે જ્યા જ્યા અંતરના તાર જોડાએલા હોય છે ત્યાં ત્યાં એના કંપનની અસર અચુક જોવા મળે છે. આવી અનુભૂતિ હું કરી રહ્યો છું.

તા. ૧ / ૧ જાન્યુઆરી એટલે નવા વર્ષનું શરૂઆતનો નવો દિવસ એવું વાંચતા વાંચતા, વાતો સાંભળતા સાંભળતા જો ઝબકારો થઈ જાય તો જાણે કે બીજનો વિચાર કરતા હોઈએ અને જાણે સામે વૃક્ષ થઈને ખડું થઈ જાય છે. ત્યારે આપણને બહુ જ અચરજ અથવા હેરત થવા માંડે ને જો ખ્યાલ આવી જાય કે આ વૃક્ષ રાતો રાતમાં તો કાંઈ થઈ જતું નથી આનું બીજ તો ઘણા ટાઈમ પહેલા વવાઈ ગયું હોય એમ સમજાય તો અત્યાર સુધી ન દેખાયાનું આવરણ અને અચરજ બધું ખરી જાય છે.

તા. ૨/૨/૨૦૦૯

જ્યારે આપણી પાસે માહિતી જ્ઞાનનો અખૂટ ભંડાર ભેગો થઈ જાય છે ત્યારે એ જ્ઞાન સાંસારીક જીવન વ્યવસ્થામાં બહુ જ કામ લાગે છે. અને એ જ્ઞાન જે જે વિષયનું હોય અને એ એ વિષય લોક કલ્યાણમાં વાપરવા માંડે તો અને પુરી લગનથી જો વપરાઈ જાય તો તેની ભૂમિકા એક યોગીથી પણ કાંઈ ઉતરતી દેખાતી નથી. એવું મને સમજમાં આવે છે.

તા.૩/૧/૦૯

સત્ય સનાતન છે. અને બોલાતું નથી એવું આપણા ઉપનિષદો તથા અનેક ગ્રંથોમાં તથા આ જગતના મહાન વ્યક્તિત્વવાળાઓએ કહેલું છે. કારણ કે તેને કુદરત અથવા નિયતી યાને પરીવર્તન જગતની સમજવાળા જ સત્યને બોલાતું નથી એમ કહી શકે. કારણ કે આજે જે

આપણને સત્ય લાગતું હોય પરંતુ કાલે તે ન પણ હોય જેમ કે અંજવાળું થાય પછી સુરજ ઉગે હકીકતમાં સુરજ ઉગે પછી જ અજવાળું થાય.

સત્ય બોલવાનું હોતું નથી પરંતુ જીવવાનું હોય છે. આપણને જ્યારે કોઈને કહેવું પડે કે હું સત્ય કહું છું. ત્યારે જો આપણે આપણી અંદર જોઈએ તો તેમાં સત્ય ખરેખર બોદ્ધ હોવાનો ખ્યાલ આવવા લાગે.

આવી જ રીતે આપણી પ્રતિભા આપણે કહેવાની રહેતી નથી. જેમ કે આપણે કાંઈ કામ કરતા હોઈએ અને બીજાને પુછીએ કે મારું કામ કેમ છે તો આ પુછવાની જરૂર રહેતી નથી. કામ જ બોલવા માંડે છે.

આવી જ રીતે જ્યારે આપણે મૌન હોઈએ ત્યારે કોઈને કહેવાના કે ઈશારો કરવાની જરૂર રહેતી નથી કે મારે મૌન છે. જો ખરેખર મૌન હોઉ તો તે મૌન જ એની પ્રતિભાવી જવાબ આપી શકે છે. એવું મારું અનુભવવું છે.

શરૂઆતનું મૌન અકળાવનારું હોય છે. જેમ કે કામની શરૂઆત કરીએ અને ફળની વાર હોય અને આપણને થાક લાગે એવી જ રીતે કામ કરતા કરતા કામ કર્યાનું ફળ આવવા લાગે અને થાક ઓછો થવા માંડે અને સ્ફૂર્તિ આવતી જાય છે.

મતલબમાં પરીવર્તન અથવા કુદરત જેને સમજમાં આવી જાય. જેમકે આપણે મકાનમાં બેઠા હોઈએ અને દિવસનો સમય હોય અને બારીમાંથી સુર્યનો તડકો આવતો હોય અને એ ચાંદરડાને જોઈએ ત્યારે એમાં દેખાતા રજકણ વગર પવને પણ સ્થિર રહી શકતા નથી. એ જો

સમજાય તો કુદરત સમજમાં આવી જાય કે અહિંયા કોઈ કે કંઈ સ્થિર નથી.

હવે, અહિંયા કાંઈ સ્થિર નથી. એવું સમજાય જાય તો આ સંસારની ગતિવિધિ તથા ચઢાઉ-ઉતાર તેમજ સુખ-દુઃખની જે સમસ્યા હોય છે. તે વહેતી જોવા મળે છે. એટલે તેને ચલચિત્ર જોતા હોઈએ એવું ફિલ્મીંગ થવા માંડે એવું મારૂ અનુભવવું છે.

જો મનથી આવતા ભાવથી કાર્યની શરૂઆત કરો અને સફળ થવું હોય તો દિલના ભાવનો સહારો લેવો પડે છે. અને દિલથી ઉઠતા ભાવથી કાર્યની શરૂઆત કરો તો કોઈનો સહારો લેવો પડતો નથી. અગર જો નાભીમાંથી ભાવ જાગે તો કાર્ય કરવાની જરૂર રહેતી નથી તે આપોઆપ થઈ જાય છે. એવું મને લાગે છે.

તા. ૪/૧/૨૦૦૯

જે જીવે આ સંસારરૂપી રસથાળનો ભરપૂર પેટે ઉપયોગ કર્યો હોય જેમ મીઠો, ખારો, ખાટો, કડવો વગેરે બધા સ્વાદનો રસ મળ્યો હોય તેના વાહનને પછી કંઈ કરવાનું રહેતું નથી.

સત્ય બોલવાનું હોતું નથી. પરંતુ જીવવાનું હોય છે. આપણે જ્યારે કોઈને કહેવું પડે કે હું સત્ય કહું છું ત્યારે જો આપણે આપણી અંદર જોઈએ તો તેમાં સત્ય ખરેખર બોદુ હોવાનો ખ્યાલ આવવા લાગે.

આવી જ રીતે આપણી પ્રતિભા આપણે કહેવાની રહેતી નથી. જેમ કે આપણે કાંઈ કામ કરતા હોઈએ અને બીજાને પુછીએ કે મારૂ કામ

કેમ છે ? તો આ પુછવાની જરૂર રહેતી નથી. કામ જ બોલતું હોય છે.

આવી જ રીતે જ્યારે આપણે મૌન હોઈએ ત્યારે કોઈને કહેવાની કે ઈશારો કરવાની જરૂર રહેતી નથી કેમ મારે મૌન છે. જો ખરેખર મૌન હોવ તો તે મૌન જ એનો પ્રતિભાવી જવાબ આપી શકે છે. એવું મારું અનુભવવું છે.

શરૂઆતનું મૌન અકળાવનારૂ હોય છે. જેમ કે કામની શરૂઆત કરીએ અને ફળની વાર હોય અને આપણને થાક લાગે એવી જ રીતે કામ કરતા કરતા કામ કર્યાનું ફળ આવવા લાગે અને થાક ઓછો થવા માંડે અને સ્ફૂર્તિ આવતી જાય. એવી જ રીતે મૌનમાં પણ ધીરજ આવતી જાય અને સ્ફૂર્તિ વર્તાવવા માંડે છે.

મતલબમાં પરીવર્તન અથવા કુદરત જેને સમજમાં આવી જાય જેમકે આપણે મકાનમાં બેઠા હોઈએ અને દિવસનો સમય હોય અને બારીમાંથી સુર્યનો તડકો આવતો હોય અને એ ચાંદરડાને જોઈએ ત્યારે એમાં દેખાતા રજકણ વગર પવને સ્થિર રહી શકતા નથી. એ જો સમજાય જાય તો કુદરત સમજમાં આવી જાય કે અહિંયા કોઈ પણ સ્થિર નથી.

હવે, અહિંયા કોઈ સ્થિર નથી એવું સમજાય જાય તો આ સંસારની ગતિવિધિ તથા ઉતાર—ચઢાવ તેમજ સુખ દુઃખની જે સમસ્યા હોય છે તે વહેતી જોવા મળે છે. એટલે તેને ચલચિત્ર જોતા હોઈએ એવું ફિલીંગ થવા માંડે એવું મારું અનુભવવું છે.

જો મનથી આવતા ભાવથી કાર્યની શરૂઆત કરે અને સફળ થવું

હોય તો દિલના ભાવનો સહારો લેવો પડે છે. અને દિલથી ઉઠતા ભાવથી કાર્યની શરૂઆત કરો તો કોયનો સહારો લેવો પડતો નથી. અગર જો નાભીમાંથી ભાવ જાગે તો કાર્ય કરવાની જરૂર રહેતી નથી. તે આપો આપ થઈ જાય છે. એવું મને લાગે છે.

જેમકે ૬૦વર્ષની ઉમરે પણ ફાફડા ખાવાની ઘેલસા થાય છે. તે ન થાય અને સ્વિકારભાવ સહજમાં આવે એવું મને મારી સમજમાં લાગે છે.

હવે, જ્યારે આવી વ્યક્તિને આધ્યાત્મિક તરફ વાળવું હોય અને દિશા મળી જાય તો તેને એ બાજુ વાળવામાં ઓછી તકલીફ થાય છે ને સહજ સ્વિકારભાવ આવે છે.

આવું જીવન જીવવાનો તો બધાને મોકો ન મળ્યો હોય અને જાગવું હોય તો યમ - નિયમ અને પ્રણાયામના અભ્યાસના સહારે જાગી શકાય છે.

જો આપણને એક કોઈ પક્ષીનું પીછું મળી જાય અને એ પીછાંમાં એ પક્ષી મેળવવું અથવા સમજવું હોય તો કોઈ બુદ્ધિશાળી માનવી પાસે જઈએ તો તેને જોઈને આપણને સમજાવી શકે કે કયા પક્ષીનું પીછું હતું.

પરંતુ જો આપણે એક શુન્યના સહારે સર્જન નિહાળવું હોય તો આપણે નિયતિ કુદરતને શોધીને તેના ખોળામાં આળોટવાનું રહ્યું.

હવે, કુદરત એટલે પરિવર્તનએ ક્યારેય સ્થિર હોતું નથી. એટલે જ્યાંથી જેને જેવું સમજાય ત્યાંથી તેને ઓળખવાનું શરૂ કરી

દેવાય એવું મને લાગે છે.

કોયડો એટલે આપણી સમજનો અભાવ અને સમજ આવે એટલે કોયડાનું અસ્તિત્વ ખતમ થઈ જાય છે.

આવી જ રીતે દાખલો કોઈ અધરો હોતો નથી. જો તેને સમજવાની અગર સમજાવવાની રીત સરળ હોય તો.

તા.૬/૧/૦૯

જ્યારે સમજણ વગરની ઘરડમાં લાંબો સમય વિતાવવાથી આ ઘરડ આપણા સંસ્કાર બની જાય છે. જ્યારે આવા સંસ્કારથી આપણે જીવવા મંડીએ ત્યારે તે આ સંસ્કાર જુના ગ્રામોફોનની ઘસાઈ ગયેલી પીનથી વધારે કંઈ હોતા નથી. જ્યારે વાગે ત્યારે અર્થ વગરનો ઘોંઘાટ સિવાય વધારે કાંઈ નથી એવું મને લાગે છે.

જ્યારે આવા સંસ્કારની આંટીઘૂંટી બહાર ડોક્યું કરે તો બહારની દુનિયાના દર્શન થાય ને તેને સમજાય કે અત્યાર સુધી હું ઘાંચીના બળદની જેમ ફરતો હતો, પરંતુ પંથ કાપી શક્યો નથી.

હવે, જ્યારે પોતાને સમજાય કે ઘાંચીના ઘાણીના બળદના જેવા સંસ્કારમાં હું રાયતો હતો અને દોડતો હતો એવું ક્યારે સમજાય કે જ્યારે એની આજુબાજુનું વર્તુળ અથવા જ્યારે એની આજુબાજુનું વર્તુળ તથા વાતાવરણ બદલાય તો જ આ બનવું સંભવ છે. એવું મને લાગે છે.

પરંતુ અમુક સંસ્કાર તો એટલે સુધી હાડમાં ઉતરી ગયા છે કે એના વિરૂદ્ધમાં એક પણ શબ્દ બોલવાની શરૂઆત કરો ત્યાં તો મરવા મારવા સુધી આવી જાય છે. એવું મને લાગે છે.

સંસ્કાર એટલે સારી ભાવના જાગવી, સંસ્કાર એટલે આ જગતના દરેક જીવ જગતને બને તેટલી સહાય કરી અને સારા વિચાર આપવા એવી સંસ્કાર, સંસ્કૃતીની ડેફીનેશન હોય છે.

પરંતુ ઘણી જગ્યાએ આ કહેવાતા સંસ્કાર હાડમાં બેસી ગયેલા વ્યસનથી વધારે કાંઈ જોવા મળતું નથી એમ મને લાગે છે.

આ જગતમાં ઘણા મહાપુરુષો જગત સુધારવા તથા જગતમાં કાંટા ન વેરવા એમ ઘણા પુસ્તકો તથા પ્રવચનો દ્વારા ઘણાભાવથી તથા જાગેલા પુરુષોએ ઈશારાથી ઘણું સમજાવ્યું છે. આ બધું વ્યર્થ તો ન જ જતું હોય. આમાંથી બધાને કાંઈ પુરુ સમજાતું ન હોય પરંતુ હજારોએ એકને પણ થોડો ઈશારો કામ લાગી જાય એવું મને લાગે છે.

હવે, કાંટા વેરવાની બાબતમાં થોડાને એમ સમજાય છે કે કાંટા ન વેરવાથી રસ્તામાં ઘણાને રાહત થાય છે. અને થોડા એમ સમજે છે કે જગત સુધરી નહી શકે એટલે આપણે કાંટાવાળે રસ્તે ચાલવું હોય તો બુટ પહેરી લેવા સારી વાત છે. પણ બુટ પહેર્યા પછી કાંટાની તકલીફ નથી પડતીએ જો જગતને ન બતાવે તો તે સારૂ ન કહેવાય એવું મારૂ માનવું છે. જો બુટ પહેરવાથી કાંટા નથી લાગતા એવું જગતને સમજાવી શકતા હોઈએ અને એમાં આપણો ઈગો પોષાતો હોય તો તે ઈગો પણ સારો છે.

તા.૭/૧/૦૯

જે પોતાને સમજી જાય તે જગત આખાને સમજી જાય એવી મારો મિત્ર ગણપત ઉર્ફે ગુરૂ સાથે ચર્ચા કરતો હતો. ગુરૂનું કહેવું હતું કે જો

જાગ્યો હોય અને જગતને ચલચિત્ર વર્ણવતો હોય અને વળી પાછોએ વિશે લખતો હોય ત્યારે ચલચિત્રમાં આગ લાગી હોય અને પાણી નાંખતો હોય ત્યારે આગ તો બુજાતી નથી, નકામો પડદો બગડે એવું થાય છે. ત્યારે બે ઘડી તો ગુરૂની વાત સાથે સંમત થઈ જવાય છે. પરંતુ ધારો કે સમજેલી વાતો જાગેલા માનવીને એ સમજાય કે સંસાર ચલચિત્ર છે. પરંતુ આપણી સાથે કરોડો માનવીને સમજાવવા કદાચ પાણી નાંખી પડદો બગાડે તો તે સારૂ કરે છે. એવું મને લાગે છે.

જ્યારે આપણે બાથરૂમમાં એકાંતમાં નાવા બેઠા હોઈએ અને તેમાં પાણી માત્ર એક જ ડોલ હોય અને આખા શરીરે બરોબર ન્હાવું હોય તો આપણે ડોલમાંથી શરીર ઉપર પાણી નાંખવાના પાત્રને બરોબર સમજવું પડશે. કારણ કે એ પાત્ર નાનું અને વ્યવસ્થિત હશે તો બરોબર નાહી શકાશે. આ વાક્ય સંસાર વ્યવસ્થા તથા અર્થતંત્ર વ્યવસ્થા તથા અધ્યાત્મમાં બરોબર કામ આવશે. એવું મને સમજાય છે.

સંસારમાં રહેતા રહેતા આધ્યાત્મિકતામાં ડોક્યું સારી રીતે કરી શકાય છે. પરંતુ આધ્યાત્મિકતામાં રહેતા રહેતા સંસારીકમાં ડોક્યું કરવાની જરૂર રહેતી નથી. એવું અનુભવાય છે.

બ્રહ્મમાં રાચતા રાચતા જ્યારે ભ્રમમાં પડી જવાય છે. ત્યારે માનસ પટ પર અવઢવ જોવા મળે છે. જ્યારે અવઢવ આવે ત્યારે માનસીક સ્થિતી જોવી જરૂરી છે.

જ્યારે આપણામાં કાંઈક ખુટતુ દેખાય છે અને એને મેળવવા

કાંઈપણ મહેનત કર્યા વગર પુજા—અર્ચના વગેરેનો આસરો પેલા ગોતે છે. અને ખુટતુ ગોતતા ગોતતાએ રટણમાં લપેટાતો જાય છે. અને જીવન પુરૂ કરી નાંખે એવું મને લાગે છે.

જયારે કાંઈક ખૂટે છે. એવું સમજાય તો વધારેમાં વધારે પોતાની સાથે રહેતા રહેતા પોતાના જ ઘરમાં પરિવાર સાથે સંપૂર્ણ સહમત થઈને રહેવા મંડે તો કોઈ દિવસ અટવાવું ન પડે એવું મને સમજાય છે.

આપણે યાદી અથવા તો યાદ રાખવું પડે છે. જો તે બરોબર સમજાય જાય તો તેને યાદ રાખવાની જરૂર રહેતી નથી.

તા.૮/૧/૦૯

આજે હું તથા ડૉ.ડાયાણી તથા બાબુભાઈ વાઘાણી તથા ડૉ.બાબુભાઈ ચોથાણી તથા ડૉ.પોપટભાઈ કોરડીયા તથા અરવિંદભાઈ લાખાણી તથા હરીભાઈ ગોંડલીયા આ આખી મંડળી આજે એક એવા સંતની મુલાકાતે પહોંચ્યા હતા. કે જે સંત કબીરધારામાં મહાલતા મહાલતા સર્વ જગતના સંતોને ઓળખી શકે તેવા હતા તેનું નામ શ્રી અભિલાષજી છે. આવા સંતને મહાણવા અમારી જીજ્ઞાસુ ટોળીને મોકળાશ આપી. અને એની બાળક જેવી સહજ અમૃતધારામાં મન મુકીને નાહ્યા અને લહાવો લીધો.

તા.૮/૧/૦૯

દરેક માનવીની અંદર ક્યાંકને ક્યાંક ઉચા શિખરે પહોંચવાની મહત્વકાંક્ષા પડેલી જ હોય છે. આમાંથી કોઈને તો માત્ર સ્વપ્ન સુધી પહોંચવું છે. કોઈને ઉચા શિખર હોવાનું જાણવા મળે છે. આમાંથી ઘણાને

શિખર સુધીનો પ્રદેશ જોવા મળે છે. અને ભાગ્યે જ કોઈ ઉચ્ચા શિખર સુધી પહોંચી શકે છે. એવું મને લાગે છે.

જે જે મહાન વ્યક્તિઓ જે જે સમયકાળમાં જે જે જરૂરીયાતોમાં અડચણ આવતી હોય તેને નિવારવાનો જે તે યુગમાં સમજ માં આવે એવી રીતે સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. આપણે બારીકાઈથી જોઈએ તો એ યુગના માનવીની ઉચ્ચાઈનો ખ્યાલ આવે.

જ્યારે આપણને અમુક ચીજની અમૂક સમયે તાતી જરૂર હોય અને તે સમયે કોઈ પુરી કરે તો સામાન્યજ્ઞાનથી પણ આપણે તેને ભગવાન કહીએ છીએ.

જ્યારે પશુ-પક્ષી અને વનસ્પતિને નજીકથી જોઈએ અને એનો અભ્યાસ કરીએ ત્યારે એમાંથી માનવીને જીવન જીવવાની ઘણી પ્રેરણા મળે છે.

જ્યારે આપણે પક્ષીનું જીવન જોઈએ તો એ માળો બનાવે છે. ઈંડા સેવે છે. બચ્ચાને ઉછેરે છે. અને જ્યાં સુધી ઉડવા ન માંડે ત્યાં સુધી ખવડાવે છે. આ બધી ક્રિયા કરતા કરતા બચ્ચાને જ્યારે પાંખ આવે અને ઉડવા માંડે પછી ક્યારેય એની પાસે કાંઈ મેળવવાની અપેક્ષા રાખતા નથી. કાળામાથા નો માનવી જોઈએ તો સમજીવી શકે ખરો !

આવી જ રીતે પશુમાં પણ નિઃસ્વાર્થ ભાવનાથી બધા કર્મ કરીને પોતાનું જીવન જીવે છે.

કુલ-છોડનું પુછવાનું જ શું ? આ છોડનો ઉછેર કોણે કર્યો અને કુલ આવ્યા પછી એનો માળી કોણ હતો ? કયા છોડનું કુલ હતું ? એ કોઈ જાણવા માંગતું નથી.

પરંતુ માનવીમાં આથી વિપરીત જોવા મળે છે. એનું કારણ પ્રકૃતિ નથી પણ સંસ્કૃતિ છે. અને આ સંસ્કૃતિના કારણે લાગણીના તાણાવાણા બંધાય છે. એટલે સુખ અને દુઃખ અનુભવે છે.

આમા એટલું સમજાય જાય કે આ જગતમાં કોઈને કોઈ દુઃખ આપી ન શકે અને દુઃખ લાગે અથવા આવે તો સમજવું કે આપણી કાર્ય શૈલીમાં ક્યાંક અભાવ છે. એવું જો પોતાને સમજાય જાય તો દુઃખ જેવી ચીજ આ વિશ્વમાં ન ટકી શકે.

આવું સમજાય પછી શું તારૂં, શું મારૂં, શું રાગ, શું દ્રેષ બધું ખરવા માંડે.

આ પૃથ્વી ઉપર આપણું અવતરણ થયું ત્યારે ઓલરેડી બધી વ્યવસ્થા પહેલેથી જ હાજર હતી. કુટુંબ પરિવાર, બા-બાપુજી, કાકા-કાકી, ફઈ-કુવા, ભાઈ-બહેન વગરે, આપણી વ્યવસ્થાથી મોટા થતા હતા. અને મોટા થયા પછી આપણી સમજમાં અમુકના સ્વભાવ આપણને અનફીટ થતા હોય તો મનમાં વિચારી સમજીને મોટું હૃદય કરીને સમાવવા જોઈએ.

બાકી તો આ વ્યવસ્થાથી કંટાળીને ગમે ત્યાં જાવ તો પણ માનવી સાથે જ વસવાનું છે. અને એમાં માનવ સ્વભાવ ભીન્ન ભીન્ન તો હોય છે. જો આપણા સ્વભાવ સ્થિર ન રહેતો હોય તો બીજાને શું કહેવું ? જો સ્થિર થવું હોય તો પોતાને પહેલા સમજવા પડે.

સંસારી તરીકે જીવન જીવતા જીવતા જો વૈરાગ્યની વાતો કરતા હોઈએ અગર જીવવાની શરૂઆત કરતા હોઈએ તોય સંસાર જીવનની છાંટ આવતી જ હોય છે.

વૈરાગ્ય જીવન જીવતા જીવતા સંસારી જીવનની વાતો કરતા હોઈએ એમાં વૈરાગ્ય જીવનની છાંટ ચોકકસ જોવા મળે છે.

સંસારી અને વૈરાગી આ બન્ને વ્યવસ્થાની આંટીઘુંટીમાં તો મન અને ભાવ જ ભાગ ભજવે છે. હવે, મન અને ભાવ આપણી અંદરની વ્યવસ્થાનો ભાગ છે. તો આપણે આપણને પુરા સમજી લઈએ તો આ બધી માથાકુટ મટી જાય એવું મને સમજાય છે.

તા.૧૦/૧/૦૯

કોઈપણ માનવીએ આ જગતમાં વ્યવસ્થિત જીવવું હશે તો કોઈની ઠેલણ ગાડી થાવાથી બચવું જરૂરી છે. જેમ કે કોઈ ગાર્ડનમાં દરવાજામાં દાખલ થવામાં એક એવો પ્રવેશનો ગેટ હોય છે. કે જમણી બાજુ ફરે અને ડાબી બાજુ ફરે એવી રીતે માનવીને પણ ખ્યાલ આવવો જોઈએ કે કોઈની ઠેલણ ગાડીમાં આપણું કોઈ અસ્તિત્વ રહેતું નથી. બીજા ધારે તે આપણો ઉપયોગ કરી કાંઈ સમજતા નથી.

માટે આપણો પણકોઈ સિધ્ધાંત અગર તો ધ્યેયને અંકુરીત કરી વૃક્ષ તૈયાર કરવું જોઈએ. જેથી આપણે આપણને સમજી શકીએ અને બીજા પણ સમજી શકે.

જ્યારે આપણી ઉપર કોઈ આફત આવે અગર તો મુશ્કેલી પડે

ત્યારે આપણે વિચારીએ છીએ કે મે તો કોઈ પાપ કર્યું નથી તો આવી મુસીબત મને શું કામ આવે છે ?

હવે, આ પાપ પુણ્યનું ચકકર સમજવું હોય તો સામી વ્યક્તિ સાથે આપણે વ્યવહાર કરતા હોઈએ અગર વાતોથી સમજાવતા હોઈએ ત્યારે સામી વ્યક્તિ ગરમ થઈ જાય અગર ક્રોધથી મારવા ઉપર આવી જાય અગર તો રડવા માંડે ત્યારે આપણે સમજવું કે કોઈક પાપની શરૂઆત થઈ હશે. અગર આપણે સામી વ્યક્તિને સમજવામાં ક્યાંક ભૂલ કરતાં હોઈએ એવું સમજાય છે. આવી જ રીતે પાપ—પુણ્યની જોડી છે. એક સમજાય જાય ત્યારે બીજું એની મેળે સમજાય છે.

આ જગતમાં બધામાં એક સરખી કળાઓ સમાયેલી છે. પરંતુ એમાંથી બધામાં કળાઓ એક સરખી ખીલેલી નથી હોતી. અને જો એક સરખી ખીલેલી હોય તો કાં તો અરાજકતા અથવા શૂન્યતા આવી જાત

જગતમાં બધામાં ઓછી વધતી કળાને હિસાબે એકબીજાની પુરકતામાં સાંધા—રેણાનું કામ કરે છે. અને એક બીજાને કામ આવે છે.

ધનિક સાથે ધનિક મળે વિચારોની સામ્યતા હોય, મધ્યમ વર્ગ મધ્યમ વર્ગમાં મળે, વિચારોની સામ્યતા હોય ગરીબ બીજા ગરીબને મળે, વિચારોની સામ્યતા હોય આધ્યાત્મિક બીજા આધ્યાત્મિકને મળે. વિચારોની સામ્યતા હોય આ તો બરાબર છે. પરંતુ હવે, લોચો ક્યાં પડે છે કે ધનિકને મધ્યમ વર્ગ મળે અને મધ્યમ વર્ગને ગરીબ વર્ગ મળે અને

આધ્યાત્મિકને બીનઆધ્યાત્મિક મળે ત્યારે જે કોઈ સામાની પરિસ્થિતિ વિચાર તો નથી અને ધનિક કેમ બન્યો છે ? તેણે શું મહેનત કરી છે ? મધ્યમવર્ગ કેમ બન્યો છે ? તેણે કેવી મહેનત કરી છે ? ગરીબ ગરીબ કેમ રહે છે ? અને આધ્યાત્મિક કેવી રીતે થયા એ વિચાર્યા વગર જ્યારે પોતે જે સ્થાને હોય અને બીજા એ સ્થાને કેમ છે કે કેમ પહોંચ્યો એ જાણ્યા વગર પોતાને એ સ્થાન ઉપર જોવે ત્યારે અંદરથી ઈર્ષાભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. જો આ માના સ્થાનને સમજવાની કોષીશ કરે તો ઈર્ષાભાવ ખરી જાય છે. એવું મને લાગે છે.

તા.૧૧/૧/૦૮

આજનો દિવસ એકરસ વિચારવાળાઓના સ્વભાવને માણવાનો દિવસ હતો. પતરાની નીચે સામાન્ય શિબીર જેવું ગોઠવાઈ ગયું હતું. જેમા બાબુભાઈ વાઘાણી, ડૉ. ડાયાણી, ડૉ.બાબુભાઈ ચોથાણી, ડૉ. પોપટભાઈ કોરડીયા, રતિભાઈ માસ્તર તથા કાળુભાઈ બલર બે—ચાર આવાજ વિચારણાના મળ્યા હતા.

આ સર્વે મંડળી મળી તેમાં આધ્યાત્મિક બાબતમાં ચર્ચા કરતા તેમાં જીવ એટલે આત્મા અને આત્મા બધામાં સરખો જ હોય. હવે, આત્મામાંથી પરમ આત્મા કેવો હોય અને કેવી રીતે થઈ શકે એ વિષયમાં એક બીજાના વિચારોની આપ—લે કરી અને એક બીજાને સમજાવ્યા.

તા.૧૨/૧/૦૮

પિંડે સો બ્રહ્માડે એ વાત કહેવી અને સાંભળવી બહુ જ સહેલી છે. પરંતુ એને આપણી જીવનશૈલીમાં જીવવી, ઉતારવી એટલી જ કઠીન છે.

એવી જ રીતે આપણી જીવનશૈલીમાં જે બેસતું હોય ત્યાંથી જ શરૂઆત કરાય નહીં કે દેખા દેખી અથવા કોઈ પ્રલોભનથી કરાય. કારણ કે જ્યાં સુધી આપણી જીવનશૈલીમાં ન સમજીએ અને કરીએ તો જેમ તરતા ચોપડી વાંચીને શીખી ન શકાય. તે તો પ્રેક્ટીસ કર્યા પછી અનુભવવું પડે.

પિંડે સો બ્રહ્માડે સમજવું હોય તો સમજેલા માણસો પાસેથી પહેલા પિંડે શું છે. એ જો બરોબર સમજાય જાય તો જ બ્રહ્માંડ સુધીની યાત્રા શરૂ થઈ શકે એવું મને લાગે છે.

આ જગતના બધા માનવી, પ્રાણી એક સરખા હોય છે. પરંતુ બધાના વિચાર અલગ અલગ હોય છે. વિચાર એટલે મનની કલ્પના, વિચાર એટલે સામેના અથવા પોતાને ઓળખવાનું મીટર. જેવો જેનો વિચાર હશે તેવું એ કાર્ય કરતો હશે. એ ઉપરથી એની ઓળખ થાય છે. એવું મને સમજાય છે.

એટલે વિચારોની સાથે ચાલતા પહેલા તેને ધ્યાનથી જોવા જરૂરી છે. કારણ કે વિચાર જોવાથી જ આપણે આપણને જોવાની શરૂઆત કરવાની છે. એવું બધા વિચારશે તો બધાને સમજાશે. એવું મને લાગે છે.

મંદિર, મસ્જિદ, ગુરૂદ્વારા વગેરે જે ધાર્મિક સ્થળો છે. તે ખરેખર જાગેલા તથા સમજેલા માનવીને મળવાનું એક સ્થાન હશે. અને જે તે સમયમાં જે તે સમસ્યા ઉકેલવા એ થોડા માણસો બધે પહોંચી ન વળે એટલે જેને જે સમસ્યા, ન સમજાય તે ત્યાં પહોંચે અને ઉકેલ મેળવે એવી ભાવનાંથી ત્યાં મળતા હશે. પરંતુ તેમા વેપારી બુધ્ધિવાળા માણસોએ

એનો દુર ઉપયોગ કરીને તેને વ્યવસાયમાં ઢાળી દીધા એ બરાબર ન કહેવાય એવું મને લાગે છે.

અનુકરણ પોતાને તથા સામાને પણ નુકશાન કરે છે. પોતાની મહેનત તથા સમય બગાડે છે. અને સામાને આળસુ બનાવે છે. માટે સમજયા વગરનું કામ ન કરવામાં ભલાઈ છે.

તા.૧૩/૧/૦૯

હર કોઈ માનવીમાં અચ્છાઈ અને બુરાઈનો સંગમ જોવા મળે છે. હવે, આપણે એ જોવાનું થાય ત્યારે એમાંથી અચ્છાઈને શોધીને તે વ્યક્તિ સામે દોહરાવવાથી અચ્છાઈ વધારે બહાર આવે છે. અને બુરાઈ ધીરે ધીરે સંકેલાતી જાય છે. એટલે બને ત્યા સુધી સામી વ્યક્તિની સારપની વાતો જ કરવી.

માનવી માનવીને માનવી બનાવી શકે અને માનવી જ માનવીને મહામાનવી અથવા ભગવાન બનાવી શકે. કારણ કે એ ક્ષમતા માનવીમાંજ પડેલી છે. એ પશુમાં નથી. જેમ કે એક લાત મારે એટલે બીજો પણ તેમ કરે અને એક ભો ભો કરે એટલે બીજો પણ તેમ કરે. પરંતુ માનવી ક્રોધ કરે યા ભુલ કરે તો તેને ક્ષમા કરવાની ક્ષમતા તેમાં પડેલી છે.

કોઈપણ વસ્તુ અઘરી કે અશક્ય નથી. જ્યારે સમજવાવાળા પોતાને સમજવા સંપૂર્ણ તૈયારી કરી અને સમજાવવાવાળાની રીત સારી અને સરળ હોય તો બરોબર સમજી શકાય.

જે પોતાને સમજ્યો નથી તે બીજાને સમજાવી શકતો નથી.

જે પોતાને મળ્યું એને પુરેપુરા આત્મ સંતોષથી જોવે અને તેનો ઉપયોગ કરે તો જે પોતાની પાસે છે એનું મુલ્ય સમજાય. જે આપણી પાસે નથી એની કલ્પનામાં રાચતા રહેવાથી એ વસ્તુ તો મળતી નથી અને જે આપણી પાસે છે એનો પણ આનંદ મેળવી શકતા નથી.

લગભગ બધા સમજે છે કે શરીર નાશવંત છે. પરંતુ એની ખરી સમજ ત્યારે જ આવે છે કે શરીર જીર્ણ થઈ જાય છે. ત્યારે ઘણું મોડું થઈ ગયું હોય છે.

મુલ્યાંકન, મુલ્યાંકન હોય છે. મુલ્યાંકન સમજવું એટલે પહાડ, નદી કે દરીયો, જીવ, જંતુ, પશુ, પક્ષી કે માનવી આમાંથી જેનું મુલ્યાંકન કરવું હોય તો એના મય થઈને બરાબર સમજવું પડે. તો જ એનું મુલ્યાંકન કરી શકાય.

તા.૧૪/૧/૦૯

તાંત્રિક અને ચમત્કાર જે તે સમયમાં જેને સમજાયો હોય અને એ વિષયમાં જ્ઞાન થયું હશે. એણે એ સમયને અનુરૂપ માનવીના મનને મજબુત તથા શ્રદ્ધા સાથે રાખવાનો વિચાર કરીને ઉપયોગ કર્યો હશે. પરંતુ આ વિદ્યા પાખંડીઓ હાથમાં આવવાથી તેનો દુરઉપયોગ થયો છે. જો કે હવે ઘણી રીતો મનને સમજાવવાની આવી ગઈ છે. એટલે હવે તાંત્રિક કે ચમત્કારની જરૂર રહેતી નથી.

જે કોઈ માનવી માનસીક અથવા આર્થિક કે શારીરિક રીતે થાકી ગયો હોય તેને શીખામણ કે ઠપકારૂંપી ચાબુક મારવા જોઈએ. પરંતુ

થાકેલા ઘોડા, બળદને ચાબકા વધારે મારવાથી તે પડી જાય છે. તેમ માનવીની પણ એવી જ દશા થાય છે. માટે થાકેલાને પહેલા તો આશ્વાસન આપવાની જરૂર છે. એથી એનો થાક ઉતરવાની શરૂઆત થાય. થાકેલાને માત્ર શિખામણ આપવાને બદલે થોડી મદદ પણ કરવી જોઈએ.

સફળતાની ચાવી છે દૃઢ નિશ્ચય, દૃઢ વિશ્વાસ અને ધૈર્ય. દૃઢ નિશ્ચય કાર્ય કરવા પ્રેરે છે. દૃઢ વિશ્વાસ સફળતા સુધી પહોંચવામાં મદદ કરે છે. અને ધૈર્ય કાર્યમાં થકાવટ આવવા દેતું નથી. એવું મને લાગે છે. જ્યાં આવા ત્રિવેણી સંગમ જોવા મળે છે. ત્યાં અસફળતાને સ્થાન નથી.

તા. ૧૬/૧/૦૯

બહારની દુનિયા જેમ જેમ સમજાતી જાય છે. તેમ તેમ નાની થતી જાય છે. બહારની દુનિયા જેમ જેમ નાની થતી જાય તેમ તેમ સુખ મેળવાના વિષયો તથા સાધનો બદલાતા જાય છે.

જેમ જેમ વિષયો, સાધનો બદલાતા જાય તેમ તેમ આંધળું અનુકરણ વધતું જાય છે.

જેમ જેમ આંધળું અનુકરણ વધતું જાય તેમ તેમ લોલુપ્તા વધતી જાય અને જેમ જેમ લોલુપ્તા વધતી જાય તેમ તેમ અસંતોષની જવાબા વધારે ભડકતી જાય. આ બધું સમજમાં આવે અને આત્મ સુખબાજુ વળે તો સારી વાત છે. બાકી જે કાંઈ લખેલ છે તે શબ્દો અને વાક્યોની ગોઠવણ સિવાય વધારે કાંઈ હોતું નથી. એવું મને સમજાય છે.

તા. ૧૭/૧/૦૯

બધા સંતો, મહંતો તથ સમજેલા તથા ન સમજેલા બધાનું એક જ

કહેવું છે કે આધ્યાત્મિકમાં જવું હોય અને કાંઈક સમજવું હોય તો તમારી પાટી કોરી કરીને આવો. એટલે બધું સમજાય પરંતુ આતો જમાનાની ખાધેલી પાટી છે. એમા તો કંઈને કંઈ આંકા પડી ગયા છે. પાટીમાં સીધો લીટો કરવો હોય તો બે ત્રણ વખત અટકવું પડે એવી તો લીટીયુ પડી ગઈ છે. માટે પેલા પાટી સાફ કેમ કરાય તે બરાબર સમજવું તેમજ સમજાવવું પડે.

આ પાટી આપણા મગજની પાટી છે. હવે, તેને સાફ કરવી અને એ કેવી રીતે વાપરી છે. કેટલો ટાઈમ વપરાણી છે. એમા જો રફ ઉપયોગ થયો હોય તો એ પાટી સાફ કરવામાં ધૈર્યતાનો વધારે ઉપયોગ કરવો અને સાથે સાથે સંયમ પણ જરૂરી છે.

તા.૧૮/૧/૦૯

ક્રોધ, વિજળી તથા અગ્નિ આ બધું સમાનતાનું કામ કરે છે. આ ત્રણેયનો સમજણ વગરનો વપરાશ નુકશાન કરે છે. જેમ વિજળી સમજણથી પ્રકાશ આપે છે. અગ્નિ સમજણથી સારું કામ આપે છે. એમ જ ક્રોધને સમજણ પૂર્વક વાળવાથી અથવા સમજવાથી એમાંથી કડૂણા ઉત્પન થાય છે. જો કે જેણે ક્રોધને સમજી લીધો છે. એને એનો અનુભવ થયો જ હશે. કારણ કે કડૂણામાંથી પણ અંદર પ્રકાશ થાય છે એ મને મારા અનુભવથી સમજાયુ છે.

તા.૧૯/૧/૦૯

જે કોઈના સારા પ્રસંગમાં જવાનું થાય તો તેની પ્રક્રિયાને બિરદાવવી અને ખરાબ પ્રસંગમાં જવાનું થાય તો તેને આશ્વાસનના શબ્દોથી ધરપત આપવી. આ બન્ને પ્રક્રિયામાં દરેક માનવીને આવા શબ્દોની જરૂર હોય છે.

આશ્વાસન એક એવી વસ્તુ છે. કે દરેક માનવીના મનનું સમાધાન કરી શકવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. હું તથા ડૉ.ડાયાણી, ડૉ.બાબુ ભાઈ તથા 'ચિંતક' બાબુભાઈ ત્રણેય પત્રાની નીચે બેઠા હતા અને ચર્ચા કરતા હતા એમા એ ત્રણેય એક અદના જીવથી માંડીને પૃથ્વી અને સુર્ય તથા નિહારીકાઓ અને ગેલેક્સીની ચર્ચા કરતા હતા. તેમા હું કાંઈ સમજી શક્યો નહીં. કારણ કે પૃથ્વી ઉપર રહેવા છતાં હજી હું પૃથ્વીને બરોબર સમજી શક્યો નથી. ઈતો, બધુ ઠીક પરંતુ હું હજી મને પણ પુરેપુરો સમજી શક્યો નથી. એવું મને લાગે છે.

હવે, ઘણી વખત એવુ બને કે કોઈ આપણને કહે કે હું તને બરોબર ઓળખુ છું. અને ક્યારેક આપણે પણ કહેતા હોઈએ છીએ કે તુ મને ઓળખે છે. હું કોણ છું? હવે, આવા સવાલ ઉઠે ત્યારે સામાવાળો તો જે સમજે તે તેની મોજ. પરંતુ આપણું શું આપણે આપણને ઓળખીએ છીએ?

તા.૨૦/૧/૦૯

હવે, હું કોણ છું? તે સમજવું હોય તો પેલા તો હું શરીર છું કે શરીરની સાથે ઓતપ્રોત થયેલ કોઈક બીજી બાજુ છું. આ ભેદ સમજાય તો આગળ વધવાનો માર્ગ ખુલ્લો થાય.

હવે, આ ભેદ સમજવો હોય તો પેલા શરીર સમજવું પડે અને શરીરની અંદર બધી ક્રિયા જોવી જોઈએ તો લગભગ બધી ક્રિયા કુદરતી રીતે થતી હોય એવું જોવામાં આવે અને એમા આપણો કોઈ રોલ દેખાતો નથી. આમા રોલ માત્ર એટલો જે એમા જોઈતું ઈંધણ પુરૂ પાડવાનું હોય છે.

હવે, શરીરને સમજયા પછી આપણી દુવિધા થોડીક વધે છે કે આપણે શરીર નથી તો શું મન છીએ ? માનવીને તો આપણે ઘણી વાતો કરી તથા સાંભળી છે. મન તો શરીર વાહન છે. અને મન તેનો ડ્રાઈવર છે. એવી ભૂમિકા મનની દેખાઈ છે. તો હવે આમા આપણે આપણને ગોઠવાતા રહ્યા.

જો શરીરને આપણે વાહન બનાવ્યું અને મનને એનો ડ્રાઈવર બનાવ્યો. હવે એમા બેસવાવાળાને શોધવા શું કરવું ? એ વિશે આધ્યન કરવું પડે તેમ છે. જો બેસવાવાળો મળી જાય તો આપણે મળી જઈએ.

હવે, આ વાહનમાં બેસવાવાળાને મળવું હોય તો તેને મળવા માટે અંદરની વ્યવસ્થા જોવી પડે. હવે, અંદર જોવા જઈએ તો ત્યા તો મોટુ સામ્રાજ્ય દેખાય છે. એની અંદર ઘણા બધા મહારથીઓનો પરીચય થાય ત્યારે જ તેને મળી શકાય.

આમા જેટલા મહારથીઓ છે. એમા જેને ઓળખતા થઈએ તેના જ દ્વારા મળી શકાય જેમ કે પહાડમાંથી જેટલી નદી નિકળી તે બધી સમુદ્ર તરફ જતી હોય છે. એવી રીતે આ બધી માયા જાળ એક છુપા છુપીના ખેલ મને લાગે છે. માટે બધાને પડતા મુકીને જે ચોવીસ કલાક હાજર રહે છે. તે છે શ્વાચ્છેશ્વાસ આમ તો આને દરવાન કહી એ તો ચાલે. સાહેબ તો બદલાયા કરે અને કામ પુરતા જ મળે. પરંતુ દરવાન તો અવશ્ય મળે છે. માટે દરવાન એટલે શ્વાચ્છેશ્વાસનો સહારો લઈને માલીકને સમજવો સહેલો પડે છે. એ મારા અનુભવથી મને સમજાયું.

તા.૨૧/૧/૦૮

માનવીનું દુઃખી થવાનું અથવા વારે વારે મુસીબત કે સમસ્યા ઉભી કરવાનું કારણ પોતાનો ઈગો તેને એવા એવા નાચ નચાવે છે. જેવા કે આપણને સાંભળવું ગમતું નથી. સંભળાવવાનું બહુ જ ગમે આપણને બીજાના વખાણ કરવા ગમતા નથી અને વખાણ સાંભળવા બહુ જ ગમે આપણે માન આપતા નથી. માન મેળવવા તરફ દોટ હોય છે. આ બધા ઈગોના ખેલ છે. અને એને લીધે જ સમસ્યા ઉભી થાય છે.

આ સંસાર વહેવારમાં રહેતા રહેતા જે સમસ્યા પળોજણ વગેરે જે પજવે છે. તેનું મુળ કારણ મન તથા ઈગો છે. આ બન્નેનો મેળ જ બધો ભાગ ભજવે છે. માટે આ બન્ને સાથે સારી રીતે રહીને સારો મેળ કરીને સમાધાન કરવું જોઈએ અને સમાધાનમાં એટલી શક્તિ છે કે બધી સમસ્યા તથા મુંજવણ દુર કરી નાંખે છે.

જીવનમાં કોઈ વસ્તુનો ત્યાગ કરવો નહિ અને છોડવી નહી કારણ કે ત્યાગવાથી તે વસ્તુ જતી નથી છોડવાની છૂટતી નથી. માટે જે વસ્તુ ત્યાગવાની હોય તેને પુરી સમજી લેવી સમજી લેવાથી એની મેળે ખરી પડે છે. સમજ્યા વગર જે કાંઈ છોડીએ છીએ એનું આંતરીક વળગણ જતું નથી. ત્યાગવાનું ખરેખરે કાંઈ હોતું નથી. ખરી પડવું એ જ સમજૂતી છે.

ત્યાગવું તથા છોડવું સહેલું છે. પરંતુ ખરી પડવુંએ મહેનત માગે છે. ભાગવુ તે સંસાર વહેવાર તથા શારીરિક કે આધ્યાત્મિક જીવનમાં હાનિકારક છે. એમ સમજવાની જરૂર છે.

હવે, ત્યાગવા જેવો એક જ શબ્દ છે. માફી માંગવી અથવા આપવી આ બધુ ક્યારે બને કે સમજણનો અભાવ હોય તો હવે સમજણનો અભાવ ક્યારે બને કે આપણે આપણને આવુ બનતા પહેલા અગર તો બને ત્યારે પોતે પોતાનામાં હાજર રહીને વિચારે તો મોહ માયાનો કોઈ પ્રશ્ન ન રહે. અને રહે તે તેનો રંજ અથવા ડંખ રહે અને આવો રંજ અને ડંખ આપણને લાંબો સમય પજવે નહિ.

તા.૨૨/૧/૦૯

જ્યારે જ્યારે આપણે મૌનમાં ઉતરતા જઈએ અને આપણી સાથે રમતા જઈએ ત્યારે આપણને એવી અનુભુતિ થાય છે કે આપણે આ નથી અને આપણી અંદર આપણા જ જેવો કોઈ મસ્તીમાં સામેલ થઈ ગયો હોય એવું અનુભવાય છે.

હવે, જ્યારે આપણે સાધનાને સાધન તરીકે ઉપયોગ કરવો એટલે સાધનામાં રહીને સાધ રૂપી સાધનથી કહેવું અને હોવું આ ત્રણેયને એક કરી શકવાની ક્ષમતા ધરાવતા થઈ જવાય છે.

આપણે જો કોઈ કાર્ય કરતા હોઈએ અને આપણું મિત્ર-મંડળ અથવા તો કોઈ પણ આવી ચડે પછી એ આપણા કાર્યને જોતા હોય ત્યારે આપણે હાજર હોઈએ તો તેને આપણું કાર્ય કેવું લાગ્યું એ કહેવાપણુ રહેતું નથી. એના હાવ-ભાવ અથવા એની આંખો દ્વારા બધુ કહેવાય જાય છે.

સારી કલ્પના કરવી સારી વાત છે. અને એ કલ્પના માં રાચવું એ પણ સારૂ છે. અને કલ્પનાને વિચારોમાં લઈને વર્તન સુધી પહોંચાડી શકાતી હોય તો વધારેમાં વધારે સારૂ છે.

તા.૨૩/૧/૦૯

હજારો વર્ષ પહેલા મહર્ષિ અષ્ટાવકએ ગીતામાં કહેલું છે કે ત્યાગવાળું જીવન પસાર કરવું. એ સુખ માટે બરાબર છે. વધારે દાન મેળવી માનવી વધારે ભોગ ભોગવે છે. પરંતુ સાચી સમજ વગર સુખ મળતું નથી.

આમ જોવા જઈએ તો માત્ર રૂપિયા, પૈસા જ માત્ર ધન નથી. ધન તો અનેક પ્રકારના છે. જેમ કે મકાન, જમીન, જાયદાદ, હાથી, ઘોડા, વાહન, કાર, જર-જવેરાત, બાગ-બગીચા, આ બધુ ધનના રૂપમાં ઉપયોગી થાય છે. એટલું જ નહી જ્ઞાન, વિદ્યા, વિદ્રવતા, પાંડીત્ય, કલાકારી વગેરે નો પણ ધનની જેમ માણસો ઉપયોગ કરે છે. અથવા તો તેને વેચીને ભૌતિક સુખની સામગ્રી મેળવે છે.

જેણે આ બધુ ધન મેળવ્યું છે તે લોકો એમ સમજે છે કે આનાથી બધું ખરીદી શકાય છે.

જો કે આવી પરીસ્થિત આજે આ દેશની રાજનિતિ, અર્થ વ્યવસ્થા, ઉદ્યોગો, સંચાર સાધન, વિજ્ઞાનના બધા સાધનોની વ્યવસ્થા આ બધુ ધનને આધારીત છે. ધન વગરના સમાજની કલ્પના પણ કરી શકાતી નથી. કારણ કે આપણી બધી અપેક્ષાઓ ધન સાથે વણાયેલી છે. ઘણા લોકો તો આવી અપેક્ષાઓ માટે સ્ત્રી, બાળકો, અને પરીવારને પણ જાગીર

સમજે છે કે દુઃખના સમયમાં કામ લાગે છે.

ધનથી મનુષ્ય અનેક ભોગ ભોગવી શકે. પરંતુ સુખ મેળવી શકતો નથી. સુખ અને આનંદ વેચાતા મળતા નથી. કારણ કે તે બજારમાં વેચાતા નથી. એ મેળવવા તો અંદર જ ડોકીયું કરવું પડે. કારણ કે એ સુખ તથા આનંદ અંદરથી જ મળે છે.

અમને નાથાભાઈ દરેક વખતે કહ્યા કરે છે કે પૈસા કો પહેચાન, ઈન્સાન કી કોઈ કિંમત નહી. પૈસા હે તો સબ કુછ હૈ. ધન કમાવું એ સારી વાત છે. પરંતુ ધન મેળવવા ગાંડાની જેમ દોટ મુકવી અને સારા સારનો ખ્યાલ ન રહે તે સારી વાત નથી.

આપણે સમજીએ છીએ કે જેટલી શરીર ટકાવવા લોહીની જરૂર છે એટલી જીવન નિર્વાહ વ્યવહારમાં ધનની જરૂર છે.

માટે ધનનો ત્યાગ કરવાનો નથી કે આળસુ થવાનું નથી અને ધનનો બગાડ કરીને ભિખારી થવાનું નથી. માત્ર ધનને સમજવાનું છે. પાગલપણાની હદ સુધી નહિ. આપણે આપણને પણ ન સમજી શકીએ.

આપણે ધન કમાતા કમાતા બધી પ્રવૃત્તિ કરતા કરતા સંતોષનો પણ સથવારા તરીકે ઉપયોગ કરતાં જઈએ તો જીવનમાં ધન્યતા આવવા લાગે છે.

જ્યારે કોઈ બધી વસ્તુનો ત્યાગ કરે છે ત્યારે બધી વસ્તુ બીજા નવા રૂપમાં મળવા લાગે છે એ વસ્તુનું વર્ણન કરવું પડતું નથી. પરંતુ તે

તેના ઉપયોગમાં આવતી જાય અને અંદરથી એનો એટલો આનંદ આવે છે કે પુર્ણ રીતે તરબોળ થઈ જવાય.

લગભગ આપણે બધા માનવીઓ ઘણું બધી જાણવાની અને મેળવવાની મહાત્વાકાંક્ષામાં જીવતા હોઈએ છીએ. આમાંથી ફક્ત પ્રેમ શબ્દને જો જાણી જઈએ અને પોતાનો બનાવી લઈએ તો જગતમાં બાકી મેળવાનું કાંઈ રહેતું નથી એવું સમજાય છે.

લગભગ બધા માનવો એમ માને છે કે શરીર એક પીંજરું છે. જો શરીર એક પીંજરું સમજમાં આવી જાય તો અંદર બેઠેલો પોપટ સમજાય અને જો અંદરથી પોપટનો સળવળાટ જોઈ શકે અને એનો મધુર ટહુંકો સાંભળવા મળી જાય તો જાગવામાં કાંઈ વાર ન લાગે. જો કે પોપટનો ટહુંકો તો હર વખત થતો જ રહે છે. પરંતુ બેહોશી અગર ઉઘના કારણે બરોબર સંભળાતો નથી.

તા. ૨૪/૧/૦૯

જ્યારે ત્યાગ ભાવના જાગૃત થાય અને આકસ્મિક બધું મળવા માંડે, પણ એને એની કોઈ પરવા ન રહે ત્યારે તેનો બીજો જન્મ થઈ જાય છે. અને એની જીવન શૈલી બદલાય જાય છે. અને એને રાગદ્રેશ રહેતો નથી અને બધા સમાન આત્માઓને પ્રેમ કરતા થઈ જાય છે. જે કાઈ જોવે જાણે બધું ચલચિત્રની માફક જ થતું જતું હોય છે.

આવી વ્યક્તિને માટે બંધન શું કે મુક્તિ શું એને તો સદા મોક્ષ જેવી સ્થિતિ હોય છે. એ તો સદાબહાર આનંદ મસ્તીમાં જ મહલતો જોવા મળે છે. એવું મારું અનુભવવું છે.

શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસએ માનવીનો વિલ-પાવર મજબુત કરવાનું સાધન છે. જેવી રીતે કોડીયુ સળગતુ હોય અને એમા દિવેલ ખલાસ થઈ ગયું હોય અને જેમ તેમા દિવેલ નાંખવાથી બરોબર અજવાળું આપવા માંડે તેમ વિશ્વાસ પોતે આપણામાં ડોકીયાનાં દિવેલ જેટલું જ કામ કરે છે.

પરિવર્તન માનવ જીવનના બધા ક્ષેત્રોમાં ત્યારે આવે છે કે જ્યારે તેને અગાઉના રૂઢીચુસ્ત વાતાવરણમાંથી નિકળવાની તડપ અગર તો લાલચા જાગે આધુનિક અથવા વર્તમાન જગતમાં તેનું પરીવર્તન થાય છે.

હું આજ થી છેલ્લા પાંચ દાયકા પહેલાનો જ વિચાર કરૂ તો મને પાસાણ યુગમાં જીવતો હતો એવું અત્યારે મને લાગે છે. એ માય છેલ્લા ત્રણેક દાયકામાં જે પરિવર્તન થયું છે તે આમ જોવા જઈએ તો રૂઢીવાદને સમજીને તેનાથી આગળ વિચાર્યું તેનું આ પરીણામ છે. કારણ કે છેલ્લા ત્રણ દાયકામાં એવું કાંઈ બાકી નથી કે જેનું પરિવર્તન થયુ ન હોય.

ઉદાહરણ તરીકે પરીવાર સમાજ, રાજ્ય, સંસ્થાઓ, માનવીની આશાઓ, આકાંક્ષાઓ અને માનવ સંબધોમાં પણ પરીવર્તન આવ્યું છે.

સતત પરીવર્તનએ પ્રકૃતિનો નિયમ છે. પરીવર્તન એટલે કુદરત અને કુદરત અને આને બરાબર સમજી લઈએ. અંધશ્રદ્ધા અને રૂઢીચુસ્ત રીવાજોમાંથી બહાર આવીએ તો પરીવર્તન અટકવાનું નથી. પરંતુ એ પરીવર્તનની સાથે કદમ પર કદમ મેળવીને ચાલવું સહેલું પડે છે. એવું મેં અનુભવ્યુ છે.

જે અંધશ્રદ્ધામાં ફાફા માર્યા કરે છે. અને અટવાયા કરે છે તેને કુદરત સમજાય અન્તે તેનો અહેસાસ થાય એવું મને લાગે છે.

આપણી જે ચીજ ઉપર જેટલી મહત્વાકાંક્ષા વધારે એટલી મંઝીલ નજીક થતી જાય છે. મહત્વકાંક્ષા ધ્યાન માટે રાખો તો બીજુ રૂપ ધ્યાન બને. ધ્યાનમાં એટલી તાકાત છે કે તે માનવી ધારે તે કરી શકે છે. એવું મારૂ માનવું છે.

ત્યાગ ભાવના જાગવાથી બીજા જન્મ થયો હોય તેવી શરૂઆત થાય અને એનું આત્મામાંથી મહાઆત્મા તરફ પ્રયાણ થઈ જાય છે અને શાન્તીપૂર્ણ આત્મા નિયંત્રણમાં રહેતો હોવા છતાં સંસારની પરગજુ વિચારથી નાની મોટી કામનાઓ લઈને સમાજને પીરસતો જાય છે અને એને ખબર નથી રહેતી કે આ બોજ વધતો જાય છે. કારણ કે એ મસ્તી જ જુદા પ્રકારની હોય છે. જેમ કે કરોળીયો જાળ ગુંથતો હોય. બધા માનવીને કેવી રીતે કામ આવવું અને સંસારમાં જેમ બને તેમ વધારેમાં વધારે લોકોનું કલ્યાણ થાય તેમાંજ તેને મોજ આવતી થાય છે.

તા.૨૫/૧/૦૯

જો કોઈ મનાવીને ન સમજાય અને બીજાનો સહારો લે તો સારી વાત છે. પરંતુ તેને સહારો લેવાની આદત પડી જાય તો તે પોતાની જે કોઈ કાર્યમાં કાર્ય કરવાની ક્ષમતાને ઘટાડે છે. માટે પોતાનામાં પડેલી શક્તિને સમજવાની કોશિશ કરવી જોઈએ. એવું મને લાગે છે.

હર કોઈ માનવીમાં બે માનવી જીવતા હોય છે. એક તો જન્મગત પ્રકૃતિગત જે સ્વરૂપે છે તે અને બીજો કે જે સંસ્કૃતિ રૂપે જેનું બંધારણ બંધાયુ હોય છે તે. આમાંથી જ્યારે જેનું પલ્લુ ભારે થાય તેવો તે દેખાય છે. એવું મને લાગે છે.

લાંબુ અને સારૂ જીવન જીવવું હોય તો કોઈ ધ્યેય ધારણ કરી લો કારણ કે ધ્યેય વગરનું જીવન નિરાશ અને બોર થઈ જાય છે.

તા.૨૬/૧/૦૯

જો આપણે અવકાશયાત્રાની સફર કરવી હશે તો આપણા યાનને આપણી અને અવકાશની વચ્ચે લોભ, ક્રોધ, મોહ અને દિદ્ધા આ બધાનું લોહચુંબક રૂપી વાતાવરણ છે. તેને ભેદવાની આપણા યાનમાં વ્યવસ્થા કરવી પડશે.

જાગરણ તરફ આગળ વધવું એટલે જે કાંઈ કરી રહ્યા છીએ એમા આપણે હાજર હોવું અને કોમ્પ્યુટર માફક થયા કરતું હોય એમા આપણી પોતાની જાણકારીનો અભાવ દેખાય કારણ કે આપણે હાજર હોતા નથી અને બેહોસીમાં બધું થતું હોય છે. હવે, જ્યારે આપણે આપણામાં હાજર રહીને જે કાંઈ કરતા હોઈએ તો એ કાર્યનું ચિત્ર સંઘરી રાખવું પડતું નથી. અને આપોઆપ જીવનનો બોજ ઓછો થતો જાય અને સ્ફૂર્તિ આવી જાય એવું મને સમજાય છે.

મારી સુખી થવાની અથવા સુખ મેળવવાની દોડ બહુ જ લાંબો સમય ચાલી ટુકડે ટુકડે ભૌતિક સુખ મળતું ગયું. પરંતુ અવિચળ સુખ આનંદ મોજ જે હું બહાર મેળવવા દોડતો હતો તે તો મૃગલા જેવું થયું.

મૃગની નાભીમાં કસ્તુરી હોય અને એ બહાર શોધે છે. મેં અંદર ડોક્યું કાર્યુ તેમાંથી આનંદની જાણે સરવાણી છૂટી પડી એવું મને લાગે છે.

તા.૨૭/૧/૦૯

માનવી જ્યારે વર્તમાન પરિસ્થિતીનો સ્વિકાર કરતો થઈ જાય અને સમજાય કે સંજોગ કે ઘટના જતી નથી રહેતી પરંતુ એને પુરેપુરી સમજવાથી હળવાશ જરૂર આવે છે. માનવ ઘટનાને સમસ્યા સમજી બેઠા છે.

વર્તમાન એક એવું માધ્યમ છે કે માનવીને સંપૂર્ણ પોતાની તરફ વળવા માટેનો દરવાજો ખોલી નાંખે છે.

આત્મા સાથે લીન થવું એટલે આ એવી અવસ્થા હોય છે કે બધામાં એક રસ થઈ જવાનું જ્ઞાન થવું.

હવે, આત્મામાં લીન થવાની અવસ્થા ક્યારે આવે ? જ્યારે આપણે આપણી અંદર આત્મા છે તે સ્વિકારતા થઈએ અને તેને પ્રેમ કરતા થઈએ તો જ આ સ્થિતી સમજી શકાય.

જ્યાં સુધી નૈતિકજીવન અને તેની સમજણની જો વાત હોય તો આમ પણ કહી શકાય કે આધ્યાત્મિક જીવન જીવવું હોય તો નૈતિકતાનું પાલન જરૂરી છે.

સાધુતા પરોપકાર સેવા કે ત્યાગ કે સત્યનું પાલન પણ આધ્યાત્મિકતાનું સાધ્ય નથી પરંતુ એ સાધ્ય મેળવવાનું સાધન તો જરૂર છે.

જો કુદરતને સમજવું હોય તો સાધ્યમાં રહીને આધ્યાત્મિક તરફ એટલે કે અંતરના ઉડાણ તરફ પ્રયાણ કરવું જરૂરી છે.

અહંકાર, ઈગોને વિષે આપણે અગાઉ ઘણું સાંભળ્યું છે. પરંતુ હું જ્યારે સ્વામી બ્રહ્મવેદાંતજીની અંતઃકરણની ઓળખ પુસ્તક વાંચતો હતો તેમા અહંકાર વિષે જે લખ્યું છે તે વાંચીને હું આમા લખવાનું રોકી શક્યો નહિ.

અહંકાર હું ની ખોટી સંવેદનાઓમાંથી પ્રગટે છે. ભીતર ઘણા બધા પ્રકારની સંવેદનાઓ ઉભી થયા કરે છે. અને તેવી રીતે આપણો હું સતત બદલતો રહે છે જેવી રીતે પત્ની પાસે પતિ, પુત્ર સામે પિતા તથા નોકરની સામે શેઠ અને શેઠની સામે નોકર બનતો રહે છે અને પોતાનો મહોરૂ બદલતો રહે છે.

આમા દરેક પ્રકારના હું મા સંવેદનાઓ ઉભરાય છે. અને પ્રતિક્રિયા રૂપે હું મા ટકી રહેવાનો સતત પ્રયત્નો કરે છે. હું ને સતત જપ તો રહે છે અને પોતાને બચાવવાની યુક્તિઓ ગોતતા ફરે છે. કારણ કે હું ને કાંઈક બનવું છે અને તેને કાંઈક થવું છે અને આમાથી તેમ પણ સંતોષ જોઈએ છે. આમ કરતા કરતા હું એવું માનવા લાગે છે કે હું સાધક થઈ ગયો છું. અને એક હું નો વધારો થઈ જાય છે.

તા.૨૮/૧/૦૯

ઘણા લોકોને દબાણ કરીને વશમાં રાખવાની ટેવ હોય છે. જેમ કે બાળકોને દબાણથી અંકુશમાં રાખે. એમ જ પોતાની સ્ત્રીને અથવા નોકરને કે પછી શરીરને કે કામના તથા ઈન્દ્રિયઓને દબાણમાં રાખવાની કોશિશ

કરે છે. આ બધી વસ્તુ ત્યાં સુધી દબાણમાં રહે છે કે જ્યાં સુધી છટકવાનો મોકો ન મળે ત્યાં સુધી. દબાણને બદલે પ્રેમથી જો વર્તે તો શરૂઆતમાં વશ ન થાય પરંતુ એનો એન્ડ બહુ જ સરસ હોય છે.

સ્વિકાર ભાવને વિકસાવવાની કોશિશ એટલે સાધના જ કહેવાય અને સાધનાની શરૂઆત એટલે માનવી સાધમાં આવે અને વૈરાગ્ય જીવન જીવે, વૈરાગ્યમાં કાંઈ છોડવાનું હોતું નથી. સમજવાનું છે. અને સ્વિકારવાનું છે અને રાગથી પર થવાનું છે.

મને મારી જીવનશૈલીમાં જીવતા જીવતા બદલાવ જેવું લાગે છે. તેનું કારણ જ્યારે મારા હાથમાં ગંગાસતિના ભજનોનું જે વિસ્તાર પૂર્વક વર્ણન કરેલું પુસ્તક કે જે સ્વામી બ્રહ્મવેદાંતજીએ વિજળીના ચમકારે બહાર પાડ્યું છે. એ આવ્યું એણે મને બહુ જ પ્રભાવિત કર્યો એનું આ પરિવર્તન છે.

ગુજરાતી ભાષામાં સરળ સમજમાં આવે એવી રીતથી જે એની ઉચાઈ બ્રાહ્મ, બ્રહ્મવેદાંતજીએ બતાવી છે. તે ભાગ્યે જ કોઈ બતાવી શકે. એણે એના જીવનમાં બ્રાહ્મિ જગત તથા અંતર જગત બંનેને સમજી અને સમાજને જે આપ્યું છે તે ધન્યતાને પાત્ર છે.

માનવી જ્યારે પોતાને સમજતો થાય ત્યારે તેને સંસારીક કેટલાક વાવાજોડામાંથી પસાર થવું પડે છે.

જેમ કે આપણા જીવનમાં હાડોહાડ ઘર કરી ગયેલી આદતો અને આપણે સમજ્યા પહેલાનું મહાલતુ મન અને આપણા સંસાર વ્યવહારની

આંટીઘૂટીમાં રાચતી બુધ્ધિ અને જ્યાં જ્યાં ચોટતું ચીત તથા સર્વેનો ઉપરી ઈગો આ બધાની સાથે આપણને જ્યારે સમજ આવે પછી આપણી સાથે સહમત કરવાની કસરત જ મહત્વની થઈ જાય છે. જ્યારે આપણી સમજને સમજમાં લાવવી હોય તો આ ચારેયને પેલા સમજવા પડે.

તા.૨૮/૧/૦૯

હરેક માનવીમાં બધુ પડેલું જ હોય છે. એને માત્ર સારી સમજની જ જરૂર હોય છે.

બાકી તો આ જગતમાં જે કાંઈ જાણો છો એનાથી વધારે હોય છે. કારણ કે પહાડને સમજવો હોય તો તેનું બંધારણ એટલે કે અણુ સુધી સમજવું પડે અને શરીરને સમજવું હોય તો એમા તો કેટલા સ્પેરપાર્ટ હોય છે. અને શરીરના કદથી માંડીને રૂવાંટી સુધી સમજવું પડે. આવી જ રીતે અંતઃકરણના જગતમાં પણ આખું બંધારણ હોય છે. એને શ્વાસથી માંડીને ઈગોથી આત્મા સુધીનું સમજવું પડે છે.

આ બધુ એવી રીતે ગોઠવાયેલું દેખાય છે કે એક બીજાના પૂરક જણાય છે. આ તો જેમ જંગલને સિંહનો સહારો અને સિંહને જંગલનો સહારો એવી વાત છે.

તા.૩૦/૧/૦૯

આપણને જે જીવન મળ્યું છે તેની કદર કરો. એના પ્રત્યે ઉદાસીનતા ન બતાવો કારણે કે આ મનુષ્ય જીવન મહામુલ્ય છે. એની કિંમત ક્યારેય થઈ શકે તેમ નથી માટે હતાશ ક્યારેય થવું નહી. ખાલી

નજર બદલી નાંખો તો સમજાશે કે આપણા જીવનની કિંમત શું છે ?

હરકોઈ માનવને સંપૂર્ણ બનવું હોય તો એક કૃષ્ણની જરૂર છે. અને લગભગ લોકો પાસે એક એવો જ કૃષ્ણ હોય છે. કે તેની પાસે એ પોતાનું હૃદય ખોલી શકે. મહત્વકાંક્ષા રાખવી અને હોવી સારી વાત છે. કે જે પોતાને સમજીને કરે જેથી એને પહોંચી વળાય નહીતર મહાત્વકાંક્ષા એવું દળદાર છે કે એમાંથી નીકળવું મુશ્કેલ હોય છે.

જ્યારે જે કોઈ માનવીનું જે કોઈ બાબતમાં કદ મોટું થતું જાય ત્યારે આજુબાજુમાં સંકડામણ ઉભી કરવાને બદલે બધાને કેમ મોકળાશ મળે એ તરફ એનું ધ્યાન રાખવું જરૂરી છે.

માનવી કોઈપણ વસ્તુની કિંમત ક્યારે સમજે છે ? કે તેની પાસે નથી હોતી અગરતો જતી રહે પછી. માટે તમારી પાસે જે કાંઈ કુદરતે આપ્યું છે તેના નિયમ મુજબ સ્વીકાર કરીને મોજથી જીવવાની શરૂઆત કરો.

કોઈપણને માનવું અગર તો કાંઈક વ્રત ધર્મ પાળવા કરતા તેને સમજવાની કોશિશ કરો. આધ્યાત્મિક જીવનમાં જેમ ગુરૂ ચેલાનો અને સંસારીક જીવનમાં પિતા પુત્રનો જે ચીલો ચાલે છે તે આપણે જોવા જઈએ તો એક પ્રકૃતિનો ભાગ છે. જેમ કે એક પાન પીળુ પડે ત્યા તો કુપળ કુટવાની શરૂઆત થઈ જાય અને એનું પાનમાં રૂપાંતર થવાનું શરૂ થાય ત્યા પીળુ પડી ગયેલું પાંદ ખરી જાય છે.

તા.૩૧/૧/૦૮

આવી પ્રક્રિયા થાય છે. તેમ સમજાય જાય છે. ત્યારે પાંદડાનું ખરવું

એ પ્રકૃતિ ગત છે. ત્યારે આપણી અંદરની વ્યવસ્થામાં સામ્રાજ્ય ભોગવતા મન બુદ્ધિ ઈગો અને ચીતને સમજવાનું ખરૂં કારણ મળી જાય.

જેમકે મન છે તે વિચારવાનું કામ કરે છે. એને આપણે જોતા જોતા જેમ એને સમજતા જઈએ અને એ આપણી સાથે આપણે હોઈએ ત્યારે રહેવા માંડે તેમજ પીળુ પડી ગયેલું પાન ખરી જવાનું છે. એ બધુ બુદ્ધિને ખ્યાલ આવી જાય અને ધીર થવા મંડે તો જ કામ બને.

તેમજ જેમ પીળું પડી ગયેલુ પાન ખરી જવાનું છે. એ બધુ બુદ્ધિને ખ્યાલ આવી જાય અને ધીર થવા મંડે તો જ કામ બને.

તેમજ આપણે ઈગો આમ કરી નાખું, તેમ કરી નાખું એમા મહાલતો હોય અને એને સમજાય જાય કે આ પાન તો ખરવાનું છે. અને નરમ પડે અને સહકારભાવ જાગે એવું મારૂં માનવું છે.

હવે, જ્યાં ત્યાં વળગતું આપણું ચિત્ત જો સમજી જાય કે આ પાન પીળુ થયા પછી ખરી પડવાનું છે. તો તે પણ સારાસારનો ખ્યાલ રાખીને આપણી સાથે રહેવા મંડે તો આપણે કોણ છીએ એની સમજ આવે એવું મને લાગે છે.

સાંસારીક વિકટ પરિસ્થિતીને પહોંચી વળવાની ક્ષમતા કેળવવી હોય તો આપણી માસીક કમાણીમાંથી થોડામાં થોડા પાંચ થી દશ ટકાનો સ્ટોર કરો જેથી ભવિષ્યમાં આવતી પરિસ્થિતીને પહોંચી વળાય સંસારીક અને આધ્યાત્મિક બન્નેમાં રચ્યા પચ્યા હોઈએ તો કમ સે કમ અઠવાડીયે એક દિવસ મૌન રાખવું જરૂરી છે. કારણ કે આપણે જે ઉર્જાનો

વપરાશ કરીએ છીએ એમાની ઘટતી ઉર્જા મૌનમાંથી મળી રહેશે.

હવે, મૃત્યુ વિષે વિસ્તાર પૂર્વક સમજવું હોય તો પેલાના જમાનાથી ચાલતું આવતું કે યમદેવ આવે અને આપણને લઈ જાય. એને જમડા પણ કહેતા. જમરાજા પણ કહેતા અને એ વખતની મૃત્યુ વિષેની જે ભયાનકતા તથા મલાજો અથવા ભય અને ડર બહુ જ રહેતો. આપણી વધારે પ્રમાણે વસ્તી ગામડામાં હતી અને બહારનું જ્ઞાન મળતું ન હતું. હવે, જોવા જઈએ તો ગામડામાં વસ્તી ૫૦૦ થી ૧૫૦૦ ની હોય અને મરણ ટકાવારીમાં ક્યાંક થતું હોય એટલે ક્યારેક આ દુઃખ જોવા મળતું એટલે તે અસત્ય લાગતું. પરંતુ અત્યારે તો ગામથી શહેરથી અને શહેરથી રાજ્ય, અને રાજ્ય થી દેશ તથા દુનિયા બહુ જ નજીક થઈ ગઈ છે. એટલે પેલા જ્યારે ગામમાં કોઈનું મૃત્યુ થયું હોય તો આખા ગામને અસર થતી હવે, એવું કાંઈ રહ્યું નથી. જેના પરિવારમાં આ ઘટના બને એને એની અસર થાય છે. તે પણ પેલા જેટલી નહિ એવું તારણ અત્યારે દેખાઈ છે. એનું કારણ ભય પરીવર્તન છે.

તા.૧/૨/૦૯

એક તારીખ તો મૃત્યુ વિશે સમજવામાં પસાર થઈ ગઈ. માનવી શાંતિની બુમો પાડે છે. પરંતુ માનવીને ઘોંઘાટ વધારે પસંદ હોય એવું લાગે છે. કારણ કે યાત્રામાં મંદિરો હોય કે ક્યાંક ભાગવત કથાની પોથી લઈ જતા હોય કે લગ્ન પ્રસંગ વેગેરેમાં જોવા મળે છે.

તા.૨/૨/૦૯

મૃત્યુ વિષેની જાણકારીની જો વાત કરવી હોય તો પેલા જેમ

માનવ વસ્તી જે વિસ્ફોટની જેમ વધી છે. એવી જ રીતે એટલા પ્રમાણમાં મૃત્યુ પણ થાય છે. એટલે હરેક માનવી ની મૃત્યુ વિષે જે ભયાનકતા તેને સમજીને હળવી કરતા ગયા. આપણા આધ્યાત્મિક શાસ્ત્રીઓએ મૃત્યુ તથા મૃત્યુ પછીના જીવનના અનેક ઉદાહરણ આપ્યા છે. કે મૃત્યુ એક આપણા શરીરનો ત્યાગ છે. એટલે દૈહિક જીવનને લગતી બધી ક્રિયામાં ધ્યાન દોરુ છું. પરંતુ જીવન પ્રત્યે વિશ્વાસ પેદા કર્યો અને મૃત્યુ પ્રત્યેના ભયને હળવો કર્યો. એમા સમજાયું કે મૃત્યુની કોઈ ચિંતા કરવાનું કારણ નથી. કારણ કે મૃત્યુ તો નિશ્ચિત છે. એ તો આવવાનું જ છે તે ચોકકસ આવશે. એટલે ગભરાવાની કોઈ જરૂર નથી. એવી રીતે આ બાબતને સાધારણ ઘટનાથી જોવા લાગ્યા છે.

હવે, આપણે આપણી ભારતીય દ્રષ્ટિકોણથી મૃત્યુના વિષયમાં જો જોઈએ તો મૃત્યુ અને મૃત્યુ પછીની દુનિયા એટલી જ મહત્વ પૂર્ણ છે કે જીવન અનંત છે. મૃત્યુ જીવનનો અંત નથી, મૃત્યુ એક પરિવર્તન છે. હવે, જીવનની તમામ બીજી ઘટનાઓ અને પરિવર્તનને જો આપણે સારી રીતે સમજીએ છીએ તો અનંત જીવનની વચ્ચે પરિવર્તન કેમ ન સ્વિકારવું ?

મૃત્યુ માનવીના હૃદયમાં ભયનો સંચાર કરે છે તેમ આ ઉપરાંત પરલોકની સૃષ્ટિની પણ આશા આપણા હૃદયમાં થતી હોય છે. જેથી કરીને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં પણ જીવાત્માની સત્તા બની રહે છે. અને એ સુરક્ષા શરીર તથા તે પરલોકવાસી વિદેહી આત્મા આ આપણી ભોગ ભૂમી પર બીજો જન્મ ધારણ કરે છે. હાલ મને એવું સમજાય છે.

તા.૩/૨/૦૯

આજે મારા મિત્રને મળીને આ વાક્ય લખવાનો વિચાર થયો કે સંસાર જીવનમાં સારૂ જીવન જીવવા માટે પોતાની સ્ત્રી તથા સારા મિત્રની ખાસ જરૂર હોય છે.

મૃત્યુના વિષયમાં વિજ્ઞાનનું પણ એવું માનવું છે કે મૃત્યુને ભયકારી ન સમજવું. કારણ કે મૃત્યુએ એક જીવનનો ભાગ છે. કારણ કે આપણા શરીરમાં દર સાત વર્ષે દરેક કોષોમાં પરીવર્તન થવાથી નવું સર્જન થતું રહેતું હોય છે.

શરીરના જેમ કે પ્રત્યેક કોષોનું પરીવર્તન થતા થતા આપણે જે બચતા રહીએ છીએ અને આપણી જીવન ધારા વહેતી રહે છે. જેમકે બચપણથી માંડીને બુઢાપા સુધી આપણી સમજ સતત ચાલુ રહે છે. આ સમજ કોઈ પદાર્થ અથવા રાસાયણિક વિદ્યાથી કાંઈ સમજણમાં ઉભી કરી શકાતી નથી.

આપણા વેદાંત દર્શનના મતે વિચાર અનુભૂતિ અને બુદ્ધિ કોઈ યાંત્રિક મશીનો દ્વારા પેદા કરી શકાતી નથી. જેમ કે આધુનિક વિજ્ઞાનનું કહેવું છે કે ગતિ જ ગતિનું સર્જન કરે છે. જો એ સત્ય હોય તો શારીરિક ચેતનાનું નિર્માણ કેવી રીતે કરે ?

કોઈ દિવ્ય શક્તિની કલ્યાણ ભાવનાથી જ આ સંભવ છે. એ શક્તિને સાધારણ ભાષામાં આપણે આત્મા કહીએ છીએ.

શારીરિક અણું શક્તિ અથવા રાસાયણિક પરીવર્તનનો આત્મા

ઉપર કોઈ પ્રભાવ પડતો નથી. પરંતુ આ આત્મા જ સમસ્ત પરીવર્તનનું કારણ દેખાય છે. આત્માનું ન તો રૂપ પરીવર્તન થાય છે.

આ આત્મા જ ચેતનાની નિરંતરતા અને વ્યક્તિત્વની સમજનું કારણ છે. જેવી રીતે આપણે મૃત્યુના રહસ્ય અને એની પવિત્રતા પર કોઈ પ્રભાવ પાડી શક્યા નથી. એ બધું તો ઠીક. આપણે આપણા જીવનને પુરેપુરું સમજી શક્યા નથી. છતાં વિષયની શોધ ચાલુ છે. હજી સમજમાં આવ્યું નથી.

તા. ૪/૨/૦૯

અત્યારે આ ઝડપી યુગમાં જે રીતે આધુનિકરણ વધતું ગયું તેમ તેમ ધર્મની ડેફીનેશન પણ બદલાતી ગઈ છે. જે ધર્મને બદલે સંપ્રદાયમાં તેનું વહેવું થઈ ગયું છે. હવે, ધર્મની કોઈ પ્રાસંગીતા નથી રહી. વિકાસને માનવીએ એવા મોડ પર પહોંચાડી દીધો છે કે ધર્મનું દાર્દ્ર્ય કાંઈ વધ્યું નથી. ત્યારે આપણને સ્વભાવિક પ્રશ્ન ઉઠે કે શું ? ધર્મના વાડાને લઈને રૂઢીચુસ્તતાને હિસાબે પ્રગતિમાં શું પાછળ નથી.

સમાજ અને ધર્મને સમજવા માટે પેલા તો જાતિ વ્યવસ્થા ઉપર નરજ જાય છે. ત્યારે ધર્મની પાછળ કોઈ દર્શનિક આધાર ન બતાવ્યો હોય જેમ કે પુર્નજન્મનો સિદ્ધાંત ન હોય અથવા અવતારનો સિદ્ધાંત ન હોય અને કર્મનો સિદ્ધાંત ન હોય તો હિન્દુવર્ણ વ્યવસ્થા સંભવ જ નથી રહેતી.

તા. ૫/૨/૦૯

તમન્ના એક એવી ચીજ છે કે તેનો ક્યારે અંત નથી. એ એક એવું ખપ્પર છે કે ક્યારેય ભરાતું નથી. જ્યાં સુધી આ પૃથ્વી ઉપર માનવતાની

ઉપરવટ થઈને ધર્મ સમજયા વગર ધર્મના નામે સંપ્રદાયો ચાલતા રશે ત્યાં સુધી માનવ અજ્ઞાન, અંધવિશ્વાસ, ઘૃણા, દ્રેશ અને લડાઈ, ઝઘડા માનવીને માનવ સમજવામાં અડચણ રૂપ થતા હોવા જોઈએ એવું મને લાગે છે.

માનવીને ખાલી સંપ્રદાયોથી થી છોડાવવું પુરતું નથી. પરંતુ માનવીને માનવતા તરફ દોરવાનું પણ સારા વિચારકોને કરવાનું રહેશે.

હવે, જોવા જઈએ તો આહાર, નિંદ્રા, ભય, મૈથુન વગેરેમાં માનવી પશુઓ સમાન છે. પરંતુ સારી સમજને નાતે તે પશુઓથી મહાન દેખાય છે. મનુષ્યનો સ્વભાવિક ધર્મ છે વિચાર અને વિવેકથી કામ લેવાનું અને કર્તવ્ય કરતા કરતા પોતાના સ્વરૂપ અને સત્યની બાબતમાં વિચાર કરીને ઉચ્ચતર જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું અને એ મુજબ કાર્ય કરવું.

ધર્મ પ્રકૃતિગત હોય છે. પ્રકૃતિ મનની, આત્માની અને માનવ ચેતનાની ભુખ પણ કહેવાય.

આ ભુખ શરીરની ભુખથી અલગ છે. જેમ કે આહાર, નિંદ્રા, ભય, મૈથુન વગેરે શરીરની જરૂરત છે. એટલે બધા જીવોમાં સમાનતા છે.

હવે, મનની ભુખ અગર માનવ ચેતનાનો અહેસાસ માત્ર મનુષ્યમાં જોવા મળે છે. કારણ કે માનવી પાસે બુધ્ધી તત્વ હોય છે. અને એટલા માટે તે આત્મચિંતન કરી શકે છે. અને પશુમાં આશકિત હોતી નથી. અને કદાચ થોડામાં હોય તોય બહુ જ થોડી માત્રામાં વિકસીત હોય

છે. હવે, ચેતનાની ભુખ માનવીને સત્ય, શીવ અને સુંદરતાની ખોજ કરવાની અને પોતાના જીવનને સમૃદ્ધ કરવાની વૃત્તિ તરફ દોરે છે

સાહિત્ય, સંગીત, કલા, વિજ્ઞાન દર્શન, ચિંતન મનન અને અધ્યયન આ બધા સંસ્કૃતિના જ અંગ છે. આમાં સત્ય, શીવ, સુંદરતાને સમજતા નથી. તે પુંછ વગરના જાનવર જેવું જીવતા લાગે છે.

આપણે જો બીજા હિસાબે જોઈએ તો સંસારીક અને આધ્યાત્મિક જીવનમાં જાજુ અંતર નથી લાગતું. કારણ કે ભૌતિક અને આધ્યાત્મિકને બન્ને આમ જોવા જઈએ તો લૌકીક જીવન સાથે સંબંધ હોય છે.

અને એટલા માટે આધ્યાત્મિક જીવને કોઈ કલ્પિત પરલોક અથવા પુર્નજન્મમાં જોડવું બરાબર લાગતું નથી. જે ધર્મ આધ્યાત્મિક બાજુ લઈ જાય છે તે પણ મનુષ્યની ભૌતિક જરૂરીયાતો પુરી પાડે છે. ભલે પછી તે પુર્ણ થયેલી ક્ષણીક અગર તો છલ હોય.

આ ધર્મ અને સંપ્રદાયોમાં એક એવી સત્તા શક્તિમાનની કલ્પના કરી ગઈ છે કે તેના ચરણમાં માનવી પોતાને ભયમુક્ત મહેસુસ કરે છે અને આજ પ્રકારે પોતાની ભૌતિક જરૂરીયાતો જેમ કે સુરક્ષાની હોય કે ધન ધાન્યની હોય સ્વર્ગ કે નર્કની પ્રાપ્તિ માટેની હોય આવી રીતે અંધશ્રદ્ધાના વિષયમાં ઈશ્વર પ્રાપ્તિ માટે પણ અંધશ્રદ્ધાનો ઉપયોગ કરે છે.

બરેબર જોવા જઈએ તો આપણા ઋષિ મુનિઓ તથા સાધકોએ પણ ઈશ્વરની ખોજમાં બહુ જ મહેનત કરી છે. એને છેલ્લે હાથમાં આવી છે. નિયતિ અથવા જ્યાંથી સમાપ્ત થઈ જાય છે. અને આજ ઈશ્વર હોય

એવું લાગે છે. આમ જોવા જઈએ તો ઈશ્વર આપણા માટે અજ્ઞાત છે. એટલે ઈશ્વરનો ટેકો લઈ બધા સંપ્રદાયો અંધ વિશ્વાસને કારણે જ અસ્તીત્વમાં છે. કારણ કે ઈશ્વર પાસેની જે કાંઈ માંગણી છે તે બધી સુખ માટેની હોય છે.

ઘણા ઠગ લોકો ધર્મના નામે ઘંઘો ચલાવે છે. માનવી પોતાની કાલ્પનીક તરસ માટે આ ઠગ ઉદ્યોગમાં ફસાતા જાય છે. આમા જે તૃપ્તી મળે છે તે લગભગ કાલ્પનીક જ હોય છે.

આવા ધર્મને નામે ચાલતા ઉદ્યોગ વ્યાભિચારીના અડડા થઈ ગયા દેખાય છે. અને આમાંથી આંતકવાદ તથા અંધવિશ્વાસની ઉત્પત્તિ થતી જોવા મળે છે. તેમજ આ ઉદ્યોગની બુરાઈનું જાણે ભુમંડળીકરણ થઈ ગયું હોય એવું લાગે છે.

આ ઉદ્યોગથી બચવા માનવીએ ખરેખર ધર્મ શું છે ? એ સમજવું પડશે અને તો જ આ ઉદ્યોગથી પીછો છુટશે. સંપ્રદાય મત પંથ કે મજહબએ ઉપાસના પંધ્યતિ છે. અને હોઈ શકે પરંતુ તેને ધર્મ સમજવાની ભુલ ન કરવી જોઈએ ધર્મ તો પોતાનું હોવું અને પોતાના હોવાને સમજવું તે છે એવું હું સમજ્યો છું.

તા.૬/૨/૦૮

આમ જોવા જઈએ તો આપણા જીવનની લગભગ સમસ્યાઓ આપણે પોતે પેદા કરતા હોઈએ છીએ.

જેવી રીતે આપણને બધું ઈજી મળવા માંડે એટલે આપણા જીવનમાં અભિમાન વધે અને મદ પણ આવવા લાગે છે.

એવી જ રીતે આપણે ધાર્યું હોય તેના કરતા ઓછું મળે તો આપણામાં મોહની શરૂઆત થાય અને આપણા કરતા બીજાને વધારે મળે તો ઈર્ષ્યા અને અદેખાઈની શરૂઆત થઈ જાય છે.

એવી જ રીતે આપણી પાસે જે છે તેનું મુલ્ય આપણે સમજતા નથી અને જે કાંઈ નથી એને માટે કાયમ તરસતા રહેવાથી આપણામાં લોભવૃત્તિનો પ્રવેશ થાય છે.

અને એવી જ રીતે જો કાંઈ માણસ આપણા વિશે સારું બોલે અને સારો વર્તાવ કરે તો આપણને ગમે અને આનાથી વિપરીત રીતે વર્તે કે તરત જ આપણી અંદર રાગદ્રેષનો પ્રવેશ થઈ જાય છે.

હવે, જ્યારે આપણામાં એવું બધું પડ્યું છે કે આપણું ધાર્યું કરીને આપણી મનસુબી પ્રમાણે કરાવવા માંગતા હોઈએ છીએ. અને એ પ્રમાણે ન થાય તો તરત જ આપણી અંદર ક્રોધ પ્રવેશ કરે છે. અને ક્રોધ આવે એટલે એની સાથે એનું જોડીયું હિંસા તો હોય જ માટે આ બધી એવી ક્રિયાઓ છે કે આપણે આપણને સમજતા થઈએ તો જ આ બધી બાબતોમાંથી છુટકારો મળે એવું મને લાગે છે.

આપણી સમજમાં સમજણ નહીં આવે ત્યાં સુધી કાંઈ સમજવાનું નથી માટે સમજવાનો પ્રયાસ કરવો એવું લાગે છે.

આખરે માનવીની દોટ જ એવી હોય છે કે થાકે નહીં ત્યાં સુધી પાછું વાળીને જોતો નથી.

તા. ૭/૨/૦૯

આ પરીવર્તનને જો શાન્તીથી વિચારમાં વિચાર લાવીને જોવા

જઈએ તો એની ગતીનો ખ્યાલ આવે.

કારણ કે અત્યારે એવી ગતિએ પરીવર્તન થઈ રહ્યું છે કે જાણે વંટોળીયો. જેવી રીતે ચાલુ વાહન ગતિમાં હોય અને તેમાંથી ઉતરવું હોય તો જે દિશામાં ગાડી જતી હોય એ દિશામાં દોડતા દોડતા ઉતરો. તો સમતોલ કદાચ રહેવાય. એવી પરીસ્થિતી આજના માનવીમાં જોવા મળે છે. આજે જે સંસાર વ્યવસ્થાની ગોઠવણ કરી હોય તેમાં આવતી કાલે અધુરપ આપવતી દેખાય છે. માટે જે વર્તમાનમાં જીવ શકશે તે જ સુખનો આનંદ મેળવી શકશે એવું મને લાગે છે.

આ ઝડપી પરીવર્તનની ગતિને હિસાબે દરેક માનવી એવું મહેસુસ કરે છે કે મારામાં કાંઈ ખુટતું હોય. ખરેખર આમ જોવા જઈએ તો આ માત્ર ગતિ સાથેના તાલમેલનો અભાવ જણાય છે.

આ ગતિશીલ યુગમાં સ્થિરતા ન હોવાનું કારણ આપણી ભુતકાળની ગતિશીલતાની સમજ હજી રૂઢીચુસ્ત જોવા મળે છે.

જેવી રીતે આપણે યુગો પહેલા ૫૦૦થી ૬૫૦ વર્ષ પહેલા માનવીનું માત્ર પોતાના જીવન નિર્વાહ અને ભરણ પોષણની વ્યવસ્થા કરવામાં આખું આયખું પુરૂ થઈ જતું. કારણ કે ત્યારે આ વ્યવસ્થા મેળવવાની સમજનો વિકાસ ન હતો.

એવી જ રીતે આધ્યાત્મિક બાબતમાં પણ આત્માને સમજવામાં માત્ર મંત્ર અગર તો નામ જાપની જ વ્યવસ્થા હતી. એ રસ્તો પણ પેલાની જીવન શૈલીની જેમ બહુ જ લાંબો સમય માંગી લેતો હતો.

એટલે આત્માને સમજવામાં જ જો આગળ વધે તો આખું આયખુ પુરૂ થઈ જતું.

પરંતુ હવે જીવન નિર્વાહ કરતાં કરતાં પણ વધારાનો સમય મળતાં વિકાસનો પંથ વિકસાવવામાં સહેલું થઈ ગયું છે.

તેવી જ રીતે આધ્યાત્મિકતામાં પણ સરળ રસ્તા આત્મા સુધી પહોવાના થઈ ગયા છે. પેલા તો ખાલી નામ જપ જ મહત્વનો એક જ રસ્તો હતો પરંતુ અત્યારે તો આપણા શ્વાસો શ્વાસનો રસ્તો એટલો સહેલો છે કે જેમ ઉચી બિલ્ડીંગના ટેરેસ ઉપર જવા પગથીયાને બદલે લીફ્ટ જેવું કામ કરે છે.

જે લોકોમાં આ ઝડપી પરીવર્તનની ગતિને સમજી ગયા છે તેઓ ભૌતિક બાજુ વળયા છે. તેની પ્રગતિ જે જીવનની બે પેઢીમાં રહેવા માટેનું એક મકાન માંડ બનાવતા તેને બદલે એક વર્ષમાં તેનો વિકાસ કરતા થઈ ગયા છે.

એવી જ રીતે આ પરીવર્તનની ગતિને આધ્યાત્મિકની તરફ સમજી ગયા છે. તેને સુખ, દુખ કે તડકો, છાંયડો બહુ જ અસર કરી શકતો નથી. અને નિજ આનંદની મસ્તી કાયમ રહેવા માંડે છે. એવું મને સમજાય છે.

આમ જોવા જઈએ તો જેને પરીવર્તન સમજાય જાય કે આ પૃથ્વી ઉપર સજીવ કે નિર્જીવ અહિંયા કાંઈપણ અવિચળ નથી તો આપણે પણ ક્યાંથી રહેવાના આટલું જો સમજમાં આવે અને એ બાજુ ધ્યાન દોરે તો બાકીનું જે જીવન છે તેમાં મસ્તીની પળો મળે એવું મને લાગે છે.

તા.૮/૨/૦૯

જે કોઈ માનવીને રાબેતા મુજબનું જીવન પસાર કરવું હોય સુખરૂપ પુરૂ કરવું હોય તો અત્યારે જે પ્રવાહ જે બાજુ જતો હોય તે બાજુ પ્રવાહમાં ભળીને ચાલવાથી પસાર થાય છે. એવું મને લાગે છે.

જે કાંઈ માનવ સર્જીત છે તેને માનવીએ બરોબર સમજી લેવું જોઈએ. કે આ કોઈ કલ્પનાનો વિષય નથી. માટે અંધશ્રદ્ધા અથવા અંધવિશ્વાસમાં રાચવું ન જોઈએ એવું મને સમજાય છે.

જો કોઈ માનવી આપણી સમજ ઉપરની સમજ ધરાવતો મળે ત્યારે એના પ્રત્યે અહોભાવ પ્રગટયા વગર રહેતો નથી.

હાલતનો ગમે તેટલો તકાજો હોય તોય પોતાની હવેલીને કોઈ જુની પુરાની સમજતું નથી. આ બરેબર એવું છે કે જેમ સચાઈમાં લોહીને પાણી ન કહેવાય એવું છે.

તા.૮/૨/૦૯

જો કોઈ વિતી ગયેલા જમાનાની વાત કરવી હોય તો તે એક કહાની થઈ જાય છે તેમ બચપણની વાત જુવાની સમજીએ તો તે એક કહાની તરીકે જ સમજી શકાય.

આપણામાં સારા ગુણ અગર સમજ પડી હોય તો તે સમાજને અભિવ્યક્ત કરવી જોઈએ કારણ કે કોઈ મુંગાની કહેલી કહાની ક્યાંય લખાતી નથી માટે હોય તે વેરવું.

ક્યારેક આપણા વડીલોનું માર્ગદર્શન આપણને કાંઈક કહેતું હોય તે આપણે પાળવું હોય. પરંતુ ત્યારે આપણો તજુરબો કાંઈક બીજું કહેતો હોય છે.

આ મતભેદ લગભગ દરેક માનવીમાં જોવા મળે છે કે પોતે પોતાને સુંદર સમજતો હોય અને અરીસો કાંઈક બીજું દર્શાવતો હોય.

આંખોએ દેખેલું છે તે આપણે કહી શકતા નથી. અને ભુલ કોઈ બીજાની હતી અને ફેસલો કોઈ બીજો જ સંભળાવે છે.

આપણી દુનિયા ગમે તેટલી ઉદાસ લાગે પણ જીવવાની તમન્નામાં કોઈ ફેર પડતો નથી.

જો માનવી ઉદાસ નજરથી દુનિયાને જોવે તો એને દુનિયા ડરામણી જ લાગવાની છે.

જીંદગીમાં જેર ભળી ગયું હોય તો પણ કોઈની સાથે વાર્તાલાપ કરવાથી તેની અસરમાં હળવાસ આવે છે.

ઘણી વખત માનવીએ પોતાના શરીર ઉપર કિંમતી વસ્ત્રો ધારણ કર્યા હોવા છતાં જીંદગીમાં વસ્ત્ર વગરનો હોય છે. વાત કરતો હોય મીઠી મીઠી પરંતુ પડખમાં ખંજર પણ રાખતો હોય છે.

આ શરીર ધારણ કર્યા પછી તેને વઘતા વઘતા અને તેમા રાચતા જમાનો પુરો થયો અને હવે તો આ શરીર જુનુ થઈ ગયું છે. જેમ પીંજર જુનુ થાય તેમ થઈ ગયું છે. એટલે આમાંથી આત્મા તો જરૂર નિકળી જવાનો છે. હવે, એની લોલુપ્તામાંથી નિકળી અને આત્મા બાજુ વળાય તો સારું.

જ્યારે આપણી ઉપર સમય મહેરબાન હોય ત્યારે વધારે પડતી મનમાની ન કરવી જોઈએ. કારણ કે એ સમયનો જમાનો પણ જતો રહેશે અને પરેશાનીનો પાર નહિ રહે.

દેખવાના, સાંભળવાના અને ભોગવવાના આ બધા સંસ્કાર આપણા મનમાં જમા હોય છે. તે સમયે સમયે આપણી સામે આવ્યા કરતા હોય છે.

તા.૧૦/૨/૦૯

અતૃપ્તી એક એવી બલા છે કે ગમે તેટલું જમા કરી નાંખો યા તો ભરો તોય ભરાઈ નહિ. કારણ કે તેને તળીયું ન હોય એવું લાગે છે.

આ પણ રહે ના રહે, ભરોસામાં ન રહેવું. વિખેરાતા અને તુટતા શ્વાસનો અફસોસ ન કરવો.

જો શ્વાસ તુટે છે એમા આત્માને તુટવાનું રહેતુ નથી. કારણ કે એને તો આ બધુ રમત જેવું છે.

લગભગ માનવી મહોરૂ પહેરીને જ ફરતો હોય છે. અને આ એ જ ગતિમાં જે દ્રશ્યો નજરે પડે તેને સંઘરતો જોવા મળે છે.

પોતાની ઓળખાણથી ક્યાં સુધી ભાગતો ફરશે અને પોતાના અરીસામાં પોતાનું પ્રતિબિંબ ક્યાં સુધી સંઘરશે માટે એટલું સમજવું જરૂરી છે કે પોતાનામાં પુરો વિશ્વાસ કરવો પડશે.

આ સંસારમાં માનવીએ પોતાના સ્થાનની કાયમ યાદી રાખવી પડશે કારણ કે અહિંયા કાંઈ કોઈનું નથી. જે કાંઈ છે તે માત્ર સ્વપ્ના જેવું છે. જે કાંઈ ભૌતિક વસ્તુ છે એ માત્ર સંસાર વહેવારમાં દેખાય છે. અને એમા જો પોતાનું સમજતો હોય તો તે પોતાને છેતરતો હોય છે. આ સંસારના લાંબા પંથને કાપતા કાપતા જે રસ્તાની આંટીઘુટી અને ભુલ ભુલામણીમાં અટવાતા અટવાતા આ નિચોડ હોય એવું લાગે છે.

જો ખરેખર આધ્યાત્મિક જીવનમાં એનો આનંદ અવિરત રાખવો હોય તો એવા વર્તુળમાં રહેવા માંડો કે સામેથી આ જગતને જોવાની તથા જીવવાની પ્રેરણા મળે.

તા.૧૧/૨/૦૯

આપણે જે કાંઈ વાંચીએ અને આધ્યાત્મિક બાબતમાં લેવાથી એ સમજણમાં આવે નહિતર તો એવું થાય કે આપણે બંધ રૂમમાં બેઠા હોઈએ અને કોઈ કહે કે બારણે વરસાદ પડે છે. આપણે માની લીધું. પરંતુ જો રૂમનું બારણું ખોલીને જોવાનો અનુભવ થાય અને જો બાર નિકળીએ તો પલળીને વરસાદનો અનુભવ થાય એના જેવું છે.

સંસાર વ્યવહારમાં જોતા જોતા જે મારા પણાનો ભાસ છે. જેમ કે આ ઘંધો તો મારો, મકાન તો મારું, ગાડી તો મારી, બૈરી છોકરા તો મારા ઓતો બધુ ઠીક પણ શરીરની અંદર એના ભાગ જોવા જઈએ તો પગ તો મારા, હાથ તો મારા, આંખ મારી, કાન તથા અન્ય સ્પેરપાર્ટસ બધા મારા છે. તો આ બધામાં મારું કહેવા વાળો કોણ છે ? તેને સમજાય તો જ આ ભવસાગર પાર થઈ શકે.

સંસારીક જીવનમાં અથવા આધ્યાત્મિક જીવનમાં જો સફળતા મેળવવી હોય તો પોતાના ધ્યેયમાં દ્રઢ નિશ્ચિય રાખવો પડશે. બીજાની ઉપર નિર્ભર રહેવું પાલવશે નહિ. કારણ કે બધાના વિચારો અલગ અલગ હોય છે. અને લગભગ બધા પોતાના મક્કસદ અથવા લાભ મેળવવા મથતા હોય છે. માટે નિર્મોહ થવાય તો સારું. જેટલો મોહ વધારે એટલો લગાવ વધારે અને એટલી જ પીડા વધારે હોય છે.

જો ઝરણા વહેવા મંડે તો ઉલેચવાની તાકાત હોય તો ગમે તેટલું ઉલેચો તોય આ ઝરણા ખાડો ભરી દેશે.

જો આપણે પ્રકાશ વેરવો હોય તો સામાજિક બંધનોને હળવા કરવા પડશે કારણ કે સમાજ શું કહેશે ? તેના વાદળા જો વંટોળીયાની જેમ વિટાઈ જશે. તો પ્રકાશ વેરી નહિ શકાય.

આપણે પરિવર્તનને માનીએ છીએ એમ જ આમ જોવા જઈએ તો અમુક સમજવા માટે અમુક વ્યક્તિને અનુભવ પણ કરવો જોઈએ જેમ કે હું સુરતમાં આવ્યો ત્યારે મેં જોયું કે ઝુંપડપટ્ટીમાં જન્મેલા બાળક ઉપરથી પાણી પડતું હોય અને નીચે પણ પાણી વહેતું હોય અને તે પોતાની જાંઘળી એમા પસાર કરી નાંખે. છતાં કાંઈ ફેરફાર પડતો નથી આવી જ રીતે હું મારા જીવનમાં મને મળેલ એક વ્યક્તિ વિટલભાઈના જીવનમાં મેં જોયું હું તેને ઈ.સ. ૧૯૭૪થી ઓળખું છું. તે વ્યક્તિ એક પણ પૈસો કમાયા વગર એકદમ સુખ-ચેનથી જીવે છે. ત્યારે આપણે સમજવું પડશે કે આમાં કંઈક કુદરતની કરામત છે.

તા.૧૨/૨/૦૯

આ ધરતીનો રસ કાયમી અવીરત વહેતો રહે છે. અહિંયા હજારો જીવસૃષ્ટિ જન્મે છે અને મરે છે. કોઈક પદાર્થો બને છે અને બગડે છે. આ પ્રવાહ ક્યારેય બંધ રહેતો નથી. જેમ કે આ જ આજે હસતો હોય તો કાલે રડતો હોય છે. ભલે પોતે પોતાના માટે નવી દુનિયા વસાવી હોય અને અનેક રંગત જમાવી હોય પરંતુ જન્મયો હોય આ જગતમાં તે જરૂર એક દિવસ મરવાનો જ છે.

અહિંચા કોઈ અવિચળ નથી. એમ કોઈ વસ્તુ કામમાં ન આવે એવી પણ નથી. પરંતુ એની કિંમત એ જ સમજે કે તેને એની જરૂરત હોય જેમ કે ઉકરડાની કિંમત ખેડુત જ સમજી શકે.

જાણવા જોવાની ઝંખના જ્યારે વ્યાપક થઈ જાય છે ત્યારે અણુથી બ્રહ્માંડ સુધી તેનો ઝાંઝાવત જોવા મળે છે.

પથ્થર, ગારો અને ઝાડવા જેમ કે પીપળો, ઉકરડા, ગાવડી વગેરેનું પુંજન કરે છે અને કુતારાને રોટલા નાંખે છે. પરંતુ જે માનવકુળ છે તેને બરોબર સમજતો નથી. માનવને સમજવાની ભુલ ન કરવી જોઈએ.

નામના ખાતર મહેલને પણ ઝાંખા પાડે દે એવા મંદિર બનાવે અને સોનાના દ્વાર લગાડે એ જ વ્યક્તિને ઘરે જો કોઈ ખાવનું અથવા ભણતર બાબતનું કાંઈ માંગવા આવે તો હડધુત થતા જોવામાં આવે છે. આવા માનવીને પણ માનવ તરીકે જોવા જોઈએ.

ગંગા ન્હાય કે ગોમતી ન્હાય અથવા અડસઠ તીરથ કરે પણ પોતાનું હૃદય પથ્થર જેવું પાકા પાણકા જેવું હોય તે કેમ કરીને પલળે પછી તે આંખ હોવા છતાં આંધળા જેવી સ્થિતિ થતી હોય છે.

આ તો સમયની ચડતી-પડતીના બે પડવાળી ઘંટી છે. એમાં કોણ નાંખે છે ને કોણ દળાય છે એ કેમેય સમજાતું નથી. માટે પોતાને સમજવાની કોશીષ કરવી.

તા.૧૩/૨/૦૯

જે મંદિરમાં એકબાજુ પથ્થરની મુર્તિઓ સામે છપ્પન પ્રકારના

પ્રકારના ભોગ પીરસ્યા હોય તેમાંથી એક પણ ટુકડો મુર્તિઓ અડવાની નથી. અને બીજી બાજુ એજ મંદિરની દિવાલોની રાંગે ભુખ્યા તરસ્યા માનવો વલખા મારતા હોય જેને એકાદ કોળીયો પણ ભુલથી આપવામાં આવે તો એ માનવી કદાચ બચી શકે પરંતુ આપણે તો પથર પુજવા અને ભોગ ધરાવવા ટેવાયેલા છીએ અને જીવતા જાગતા માનવીને ભુલી જતા હોઈએ એવું લાગે છે. “સહાયક ચિંતક”

તા.૧૪/૨/૦૮

જે કોઈ મંદિરો અગરતો દેવાલયોમાં જે કોઈ દેવી દેવતા અગર મહાન વ્યક્તિની મૂર્તિઓ મુકી હોય અને એના દર્શન કરવા જતાં હોઈએ અને એનું જીવન ચરીત્ર જો આપણે જીવનમાં ન લેતાં હોઈએ તો તે પથરથી વિશેષ કાંઈ નથી.

ભાગ્ય અને કર્મની એવી જોડી છે કે સમજમાં આવતી નથી. ભાગ્ય એટલા માટે કર્મ સાથે જોડાએલ છે કે કર્મને હિસાબે ભાગ્ય બનતું હોય એવું લાગે છે. આમ જોવા જઈએ તો કર્મ કર્યુ હોય એ હિસાબે જ મળતું જોવા મળે છે. પરંતુ આપણને આપણી જીવન યાત્રામાં એવું પણ જોયું છે કે જેણે જીવનભર કાંઈ કર્મ ન કર્યુ હોય અને અમન ચમનમાં જીવન પસાર કર્યુ હોય અને આખી જીંદગી કાળી મહેનત કરી હોય તોય રોટલા ઉપર ક્યારે ચાનકી બચી ન હોય આ બધી આંટીઘુંટી જોતા આપણને એવો પણ વિચાર આવે છે કે આ અવતાર પહેલા પણ આપણું આ દુનિયામાં અસ્તિત્વ હશે એવી શંકાની જ્યારે શરૂઆત થાય ત્યારે પુર્વ જન્મનો સ્વીકાર કરવા તરફ આપણે જુકતા હોઈએ એવું લાગે છે. ભાગ્યનો સિધ્ધાંત કર્મનો સિધ્ધાંત પુનરજન્મનો સિધ્ધાંત આ વાદવિવાદની સમજ માટે સમજણની જરૂર છે.

તા.૧૫/૨/૦૯

બાહ્ય જંજાવાત ઓછો થાય પછી જ આત્મા બાજુ વળાંચ અને આત્માની સમજ આવે પછી આત્માના દર્શન બાજુ આપણું પ્રયાણ થઈ શકે આત્મા અને મહાત્મામાં જોવા મળતો ફેરફાર આત્મા બાજુની સમજ વધે એટલે બહારની મુંજવણ ઓછી થાય પરંતુ જે લગાવ જેની પત્યે છે તેમાં ફેર પડતો નથી. જેમ કે એક માતા પોતાના સંતાનને જે પ્રેમ આપે છે તે લગભગ બીજા માનવી ન આપી શકે એ પ્રેમની દેવી ચોકકસ બની શકે પરંતુ મહાત્મા ન બની શકે. કારણ કે એનો પ્રેમ માત્ર લગાવ પુરતો સીમીત હોય છે. જેમ કે દરીયામાંથી પાણીનું વાસણ ભરો તોમાં દીરયાના બધા ગુણ હોય છે. પરંતુ દરીયાની વિશાળતાનો તેમા અભાવ હોય છે. આત્મામાં આવે પછી મહાત્મા તરફ તેનો જુકાવ જોવા મળે છે.

માતાનો જે પ્રેમ છે. જે મમતાની વિશાળતા છે એના બાળકો માટે જેવી છે એવી વિશાળતા જે કોઈ માનવીમાં આખા જગત વિશે જોવામાં મળે તો તરત જ સમજી લેવું કે આ મહાત્મા છે અને મહાઆત્મા તથા પરમાત્મામાં જાજુ અંતર રહેતુ નહી હોય એવું લાગે છે

માનવીએ પેલા તો કાંઈક જાણવાની જીજ્ઞાસા પોતાના માટે જગાવવી પડશે અને જાણીને સારા ભાવ સાથે અમલમાં મુકવી પડશે જેથી કરીને તેનું ફળ સારું મળે છે. જાણવા જોવાની કાંઈ પરવા ન કરે અને કુદરતને દોષ આપ્યા કરે તે સારૂ ન કહેવાય.

તા.૧૬/૨/૦૯

હવે જ્યારે માનવીની ત્રણ તબક્કાની ઉંમર પસાર થઈ જાય પછી સંન્યાસ એટલે બધુ છોડીને ભગવા પહેરવાની વાત નથી.

સંન્યાસ એટલે આપણામાં શ્રદ્ધા જગાવી શરણાગતિની તૈયારી કરવી. સંન્યાસ એટલે હવે પછીની ચોથી અવસ્થા. આપણે જે ગાડીમાં બેઠા છીએ એનું છેલ્લુ સ્ટેશન. આ સ્ટેશન આવે ત્યાં સુધી આપણે જે સામાન છે. શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ કુદરત પ્રત્યે છે તેને ભેગો કરવાનો અને જે ડબ્બામાં બેઠા છીએ અને તેની સીટ તથા સાથે રહેલા મુસાફારોની માયામાંથી છૂટવાનું છે. આપણું સ્ટેશન આવે ત્યારે કાંઈ વળગણ ન રહી જાય. શાંતિ તથા વિશ્વાસથી સ્ટેશનની રાહ જોવી એનું નામ સંન્યાસ. અને આપણે એટલે કોણનો જવાબ ગોતવાનો આ ખરેખર સમય હોય એવું મને લાગે છે.

જે કોઈ માનવી સમાજકલ્યાણ માટે ઝજૂમે અને એમા બધાને સંતોષ આપે તે વીર કહેવાય અને જે પોતાના માટે લડે અને જે પોતાની ઉપર જીત મેળવે તે મહાવીર બની શકે.

આમ જોવા જઈએ તો ખરેખર આપણામાં દિવો પ્રગટયો હોય તો બધાની વચ્ચે મુકવો જ્યાં અંજવાણુ પડે ત્યા લગી. જેને જેવો ઉપયોગ કરવો હોય તેવો કરે દિવો તો તટસ્થ જ હોય.

તા.૧૭/૨/૦૮

આપણા જીવન સંબંધની ઘટનાઓમાં એવી અદ્ભુતતા જોવા મળે છે કે ક્યારેક આપણી સાથે સતત બેસનાર, ખાનાર તથા શ્વાસ લેનાર

વ્યકિત કરતા હજારો માઈલ દુર રહેનાર વ્યકિત સાથે સંબંધમાં તાણાવાણા વધારે જેવા મળે છે. આવું મિત્રોમાં વધારે બની શકે છે.

પ્રેમ અને ધ્યાનએ આપણી વાસ્તવિક જીવન ધારણા છે. એમાંથી જેને અનુભવ થયો હોય અને મૌનમાંથી જેનો વિકાસ થયો હોય. એણે વિચાર્યું હોય, વેદના અનુભવી હોય, સર્જન કરવું હોય. એવી રીતે કરી શકાય એવું લાગે છે. કારણ કે પ્રેમ અને ધ્યાન દ્વારા એક અનોખું સર્જન થાય છે.

ત્રણ અવસ્થા વટયા પછી જો આપણને વિચાર આવે અને પોતાની જે ૬૦ થી ૬૨ વર્ષ પહેલાની જે જીંદગી જોઈ હોય અને અનુભવી હોય એની સમજણ આવ્યા પછી જો એવો ખ્યાલ આવે કે આપણે કેટલા શ્વાસ લીધા ? કેટલી પાનખર જોઈ ? કેટલી રાત્રી જાગ્યો ? સંબંધીમાં ક્યારે ગયા ? તે ક્યારે શ્વાસ સુવાસીત બન્યો ? અને ક્યારે બોજ બન્યો ? આપણી ચેતના ક્યારેક ખાલી હોય અને મુંજાણી પણ હોય.

ક્યારેક રસ્તો બરોબર મળ્યો હોય ? ક્યારેક અટવાયા હોઈએ ? ક્યારેક સપના જોયા હોય ? અને તુટયા પણ હોય, ચહેરાની સુંદરતામાં રાગ્યા હોઈએ, ચહેરો કરમાએલો પણ જોયો હોય. એને જો બરાબર સમજી લે તો લગભગ કાંઈ સમજવાનું રહેતું નથી.

જે કોઈ માનવી બીજાને પ્રમનો અને ધ્યાનનો એક ખુણો પણ સમજાવી શકે તો એ ઘન્ય કહેવાય જેનામાં એક રાગ, એક રંગ, એક સુર અને એક સ્વર હોય એવા માનવી આવા કાર્યમાં સફળતા મેળવે છે.

તા.૧૮/૨/૦૯

જે કોઈ સ્વીકારભાવથી સ્વીકારે છે કે વસંત પછી પાનખર જીવન એટલે ચડાવ-ઉતાર અને લેવડ દેવડનું અસ્તીત્વ. આજે આપે છે તો કાલે લઈ પણ લે છે. આનાથી થાકી ન જવાય તો ઉઘ પણ લાંબી રહે છે. તેમ છતાં આપણા જીવનમાં આનંદ સાથે આપણે દુઃખ ન અનુભવવું જોઈએ. જીવન જે કંઈ આપે છે તે સારૂ માનીને સ્વીકારી લેવું જોઈએ અને એ માનનારો જ આધ્યાત્મિક બાજુ વળી શકે. કારણ કે આપણો ભુતકાળ તો ગુંથાયા વગરના દોરાની કોકડા જેવો હોય છે. જો જોવા જઈએ તો આપણું અસ્તીત્વ કાંઈ અર્થ વગરનું નથી.

તા.૧૮/૨/૦૯

ગઈકાલ એટલે તા.૧૮/૨/૦૯ બપોર પછી સાંજના ૫ થી ૬ કલાકે હું તથા ગણપતભાઈ તથા બાબુભાઈ, વિઠ્ઠલભાઈ અને ખીમજીભાઈ આધ્યાત્મિક તથા સંસારીક બાબતોમાં ચર્ચા વિચારણા કરતા હતાં ત્યારે એક વાત ધ્યાનમાં આવી કે ખીમજીભાઈ એક સ્પષ્ટ વક્તવ્ય કહેલું કે આપણ કોઈની સામે કોઈ વાતો કરતા હોઈએ અગર તો કાંઈ જાણતા હોઈએ એમા જો આપણને કોઈ સંદેહ થાય તો તરત એ બાબત કહી દેવાથી ઘડીક કદાચ ખોટું લાગે. પરંતુ આપણામાં બહુજ હળવાશ આવે છે. મનમાં સંઘરવું નહિ.

ખીમજીભાઈએ મને વનરાજ માલવીની તમારૂં મન અને તમારી સમસ્યા ઉકેલવાનો સાથીદાર નામનું પુસ્તક આપ્યું. એમાંથી થોડું વાંચન કર્યા બાદ જોયું કે મારી મન વિષેની જે જાણકારી છે એનો શણગાર તેમા જોવા મળેલ.

તા.૨૦/૨/૦૯

આપણામાં બે પ્રકારના મગજ છે. એક મોટું મગજ (બ્રાહ્મમગજ) અને બીજું નાનું મગજ (અંતરમન), આ બન્ને મગજની કાર્યપ્રણાલી અલગ અલગ છે. મોટું મગજ છે તેનું કામ વિચારવું, ચિંતન, મનન અને આયોજન તેમજ પરખનું કામ કરે છે. જ્યારે નાનું મગજ વિચારવું કે આયોજન કરવું તે તેનું કાર્ય નથી. તેનું કાર્ય છે. એકા એક કોઈપણ જાણકારો કરવો કે આ થઈ શકે છે અને તેના પ્રમાણે જો ચાલીએ તો તે થઈ જ શકે છે. તમે જે તે ઝબકારે દ્રઢ થઈને કામે લાગો તો તે થઈને જ રહે છે. આ મગજ જન્મ પહેલાં બે એક માસથી શરૂ થઈ જાય છે. અને જન્મથી લઈને મૃત્યુ સુધી તે એક મિનિટનો પણ વિશ્રામ માંગતું અને સતત શરૂ જ રહે છે. તેમા પડેલા ફોટાઓ (ઇબી) અને અવાજો તે જન્મ થી લઈને મૃત્યુ સુધી તેવાને તેવા જ અંદર પડેલ હોય છે. મોટું મગજ છે તેને દરરોજ ૮ થી ૧૦ કલાક રેસ્ટ (વિશ્રામ) લેવો જ પડે છે.

જો આપણે આ નાના મગજ (અંતરમન)ને ઓળખી લઈએ ત્યારે આપણને સમજાશે કે શાસ્ત્રોમાં એક સુંદર વાત આવે છે કે આપણે જાહેરમાં કે ખાનગીમાં જે કાંઈ જોઈએ કે વિચારીએ સાચું કે ખોટું કામ કરીએ તેના લેખા જોખા ચિત્રગુપ્તના ચોપડે ચિતરાઈ જાય છે. એ ચિત્રગુપ્ત એટલે આપણા અંતર મનમાં પડેલા ગુપ્તરૂપે શબ્દો, વિચારો કે ચિત્રો (ઇબીઓ) આપણી અંદર ગુપ્તચિત્રો જે પડ્યા છે. તે જ આપણું અંતર મન એટલે ચિત્રો ગુપ્ત રાખે છે. તે પોતે જ ચિત્રગુપ્ત છે. તો આ જેને સમજાય જાય છે કે મારા અંતર મનમાં કરેલું કે વિચારેલું કે જોએલું જે કાંઈ છે તે ચિત્રગુપ્ત થઈ જશે. અંતે જીવુ ત્યાં સુધી મેં કરેલ સાડું કે નબળું બધું જ મારા ચિત્રગુપ્ત પાસે ચોપડે ચિતરાયેલ રહેશે. તો હવે આપણે

વિચારીએ એ આ બધુ ખરૂંખોટું જે કાંઈ કર્યું તે ભુંસાતું નથી તો તમે જાગી ગયા છો એવું સમજવું. અને જાગ્યા પછી કોઈ પણ માણસ ખોટું કામ કરે ખરો ! હા તે વિષે અજ્ઞાન હોય, ઉંધમાં હોઉ તો થવાની સંભાવના છે. પણ કારણ ઉંધ (અજ્ઞાન છે) જાગરણ પ્રકાશ (જ્ઞાન) છે. જગત ખોટું સંભવ નથી. જ્ઞાન (પ્રકાશ)માં અંધકાર ટકી ન શકે. પ્રકાશ જાય એટલે અંધકારનું અસ્તિત્વ મટી જાય, પછી તો અંધકાર વર્ષોનો કેમ ન હોય. વિચારોના વિચારમાં પિછું 'ચિંતક' બાબુભાઈ વાઘાણીના વિચારોમાંથી ઉમેરેલ છે.

આપણામાં જે શક્તિ પડેલી છે. તેનો વિકાસ જ્યારે આપણામાં વિવેક બુદ્ધી પ્રગટે ત્યારે જોવા મળે છે.

જ્યારે આપણે ખરા દિલથી કાંઈક મેળવવાની ઝંખના કરીએ છીએ ત્યારે દુનિયાભરની સમજ શક્તિ આપણને એ મેળવવામાં મદદ કરતી જોવા મળશે.

તા.૨૧/૨/૦૯
જ્યારે શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ બાબતમાં આપણે વિચારીએ ત્યારે શરૂઆત આ શું છે ? અને કેમ છે ? એવી રીતે થાય છે. ત્યાર પછીથી જ શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસનું આપણામાં વાવેતર થાય છે. અને સાથો સાથ જીજ્ઞાસાની પણ શરૂઆત થાય છે. હવે જ્યારે શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ સાથે જીજ્ઞાસા આમ ત્રણેયનો સંગમ આપણામાં આવે એટલે પહેલા તો શંકાનું તથા ભયનું અસ્તિત્વ જોખમમાં મુકાય છે.

માનવી એક વખત સફળ થાય એટલે એનું કાર્ય પુરૂ થતું નથી. પરંતુ વધારે સફળ થવાની મહત્વકાંક્ષા વધે છે અને વધારે સફળ થતો જાય છે. આ સફળતા લોકોને દેખાય છે. પરંતુ એણે કેટલી મહેનત કરી છે તે કેમ દેખાતી નથી. જે કોઈ માનવીને સફળતા મળે છે એ કાંઈ કુદકો માર્યો અને સફળતા મળી ગઈ એવું નથી. તે તન, મન અને ઘનથી પુરી મહેનત કરતો હોવાથી આ બની શકે છે. દુનિયામાં વધારેમાં વધારે સુખ એ છે જેની ઓછી જરૂરીયાત, હોય અને જીવનમાં ઘટ મટી જાય.

(શિવ પરિવાર અને કુટુંબ વ્યવસ્થા)

તા.૨૨/૨/૦૯

શંકર, શિવ, મહાદેવ, ત્રિલોચન, ભોળાનાથ, ઉમાપતિ આવા તો હજારો નામવાળા શ્રી મહાદેવ વિષે કંઈ લખવું એ તો એક આપણું સૌભાગ્ય કહેવા અને આવી વિશાળ દ્રષ્ટિવાળા અને ગંગાને પોતાની જટામાં તથા વિષને ગળામાં રાખીને ગંગાધર તથા વિષધર નિલકંઠનું જે નામ ધારણ કરનારા આવા શ્રી મહાદેવનું ઘર એટલે શિવાલય.

અને તેમા પોતાના સહપરીવારની જે પ્રતિમાઓ છે. તેની એવી વ્યવસ્થા દેખાય છે. કે જેણે પણ આવી વ્યવસ્થા ગોઠવી હશે તે આત્મા ધન્યતાને પાત્ર છે. કારણ કે આ પરિવારને જો સારી રીતે સમજી લ્યો તો આ સંસાર વ્યવસ્થામાં કોઈ દિવસ કોઈ ગરબડ ઉભી ન થાય. આ પરિવારના બધા સભ્યોની જીવન શૈલી તથા શોખો તથા વાહનો તથા સ્વભાવો તથા જરૂરીયાતો આ બધું ભીન્ન ભીન્ન હોવા છતાં તેઓ એક સાથે રહે છે. એ આપણને ઘણું બધું કહી જાય છે.

આવી વ્યવસ્થાની સમજણ ધરાવતા ઘરના મોભી ઉપર વધારે આધાર રાખે છે. આ સંયુક્ત કુટુંબ વ્યવસ્થામાં આમ ઘણા જીવોનો આ શંભુ મેળો છે.

આ શંભુ મેળામાં શિવજી, પાર્વતીજી તથા બે પુત્રો કાર્તિક અને ગણેશજી તથા આ બે પુત્રની પત્નીઓ રીઘ્ધી અને સિઘ્ધી તથા તેના બાળકો લાભ અને શુભ છે. અને પરિવારના શોખ અથવા તો વાહન તરીકે ઉપયોગમાં બે જીવો જેમ કે સર્પ, સિંહ, પોઠીયો, કાચબો, મોરલો અને

ઉદર લાડું, આમ આ ઘરમાં આટલા બધા વસે છે. અને શોખ તથા સ્વભાવ અલગ અલગ હોવા છતાં એક છત નીચે રાખીને જેની આગેવાની લેવી તે બહુ જ મહત્વની હોય છે.

હવે, શિવ પરિવારના પાત્રને બરોબર કુટુંબ વ્યવસ્થામાં જોઈ લઈએ. શિવ અને પાર્વતી આદર્શ જીવનમાં બન્નેના શોખ તથા સ્વભાવને જોઈએ. શિવ તો ચર્મધારી – જટાળા, પાર્વતી તો સુંદર વસ્ત્ર ધારણ, શિવ તો નાગને, પાર્વતી તો વાધને પણ વશ કરનાર, પાર્વતી તો દર દાગીનાથી ભરપુર, શિવ તો વિષને પચાવનાર, પાર્વતી તો વાધને વશ કરનાર, શિવ તો ગંગા જેવી નદીને જટામાં ધારણ કરનાર, પાર્વતી આખા પરિવારને સંયુક્ત કડીમાં જોડનાર, શિવ તો કુટુંબમાં જ્યારે અરાજકતા આવે ત્યારે ત્રીજુ નેત્ર ખોલીને વ્યવસ્થીત કરનાર, પાર્વતી તો નેત્રના પ્રભાવે પ્રસરેલી ગરમીને શીતળતામાં ફેરવનાર આ બન્ને પતિપત્ની. હવે, જોઈએ એના બન્ને પુત્રો કાર્તિક અને ગણેશજી.

કાર્તિક મોટા અને ગણેશ નાના. કાર્તિક બહારની વ્યવસ્થા સંભાળે, તો ગણેશ ઘરની વ્યવસ્થા સંભાળે. કાર્તિકનું વાહન મોર એટલે તેની ઉડાન વધારે અને ગણેશનું વાહન ઉદર એટલે એની ધૈર્યતા વધારે. કાર્તિક બહારથી કુટુંબ માટે જોઈતી સેવા કરે અને ગણેશ ઘરમાં બધી વ્યવસ્થા કરે. આ બન્ને ભાઈઓ.

હવે, જોઈએ તેમની પત્નીઓ રીઘ્ઘી અને સિઘ્ઘી આ બન્ને પણ ઘરના બધા જ કામકાજમાં ધ્યાન આપે અને બાળકોને સારી સમજ તથા શિક્ષણ આપે અને બાળકો બધાની સાથે મોજથી રહે.

અને હવે જોઈએ આ પરિવારમાં બીજા ઘણા જીવો છે. જેમકે ગણેશને લાડું ભાવે છે અને ખાવા બેસે ત્યા તેનું વાહન ઉદર ઉપાડવા આવે પરંતુ તેને નાગ ગળી જાય અને ઉદર નિકળે એટલે નાગ બહાર નિકળે કે તરત જ મોરલો તેને ગળી જાય અને મોરલો જેવો બહાર નીકળવાની કોશીષ કરે તો વાઘ તો તૈયાર હોય. પરંતુ જે શક્તિ આ ઘરમાં હોય અને વાઘને વશ કરી શકે એવી હોય એટલે આ ઘરમાં કોઈ કોઈને નુકશાન કરી શકે નહિ અને પ્રેમથી બધાની સાથે હળીમળીને રહે.

જો કોઈ માનવી શિવ મંદિરના સાનિધ્યમાં જાય અને આ કુટુંબની રહેવાની રીતભાત સમજવાની કોશીષ કરે તો કુટુંબ સારી રીતે મોજ મસ્તીમાં રહી શકે છે. આ છે શિવપાર્વતીના કુટુંબની વ્યવસ્થા મારી સમજ મુજબ.

આવતી કાલે મળવાના લાડવામાં રાચવાં કરતાં જે આજે ખીચડી મળી છે. તેને આરોગવાની મસ્તી લેવી જોઈએ. માટે ભુતકાળને જમીનમાં દાટી દો. કારણ કે વિતી ગયેલી વાત છે. ભવિષ્યના સપનામાં રાચો નહી. કારણ કે ત્યાં પહોંચ્યા નથી માટે આજનો દિવસ કે ઘડી આપણી પાસે છે. તેનો ઉપયોગ કરી લ્યો અને મસ્તી માણો.

કારણ કે આપણે જે ઘરેડમાં ઘડાણા છેએ તેમા એમ જ છે. કે બાળક કહે કે મોટો થાવ પછી વાત, મોટો થયા પછી કહે કે યુવાન થાવ પછી, યુવાન થયા પછી લગ્ન થાય પછી અને પછી કહે કે નિવૃત્ત થાવ પછી અને આમને આમ જીંદગાની પસાર થઈ જાય છે. માટે જાગો અને આજે જ સુંદર જીવો અને મોજ માણો.

ઘણા માણસોએ કાંઈ જાણ્યું ન હોય. જીવનમાં ઉતારયું પણ ન હોય અને એવા પ્રશ્નો કરતા હોય છે કે જવાબ દેવાવાળો ચકરી ખાઈ જાય અને કદાચ કોઈ જવાબ આપે તો તેમાં તેને ખ્યાલ કાંઈ આવતો નથી. પછી માર્ગ તો ક્યાંથી બતાવી શકે. એવા માનવીએ મૌન રહેવું વધારે સારું એવું મને સમજાય છે. આમ જોવા જઈએ તો માનવી ભુલ કરે એ સમજણમાં આવેતો એમાંથી ઘણું બધું સમજી શકે અગર તો જાણી શકે છે.

જ્યારે માનવી વિચારોના વિચારને વિચારતો થાય ત્યારેવિચારોના ઝુંડના ઝુંડ જોવા મળે છે. અને એને સભાન અવસ્થાથી જોવે અને એમાંથી એકાદ સારો વિચાર હોય અને ઓળખીને અમલમાં મુકે તો પોતાની કાર્ય સિદ્ધીમાં ચાર ચાંદ લાગી જાય.

પ્રકૃતિના નિયમ મુજબ જેમ શ્વાસે શ્વાસ પ્રકૃતિગત ચાલ્યા કરે છે. અને એ બંધ થઈ જાય એટલે આપણું અસ્તીત્વ, પુરૂ થઈ જાય એવી રીતે આપણા વિચારોનું પણ દેખાય છે. જેમ કે એ રાબેતા મુજબ ચાલતા હોય છે. પરંતુ જ્યારે આપણું ધ્યાન તે તરફ જાય ત્યારે જ આપણે જોતા હોઈએ છીએ.

શ્વાસ અને વિચાર બે જ એવી વસ્તુ છે કે જે આપણે જોઈ શકીએ અને અનુભવી શકીએ એટલા માટે આ બે વસ્તુના સહારે આપણે આપણી મંજીલ છે. તે રસ્તે ચાલવા મંડીએ તો જ પહોંચી શકાય એવું મને લાગે છે.

તા.૨૪/૨/૦૮

તા.૨૩/૦૨/૦૮ના રોજ બપોરના ગુરૂ ગણપતભાઈ તથા ડૉ.બાબુભાઈ તથા તેમની સાથે બે પંડીત ભાઈઓ મારી પાસે આવેલા અને મને કહેલું કે આપણે હરીદ્રારથી આવેલા અભિનંદન સ્વામીને મળવા જવું છે. સુરતમાં અઠવાલાઈન વિસ્તારમાં આવેલા હતા. ત્યાં અમે ગયા અને આમાંથી જીજ્ઞાસુ ભાઈઓએ કરેલ પ્રશ્નના જવાબ સ્વામીએ આપેલ તેમાંથી સમજાયું કે મૌનની જેટલી ઉચાઈ ઉપર માનવી ઉભો હોય એટલું દુર માનવી જોઈ શકે. જો તેની જોવાની ક્ષમતા હોય તો.

કોઈપણ કાર્યને ખેલ સમજો તો સારી વાત છે. પરંતુ તેનું પરીણામ સમજવાની તમારામાં ક્ષમતા હોવી જેઈએ. હાર અને જીત બન્ને સાથે જ હોય છે.

આ જગતમાં એવું પણ બને છે કે આજે જે શબ્દ કાલે બ્રહ્મવાક્ય પણ થઈ શકે !

જે કોઈ સમયે જે કોઈ માનવી મહાન પુરૂષો થઈ ગયા. જેમકે યોગ, ત્યાગી, વૈરાગી, ઋષિ, મૂનિ, મહાન સુધારકો અગર તો સંતો, મહંતો, જોગીઓ, જતીઓ વગેરે જે સમય અનુસાર કહી ગયેલ છે. તેવું અત્યારે પણ કોઈ માનવી ધારે અને પ્રયત્ન કરે તો અત્યારના સંજોગોમાં વાસ્તવીકતા છે તે આપી શકે. કારણ કે અંતે તો આ પણ માનવી જ છે ને, આવા એક માનવીનો મને પરીચય થયો કે જેણે અત્યારે આ યુગમાં જે તે જીવની જરૂરીઆતોમાં વિકાસ કેમ થાય તે માટે પોતાની જીવન શૈલી સમાજને અર્પણ કરી છે તે શ્રી મનુભાઈ ગોંડલીયા.

આજે હું મંથન નામનું એક પુસ્તક વાંચતો હતો ત્યારે એમાં સંપ્રદાયો વિષેની વાર્તા જોઈ અને એ લખલાનું આમા મને ગમ્યું એટલે સંપ્રદાયની ઉત્પત્તિ કેવી રીતે થઈ એના વિષે થોડુંક આમા લખું છું.

જેમ કે હિન્દુ ધર્મમાં સંપ્રદાયો અનેક છે. આ સંપ્રદાયોના મુળમાં તો ગુરૂ એટલે મોટા કહેવાતા માનવીના વાદવિવાદમાંથી પોતાનો અહંમ, ટકંરાવવા, મતભેદો થયા અને કાયમ રહેવાથી સંપ્રદાયનો જન્મ થયો. પરીણામ તો એ આવ્યું કે આપણે મુળધર્મ અથવા મુળસત્ય, પુસ્તકોમાં જ સંઘરાઈને પડી રહ્યું અને અલગ અલગ સંપ્રદાયોના ગાદીપતિઓએ પોતે પોતાનો વાડો મજબુત કરવા પોતાનો અહંમ ટકાવવા શાસ્ત્રોના મુળ સુત્રોના અર્થને કરડીમરડી પોતાના મતનું અર્થઘટન કરી પોત પોતાની રીતે અનેક ગ્રંથો રચ્યા અને છેલ્લા બે અઢી હજાર વર્ષોમાં તો ગ્રંથોનો એવો રાફડો ફાટ્યો છે કે આમાથી શું લેવું અને શું ન લેવું. આ અવઢવમાં રહીએ છીએ ધર્મને નામે ધર્મ જેવું કાંઈ જણાતું નથી.

તા.૨૫/૨/૦૮

જીવનનાં નિયોડમાં એવું જાણવા મળે છે કે માનવી જ્યારે થાકે છે ત્યારે પાકે છે. અને પાકે છે ત્યારે આત્મા શું છે ? પરમાત્મા શું છે ? અને સત્ય શું છે ? આ બધી ક્રિયાઓ પર માનવીનું ધ્યાન જતું હોય છે. કારણ કે ૫૦ થી ૭૦ વર્ષની વય સુધીના વધારે કહેતા હોય છે. કે કોઈનું અહિત ન કરવું તથા ચોરી પાપ છે. પરસ્ત્રી માતા સમજવી, પરધન પત્થર સમજવું,

સત્યને પંથે ચાલવું, બ્રહ્મચર્ય પાળવું, નિત્ય પ્રભુ ભજન કરવું આવું આવું તો ઘણું બધું બોલતા હોય છે. તેને વૈરાગ્ય સમજવાની ભુલ ન કરવી. કારણ કે લગભગ તો આ અવસ્થામાં માનવીની હતાશા તથા થકાવટના કારણે જ બોલાતું હોય છે.

તા.૨૬/૨/૦૮

મૃત્યુ વિશે આપણે તથા લગભગ બધાએ સાંભળ્યું છે. અને લખ્યું પણ છે. અને આજુબાજુમાં જોયું પણ છે. પરંતુ મૃત્યુ પછી શું? તેનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ હોવો જોઈએ પરંતુ આપણે જીવતા જ જો અનુભવ કરવો હોય તો આપણે આપણા વિચારોથી આપણને મૃત સાબીત કરીને અથવા આપણી સાથે દરેક ક્ષણ સાથે રહી, રાખીને એનો અનુભવ કરી શકાય છે. અને પછીના જીવનનું જે મહત્વ છે. તેને માણી શકાય.

કહેવાય છે કે માનવીએ વર્તમાનમાં રહેવું જોઈએ. પરંતુ આપણી જીવન શૈલી તપાસતા લગભગ માનવી એક સાથે ભુતકાળની કે ભવિષ્યની જીવન શૈલીમાં જોવા મળે છે. વર્તમાન તો ભાગ્યે જ જોવા મળે છે. મૃત્યુથી ભયભીત થવા કરતાં મૃત્યુને જાણી લો અને મૃત્યુને મિત્ર બનાવો અને મોજથી રહો.

જીવનનું પુર્ણ સત્ય તો આપણે પોતે જ હોઈએ છીએ. સુખ-દુઃખ પણ સારૂ-નરસુ ઉત્પન્ન કરવા વાળા પોતે અને ભોગવવાવાળા પોતે જ હોય છે. અને કોઈમાં વિશ્વાસ અથવા શ્રદ્ધા હોય એ સારી વાત છે. એનાથી આપણી અંદર વિક્ષેપાવર મજબુત થાય. પરંતુ સ્વીકાર તો આપણે જ કરવાનો રહેશે.

જ્યારે માનવીને એવો ખ્યાલ આવવા માંડશે કે આ જે કાંઈ ફળરૂપે મળે છે તે મારી પોતાની જ ઉપજ છે. ત્યારે સુખ-દુઃખતા હોવાની એને સભાનતા આવશે. અને બધુ હળવું કુલ જેવું લાગવા માંડશે.

પહેલા હું મને ન સમજાતા અને મુંજવતા પ્રશ્નોનું લાંબા લીસ્ટનું પોટલું લઈને દરરોજ ફરતો, કોઈપણ સારા જાણકાર મળી જાય કે તરત જ હું પોટલું કાઢતો પરંતુ મને ત્યારે ખ્યાલ ન આવતો કે આપણને મુંજવતા પ્રશ્નોનો આપણે ઉકેલ લાવીએ તે જ હળવા બની શકે છે. બાકી તો જવાબ મળે છે એટલું જ, આવી સમજ આવવા મંડે એટલે પોટલું ખરી પડે છે.

પ્રકૃતિ અને તેનું પરીવર્તન આપણી સાથે સતત રહેતા રહેતા આપણી ચેતનાઓને ઘણું બધુ કહી જાય છે. એનો આપણને ખ્યાલ રહેતો નથી. કારણ કે આપણે કંઈક પ્રલોભનોમાં મહાલતા હોઈએ છીએ.

જ્યારે પ્રેમનો પ્રવાહ વહેવા માંડે ત્યારે સમજાય કે પ્રેમ એક પહાડની જેમ એક બાજુ પડ્યો રહે અને પવનની જેમ આખી દુનિયામાં ભટકયા કરે એવો નથી. પ્રેમ એક અંતરથી બધી વસ્તુ ઉપર જોવો તે પણ પ્રેમ નથી પ્રેમ તો એ પરીબળ છે. જે વિશ્વાત્માને પણ પરીવર્તન કરીને વધુ સારો બનાવે અને જે આપણે હોઈએ એના કરતાં સારા બનાવવાની તેમાં તાકાત છે.

જ્યારે માનવી પોતાનામાં વિશ્વાસ કરતો થઈ જાય ત્યારે પોતાની સાથે રહીને ફક્ત એક જ દિવસની જીવન શૈલી જોવા માંડે તો આ સર્જનના સર્જકનું બ્રહ્માંડના સમગ્ર ચિત્રના બિંદુ ઉપર ખડો થઈ જવાની ક્ષમતા પેદા

કરી શકે છે.

તા.૨૭/૨/૦૯

જ્યારે આપણે ધ્યાનમાં બેસીએ અને આપણું ચીત્ત આપણી સાથે હોય ત્યારે જે ચેતનાનાં અંશ જેવું જોવામાં આવે તેને કદાચ આપણે આત્મા સમજતા હોઈએ એવું લાગે છે.

કારણ કે આપણું શરીર પ્રકૃતિ ગત તૈયાર હોય છે પરંતુ આપણે એમાં આપણી કામનાઓ જેમકે આપણો પરીવાર, આપણો ઘંઘો, આપણે આ વ્યવસ્થામાં જીવતા જીવતા એવા મશગુલ થઈ જઈએ છીએ કે આ પ્રકાશ વળી શું! અને આત્માની સમજણ કાંઈ અલગ હોય છે.

આત્મા બાજુ વળવાની ઘેલસા અનેક પ્રકારની હોય છે. જેણે આંજીવનમાં બધા રંગ રસ ભોગવ્યા હોય, જોએલા હોય તેને જ થાય અને એવા પણ પડ્યા છે. કે જેમ હળ હાકતા અણી ભરાઈને ચરૂ મળી જાય, અગર તો લોટરી લાગે અને આત્મા દેખાઈ જાય તેમ રાયતા પણ જોવા મળે છે.

તા.૨૮/૨/૦૯

જ્યારે કાંઈક નવું કરવાનો વિચાર આવે અને કાંઈક તાલાવેલી જાગે અને નવું સર્જન કરવા લાગે એટલો ટાઈમ પોતે પોતાની સાથે રહી શકે છે. આમ જોવા જઈએ તો નવું કાંઈ હોતું નથી.

આમ જોવા જઈએ તો બાળક નાના મોટા રમકડાથી રમતું હોય છે. પરંતુ જેમ સમજણ આવતી જાય એમ રમકડા છૂટતાં જતા હોય છે. આવી સમજને જાગૃતિ પણ કહેવાય છે.

જો કોઈ માનવી પોતાના મકાન અથવા બંગલામાંથી ભંગાર કાઢી નાંખતો હોય અને કાઢતાં કાઢતાં જોતો જાય કે આમાંની એવી વસ્તુઓ પણ છે કે તેને તે કોઈક સમયે કેવી જરૂરી હતી અને અત્યારે ભંગાર છે. આવું સમજાય તો તેને પોતાની સમજ આવે અને એ ભલે ભંગારરૂપે કાઢતો હોય પરંતુ આમાની ઘણી એવી વસ્તુ હોય છે કે જે બીજાને એની ખાસ જરૂર પણ હોય.

મૌનમાં તકાત છે. એમ બધા કહે છે. અને હું પણ કહું છું. પરંતુ ખાલી વિશ્વાસ કરવાથી કાંઈ વળશે નહિ આપણે પોતાને પણ આ પ્રયોગ કરવો જોઈએ.

બધું કર્તા કર્તા કાંઈ ન કર્તા હોય તે ઘણું બધું કર્તા હોય છે. કોઈ કોઈને સમજાવી ન શકે. પરંતુ જે તેનામાં પડ્યું હોય તે જગાવી શકે. માની લેવું એનાથી વિશેષ આપણી કોઈ નબળાઈ હોતી નથી.

અત્યારે માનવીના સ્વભાવમાં તથા ઘરેડમાં એવું જોવા મળે છે કે જીવતા જાગતા માનવીને કોઈ સમજવાની કોશીષ કરતા નથી. અને એના મૃત્યુ પછી એના સાથી—મિત્રો, સહઅધ્યાયીઓ અગર તો અનુયાઈઓ કે વંશજો એની છાપ એવી રીતે ઉભી કરે છે કે જાણે કોઈ સિધ્ધપુરૂષ હોય. સારાપણાનો થોડો અંશ હોય અને એમને જરાક સમજ હોય ત્યા તો તેવાઓ વિશે ચમત્કારોની ભરમાર ઉભી કરી લોકો પીછનો કાગ બનાવતા જોવા મળે છે.

જ્યા સુધી માનવીમાં અધિકારભાવ હશે ત્યાં સુધી માનવી જીવીત રહી શકશે ભલે પછી ચીજ—વસ્તુની વ્યાખ્યા બદલાતી જાય. જેમ કે આ માતાપિતા મારા છે. આ પત્ની મારી છે. આ સંતાન મારા છે.

આ મકાન માડુ છે. આવું બધું બધી દિશાઓથી ભલે છુટતું જાય પરંતુ પછી અધિકાર આવે છે. તે આ શરીર માડુ એ પણ જીર્ણ થઈ જાય. પછી છેલ્લે જે આત્મા છે તેના પર પણ અધિકાર તો સ્વાસનો જ છે.

અહિંયા એક એક શબ્દો તથા વાક્યો એવા એવા પડેલા છે કે આખી જીંદગી સંશોધન કર્યા કરે અને સમજવા માંડે તોય અંત આવે તેમ નથી માટે પોતાને સમજવાની શરૂઆત થાય તો સાડુ.

આત્મા તો સમજ ઉપરની સમજણ છે. પરંતુ જો કોઈ માનવી સાદી સમજ તથા સાદાજ્ઞાનથી પોતાના શરીરની રચના તથા બંધારણને જોવે તો ખ્યાલ આવે છે. આખા બ્રહ્માંડમાં જે જે પદાર્થ છે એ બધાનો આપણા શરીરના બંધારણમાં ઉપયોગ થયેલો છે. આ એક એક વસ્તુને અલગ અલગ જો સમજી શકે તો બ્રહ્માંડના સ્વરૂપને સમજવાની ક્ષમતા ધરાવતો થઈ જાય છે.

હું મારા લખાણ તથા શબ્દો તથા કાર્યમાં ભાવવિભાર થઈને મારા વખણ કરતો હોઉં, બોલતો હોઉં ત્યારે તરત જ મને પછી ખ્યાલ આવે છે. કે આ કીડી કેમ હાથીના સપનામાં રાયવા મંડી છે.

આગળ આપણે ભંગાર કાઢવાની વાત કરી તેમ આપણા પ્રલોભનો, આપણી મહાત્વકાંક્ષાઓ વગેરે આપણને કંઈક એવું એવું મેળવવામાં ગણાડુબ રાખે છે. કે જે મેળવાનો અને ભોગવવાનો સમય જતો રહે છે. જ્યારે મળે છે ત્યારે તેની કાંઈ જરૂર હોય એવું લાગતું નથી.

જે કોઈ માનવીને પેલેથી જે જોઈએ એના કરતાં વધારે મળતું રહે

છે. એના જેવો કોઈ કમનસીબ નથી. કારણ કે આ જગતની જે વ્યવસ્થા છે. તેને તો ક્યારેય સમજી નહિ શકે એવું મને લાગે છે.

જે કોઈ માનવી ભણીગણી સારી પદવી ઉપર હોય કે રાજકીયક્ષેત્રે અથવા તો આધ્યાત્મિકક્ષેત્રે, સમાજ કલ્યાણમાં જોવામાં આવે તો સ્વભાવિક આપણે એને આદર આપતા થઈ જઈએ છીએ. અને જે કોઈ માનવી પોતાના હૃદયની વિશાળતા વધારીને સારા જગતને પોતાની સાથે સમાવવાવાળા કે જે મહાત્મા ગાંધી જેવા હોય એને લોકો ચાહતા થઈ જાય છે.

જે કોઈ માનવી હજારો વાર્તાઓ, કહેવતો, દ્રષ્ટાંતો આ જગત વિશેનાં જાણતો હોય અને યાદ રાખી શકતો હોય અને હજાર વખત એકની એક વાતો કહેવા ટેવાયેલો હોય અને જેટલી વખત સાંભળાવે એટલી વખત લોકો સાંભળતા હોય એવો કંઈ તથા લહેકો હોય તેને પઢતો પંડીત સમજવો. કારણ કે એનામાં લોકોને જકડી રાખવાની શક્તી પડેલી છે.

તા.૧/૩/૦૯

પૃથ્વી ઉપરનો એવો કોઈ પદાર્થ નથી કે એ પોતે ન હોય અને એવો કોઈ જીવ ન હોય કે એ પોતે ન હોય. પરંતુ ધ્યાનમાં ક્યારે આવે, ધ્યાન ઘણી રીતે થઈ શકે જેમ કે મીરાંનું ધ્યાન ગોવિંદો પ્રાણ હમારો, મને જગ લાગ્યો ખારો ગોવિંદો એટલે બ્રહ્મ અને પ્રાણ એટલે આત્મા આ બન્નેનું મીલન એટલે બ્રાહ્મત્મા આવી સ્થિતી થયા પછી સંસાર વ્યવહારમાં રહેતો હોય અને બાળક તેનો ખોળો ખુંદતો હોય, દાઢી-મૂંછ ખેંચતો હોય ત્યાંય તેને લીલાથી વધારે કાંઈ રહેતું ન હોય એવું સમજાય

છે. અને મીરા ગાય છે કે, જુનું તો થયુરે દેવળ જુનું તો થયું, મારો હંસલો નાનોને દેવળ જુનું તો થયું. એથી વિષેશ કાંઈ થવા માંડે એનું નામ ધ્યાન.

આપણને ક્યારેક ક્યારેક અમુક સાધન અમુક વસ્તુ અમુક વાહન અમુક માનવી મળવાથી એવો આનંદનો હિલોળો આવે છે. ને કુવારા છૂટે છે. તે આપણે અનુભવતા હોઈએ છીએ. આ કુવારા કોઈ કોઈ ચીજ વસ્તુ કે કાંઈ મળવાથી નથી. દા.ત. આપણે નથી ફેરવીલ લીધી આખું કુટુંબ આનંદમાં એની પુજા કરી, વાપરી જુની થઈ વેચી નાંખી અને આપણો કોઈ સદસ્ય ખોવાઈ ગયો હોય અને ઘણા ટાઈમે મળે અને આખું કુટુંબ ખુશ ખુશાલ અને થોડા સમય આપણી સાથે રહેવા મંડે એટલે રાબેતા મુજબ થઈ જાય છે. એટલે આ બધું કાંઈ મળવાથી નથી. આનંદ આવતો પરંતુ તે સમયે આપણે આપણી સાથે હોવાથી આનંદના કુવારા છૂટતા હોય છે. આમ જઈએ તો જો ઘડીક જ આપણે આપણી સાથે રહેવાથી આવી મસ્તી આવતી હોય તો સતત જે પોતાની સાથે રહેતો હોય તેને કેવી મસ્તી આવતી હશે. આવું જ્યારે સમજાય તેને ધ્યાન કહેવાય એવું મને સમજાયુ છે.

બ્રહ્મ સુધી પહોંચવાના લગભગ ઘણા રસ્તા છે. એમાના મુખ્ય ચાર રસ્તા છે. જેને માહિતીથી ઘણા બધા લોકો જાણતા હોય છે. એક તો જ્ઞાનયોગ, બીજો ધ્યાન યોગ, ત્રીજો ભક્તિયોગ અને ચોથો આવે છે કર્મ યોગ. આ રસ્તાઓનું માહિતીજ્ઞાન લગભગ ઘણામાં હોય છે. પરંતુ આવા રસ્તાથી જે નિકળ્યા છે એવી મહાન વિભૂતિઓ પણ આપણા ધ્યાનમાં આવી છે.

જેમ કે

જ્ઞાનયોગ = સંત જ્ઞાનેશ્વર, સ્વામી રામતીર્થ, રમણ મહર્ષિ.

ધ્યાનયોગ = સ્વામી વિવેકાનંદ, સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતિ

ભક્તિયોગ = મીરાંબાઈ, નરશી મહેતા

કાર્મયોગ = તો એક કૃષ્ણ જ કાફી થઈ જાય છે.

આ બધાને વાંચવા હોય તો વાંચી શકાય, સમજવા હોય તો સમજી શકાય પરંતુ જો જીવવા હોય તો આપણે આપણા વર્તમાનમાં જ જીવી શકીએ તેઓનો ઈતિહાસ ભૂતકાળ બની ગયો છે. તેથી આપણે વર્તમાનમાં જીવવું, ઈતિહાસ બનવું પડે છે.

જ્યારે જાગરણ બાજું આપણું પ્રયાણ થાય અને આ જગતની બધી વસ્તુ તથા જીવ જગત આપણને ગમવા માંડે એટલે ભીડ શું ? અને એકાંત શું ? સદા એકલો અને જગત આખું એનામાં.કંઈક દાખલાઓ, ઉદાહરણો, દ્રષ્ટાંતો આપીને સમજાવવાની કોશીષ કરીએ છીએ, પરંતુ સમજાવી શકાતું નથી. આખું જગત એટલે પૃથ્વી ઉપર અનેકવાર ફરી આવીએ અને ભૌતિક સૃષ્ટિની ગમે તેટલી સામગ્રીમાં નાહતા હોવા છતાં જે આત્મસુખ મેળવી શકે છે એનું એક બુંદ પણ મેળવી શકે તો માનવી આ બધી ઉપાધીમાંથી આત્મસુખ બાજુ વળવાની કોશીષ કરે એવું મને લાગે છે. આત્મસુખ પણ એક જાતનો નશો જ છે. મતલબમાં આના વ્યસની થવાની જરૂર છે.

આમ જોવા જઈએ તો આત્મજ્ઞાનની ગતિ જેવું કોઈ હોતું નથી. જ્યારે સ્વની ઓળખ થાય એટલે જે સમજાયએ આવું હોય જેમ કે પેલા આપણા શરીરને હું કહેતા હોઈએ અને સ્વરૂપ પ્રગટે એટલે હું બ્રહ્મમાં

વિલીન થતું દેખાય. આવું જ્યારે સમજાય ત્યારે સ્વ પ્રગટ થયો ગણાય.

બે માનવી રોડ ઉપર જતાં હોય અને બન્નેને ૧૦૦ રૂ. ની એક એક નોટ મળે એમાં એક ધનવાન હોય અને એક એકદમ ગરીબ હોય તો તેમાંથી આ ૧૦૦રૂ.ની નોટ પોતાની પાસે પોતાને વધારે રાખી અને આનંદ મેળવી શકે એ હોય ગરીબ.

તા.૨/૩/૦૯

વરસાદની મોજની તો વાત જ શું કરવી ? એને ખબર નથી કે ક્યાં વરસે છે ? ને કોણ તેનો ઉપયોગ કરે છે ? જેવડી જેની ક્ષમતા છે. એવડો એનો ઉપયોગ છે. વરસાદ તો તટસ્થ છે. જ્યારે આપણે જરાંક શાન્ત પડીએ કે તરત જ આપણને બુમ, રાડ સંભળાય છે કે હકીકતમાં આ બધું શું છે ? આ સ્વપ્ન છે. કે જીવન છે કે પછી કોઈ નાટકના પાત્રનો રોલ, હકીકત આપણા ભુતકાળના જીવનને સમજી જઈએ કે એ હું જીવ્યો હતો કે પાત્ર (રોલ) ભજવ્યું હતું. જીવ્યો હતો તો શું મેળવ્યું ? કેવું જીવ્યો ? અગર તો પાત્ર ભજવ્યું હતું તો રોલ કેવો ભજવ્યો ? આ બધા ખેલ જોતા જોતા જ્યારે પાત્ર પણ ખેલથી વિષેશ કાંઈ સમજાતું હોય એવું લાગતું નથી. કારણ કે આ સમજ સમજણની અવઢવમાં અટવાતી એવું લાગે છે.

માનવી ક્યારે સુખ અનુભવુંને ક્યારે દુઃખ અનુભવુંએ સમજી જશે ત્યારે તે પોતાને પુરેપુરો સમજી લેશે.

તા.૩/૩/૦૯

જ્યારે ચારેબાજુથી વાવાજોડા શરૂ થાય ત્યારે માનવીએ મન,

વિચાર, ચીત વગેરેમાં ઘૈયંતા આખવાની હોય છે. કારણ કે જે વાવાજોડાથી નુકશાન થવાનું છે તે તો થઈને જ રહે છે. માટે મન પર કાબુ રાખવાની કોશીષ કરવી. ઝડપી નિર્ણય લેવો તે સારી વાત છે. પરંતુ પરીસ્થિતીને સમજવી પણ પડે છે. તેનો ખ્યાલ રાખવો જરૂરી છે.

બીજાનું અનુકરણ કરવું કે નકલ કરવી અથવા જે બીજો સમજતો હોય અને આપણે વાતો કરતા હોઈએ એના કરતા સ્વને ગોતી કાઢવો અને સ્વમય થવાની કોશીષ કરવાથી આપણામાંથી અદેખાઈ, ઈર્ષા વગેરેનો નાશ જોવા મળે છે. અને નકલ કરવી એટલે સ્વની હત્યા.

જેવું થતું હોય એવું કાંઈક સમજમાં આવે. કારણ કે સ્વ એટલે આત્મા.

તા. ૪/૩/૦૯

જે લોકોને મહેનત કરવી છે. અને પુરૂષાર્થ કરવો છે એવા લોકો વધારે સરળ હોય છે. આ લોકોમાં વધારાની ગુંચનો અભાવ હોય છે.

જે લોકોને જે કાંઈ કામ કરે તેમા વળતરની ભાવના વધારે હોય છે. એવા માણસોમાં અસંતોષ પણ વધારે હોય છે.

જો કોઈ માનવીએ શારીરીક તથા માનસિક સતુંલન કેળવ્યું હોય તો આ ત્રણ દવા ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. જેમ કે સમતોલ ખોરાક તથા મન ઉપર શાન્તી તથા આનંદી સ્વભાવ. આ ત્રણ દવા જીવનમાં બહુ જ કામ આવે છે.

કુદરતે આપણને કેવી અઢળક સંપત્તિ આપી છે. પરંતુ તેની ઉપર ક્યારેય આપણે ધ્યાન દોરતા નથી. અને બીજામાં વલખા મારતા હોઈએ છીએ એ આપણી કરૂણતા અગર કમનસીબી નહિ તો બીજું શું ?

જ્યારે આપણે ધંધામાં અથવા શારીરિક તકલીફોમાં અટવાતા હોઈએ કે મુંજાતા હોઈએ તો આપણે આપણાથી ધંધામાં વધારે અટવાતા હોય તેવા, અગર તો ધંધો જ ન હોય તેને જુઓ અમુક લોકોને શરીરની તકલીફ એટલે દર્દ હોય કે અમુક અંગ પણ ન હોય એને જીવતા જોઈએ એટલે આપણી તકલીફમાં આપણે રાહત અનુભવીએ છીએ. આ છે તોડીને જોવાની રીત.

માનવીને કોઈ પણ બાબતમાં સવાલ ઉભો થાય તો તેનો જવાબ ગોતવાને તથા પુછવાને બદલે ખાલી સવાલ શું છે ? અને સવાલ શું કામે પેદા થયો ? અને એનું સોલ્યુશન એટલે જવાબ કેવો મળવો જોઈએ એ વિચારે તો સવાલ જ ખરી પડે અથવા જવાબ સમજાય છે.

તા.૫/૩/૦૯

ચિંતા એક એવી ચીજ છે કે વાસ્તવમાં જોવા જઈએ તો તે કાંઈ હોતી નથી. કારણ કે જે ચિંતા નામની ઉપજ છે. તે કાંતો ગઈકાલના કાર્યમાં અગર તો આવતી કાલે કરવાના કાર્યની જ પેદાશ હોય છે. ખરેખર જો માનવી વર્તમાનમાં રહેતો આ બધા તેને કાંઈ નુકશાન કરી શકે નહિ.

તા.૬/૩/૦૯

ધ્યાન, જ્ઞાન કે કોઈ સુવાક્યો અથવા તો રીતભાતો વગેરે કોઈની પેટન નથી. જેમ કે શંકર ગાય(જર્સી) શોધી, લીમડો, ગળો, તુલસી, આંબળા વગેરેમાંથી દવા કોઈને બનાવતા આવડી અને તેણે શોધ કરી તો તેની પેટન કહેવાય છે. પરંતુ એમા એવું કાંઈ નથી કે ગાય ભલે આપણી હોય અને વાછરડું પેટનવાળાનું હોય.

ધ્યાન, જ્ઞાન, જગત સંશોધન અથવા આત્મા સંશોધન વગેરેની સમજણ ગોતવા આપણે નીકળીએ અને રસ્તો પેલેથી જ ભલે હોય પરંતુ જ્યારે આપણે આ રસ્તેથી નિકળીએ અને આપણને જ્ઞાન(પ્રકાશ) થઈ જાય તો આ રસ્તો આપણો થઈ જાય છે. જ્યારે આ રસ્તો આપણો છે. એવું જ્ઞાન આવે તો જ મંઝીલ સુધી પહોંચી શકાય છે.

તા.૭/૩/૦૯

કોઈ આપણને કહે અને કાર્ય કરવું પડે અને આપણને ભાવ થાય અને કાર્ય કરીએ એમા જમીન આસ્માનનો ફેર છે. જેમ કે આપણે કોઈને મળીએ અને આપણામાં મોરલા ટહુંકવા મંડે અને કોઈ એવા મળે કે પરાણે વાત કરવી પડે. આ બધા ભાવનાના ખેલ છે. આ ભાવનામાં થતા ફેરફાર જો ધીરેધીરે સ્થિર થાય તો સાડું કહેવાય.

શરીર, મન અને આત્મા આ ત્રણ એમાં શરીર એટલે પ્રકૃતિગત અંદર ગોઠવાયેલી વ્યવસ્થા. મન એટલે વિચારોનો તાલમેલ અને આત્મા એટલે હું પણાનો અહેસાસ આ ત્રણ પોત પોતાની રીતે તો બરાબર છે. પરંતુ આ ત્રણનો જ્યારે ત્રીવેણી સંગમ થાય ત્યારે જે હોય તે ધ્યાન.

તા.૮/૩/૦૯

જેમ કોઈ જાદુગર આવ્યો હોય અને આપણે પ્રેક્ષક તરીકે જોવા જઈએ અને એના ખેલ જોતા જોતા જેમ આપણને આશ્ચર્ય અગર હેરત લાગે અને જાદુ આપણને ખ્યાલમાં આવે એટલે હેરત ખરી પડે. એવી જ રીતે આપણા શરીરની આપણે પુરી તપાસ કરાવવ જઈએ ત્યારે ભય હોય છે કે આપણને કોઈ રોગ તો નહિ હોય ને અને જ્યારે ડૉ. આપણને કહે કે બધુ ઓકે છે. એટલે ભય ખરી પડે એવી જ રીતે આધ્યાત્મિક જગતને જોવા જઈએ એટલે આપણને થાય કે એમા શું હશે ? તરેહ તરેહના ભાવ ઉત્પન થાય પરંતુ જ્યારે આ જગત પણ સમજાય જાય એટલે ભાવ પણ ખરી પડે છે. આ કુદરતનો ખેલ જાદુગર જેવો જ લાગે. આપણે જો જાણવાવાળા પ્રેક્ષક બનીએ તો એ બધુ સમજાવા લાગે છે.

તા.૯/૩/૦૯

સ્વીકારભાવ એટલે નેટ નફો સ્વીકારભાવમાં ગુમાવવાનું કાંઈ રહેતું નથી. જેટલા આ પૃથ્વી ઉપર માનવ છે. એ બધાને લાગુ પડતો આ એક મહામંત્ર છે. એનો ઉપયોગ કરી જોવો જોઈએ.

ધ્યાનયોગમાં એવી શક્તિ પડેલી છે કે તેનાથી માનસીક તો તંદુરસ્તી થાય છે. અને સાથે સાથે શારીરિક રોગ પ્રતિકારક શક્તિનો પણ વિકાસ કરે છે. જે મારા અનુભવ મુજબ.

ધ્યાન તથા મૌન બાજુ વળાવાનું એક બીજુ પણ હથીયાર આપણામાં છે. તે 'ધ્યાન' આપણે જે શબ્દો બોલીએ છીએ એનું વજન તથા તેની અસર કેવી પડે છે તે ધ્યાનથી જોવા માંડવાથી પણ આપણને જે માર્ગ મળે છે તે પણ બહુ સહેલા દેખાય છે.

તા.૧૦/૩/૦૯

નાની નાની સમસ્યાઓ તો હર વખત આવતી જતી હોય છે. આવી નાની નાની બાબતોને ખાલી જેવાનું રાખો, આવી સમસ્યાઓ તો ખાલી જોવાથી દુર થતી હોય છે. કારણ કે આવી નાની બાબતો મનમાં સંઘરવાથી અંદર રાફડો થતો જાય છે. અને ઉઘઈની જેમ આપણી અંદરની વ્યવસ્થાને વેરણ કરી નાંખે છે. પછી જ્યારે મોટી સમસ્યા આવે ત્યારે એનો સામનો કરવાની આપણામાં ક્ષમતા રહેતી નથી.

જે માનવી મોટી સમસ્યાને હલ કરી શકે અને પચાવી શકે એના જીવનને જરા નજીકથી જોવું એટલે ખ્યાલ આવશે કે નાની નાની સમસ્યા તો એ જોઈને જ પસાર કરતો જોવા મળશે.

કોઈ પણ સમસ્યાનું સમાધાન એના મુળમાં જ હોય છે. પરંતુ આમા અમુક ના જ મુળ સુધી જવું પડે છે. બાકી તો એમ જ સમાધાન મળી શકે છે.

જે કોઈમાં પોતાનાથી સમસ્યાનો ઉકેલ લાવવાની શક્તિ ન હોય અથવા સમર્થ ન હોય તેને ચિંતા કરીને બેસવું નહિ અને એને બદલે આવી સમસ્યાનો ઉકેલ કોનાથી થાય તેમ છે. તે બાજુ વળવું અને એને ગોતો એટલે સમસ્યાનો હલ થયો સમજો.

સખત પરીશ્રમનો કોઈ વિકલ્પ નથી એ વાત સાચી છે. પરંતુ જો એમાં દિશાસુજનું યંત્ર લાગી જાય તો ચાર ચાંદ લાગી જાય.

જો અને તો ના ચકકરમાં જે માનવી પડે એને ખબર નથી રહેતી કે તે ક્યાં અટવાઈ ગયો છે. અંધારામાં ટેવાઈ જવું સારીવાત છે. પણ મહેનત

કરવાથી અંજવાળું પણ મળી શકે છે. તેનો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ.

તા.૧૧/૩/૦૯

જે માનવી બીજાના અભિપ્રાયો પર જીવે છે. એ જીવ તો ન હોય કારણ કે એ માનવીને જીવવાનો મોકો કેવી રીતે મળે. બીજાના જે અભિપ્રયો છે તે તો તેના પોતાના વિચાર મુજબના હોય છે. એ ઘડીકમાં એના વિચાર મુજબ બદલાવે તો તમારે કેમ જીવવું એ તમારે નક્કી કરવું પડશે.

તા.૧૨/૩/૦૯

તા.૧૧/૩/૦૯ એટલે ધુળેટીનો દિવસ રંગ તથા ગુલાલથી એક બીજાને પ્રેમની આપ-લે કરવાનો દિવસ અને મોરલા ટહુંકાવવાનો દિવસ બપોર પછી ૪ થી ૫ ના ગાળામાં ખીમજીભાઈનો ફોન આવ્યો કે આપણે મળીએ અને આત્મ જગત તથા ભાવ જગતનો સત્સંગ કરીએ પછી તો બાબુભાઈ તથા વિઠ્ઠલભાઈ તથા ડૉ.ડાયાણી તથા અરવિંદભાઈ તથા ભાવુબેન તથા આ સમયની વ્યવસ્થામાં ભાગ ભજવનાર અરૂણા વગેરે શ્રોતાઓ હાજર હતા.

જેવી રીતે કોઈ કંપનીના ડિરેક્ટરોની મિટીંગ મળે અને તેમા આ કંપનીને કેવી રીતે મંજીલ તરફ લઈ જવાય અને એમ કેવી કેવી અડચણ આવે અને તેમાંથી કેવી રીતે રસ્તો કાઢવો અને તે માટે શું શું કરવું પડે એવી રીતે ચર્ચાઓ કરી. અકસ્માતે જ બધા ભેગા થઈ ગયેલા અને ભાવ જગત તથા આધ્યાત્મિક જગતમાં કેવી રીતે આગળ વધાય અને જેને જે જે ખ્યાલ આવ્યો એ એના મુંજવતા પ્રશ્ન જે જે જીજ્ઞાસુને હતા તેણે વ્યક્ત કર્યો તેનો સરળ માર્ગ કેવી રીતે મળે એનું સારી અને સરળ શૈલીમાં અરવિંદભાઈએ માર્ગદર્શન પુરૂ પાડ્યું. આવી રીતે જેમ ધુળેટી ખેલાય તેમ

આ બધા વિચારકોએ પોત પોતાના વિચારોથી ધુળેટીના રંગને દિપાવ્યો.

માનવીએ પોતાની ધારણા અથવા ગોલ નાનો શું કામે ધારવો, કારણ કે હર કોઈ માનવીમાં બધી ક્ષમતા પડેલી છે. તો શું કામ કૃષ્ણ કક્ષાનું ન બનવું. ભલે ત્યારે કળા બહુ જ ઓછી ખીલેલી હોય. પરંતુ જો આપણો ધ્યેય અડીખમ હશે તો કળાઓ એક પછી એક ખીલવા માંડશે પછી ભલે તે સમાજને ન દેખાય, પરંતુ આપણે એનો અહેસાસ તો ચોકકસ કરી શકીશું એવું લાગે છે.

કૃષ્ણને જોવો હોય અને સમજવો હોય, અગર તો જીવવાની કોશીષ કરવી હોય તો પેલા તેના કર્મ તરફ ધ્યાન આપવું જોઈએ. એ કેવા સમયે કેવી રીતે કેવા ભાવથી કર્મ કરીને કેવી સહજતાથી જીવ્યો છે. તેનું બારીકાઈથી નિરીક્ષણ કરો અને જોવા માંડો તો આપો આપ તમારામાં આપણામાં કૃષ્ણ છે તે તેને સમજવા લાગશે. અને એ રીતે જીવવાનો પ્રયાસ કરો તો સરળ લાગવા માંડે છે.

માનવી પોતે છે એવો પોતાને સ્વીકારવા લગભગ તૈયાર હોતો હોય એવું લાગતું નથી. અહીં જ મોટો લોચો પડે છે. અને પોતે હોય એના કરતા કાંઈક બીજા બીબામાં ઢાળવાની કોશીષમાં પોતાના હોવા પણાને ભુલતો જતો જોવા મળે છે. એનો ખ્યાલ એને આવે ત્યારે ઘણું મોડું થઈ ગયું હોય.

માનવી જો વિચારે તો એ પોતે જેવો છે તેવો પોતાને સ્વીકારતો આ જગતને એથી કાંઈ ફેર પડતો નથી. આ બધી માથાકુટ તો આપણી પોતાની જ હોય છે. એટલે પોતે પોતાને સ્વીકારી જોવો જોઈએ.

જે આપણને ન ગમતું હોય અને અણગમો થતો હોય એમા આપણી ઉર્જા બગાડવાને બદલે જો એ ઉર્જાને પોતાનામાં સ્થિર કરી એને નવા સ્વરૂપે પ્રગટ કરે તો એક નવું સર્જન કરી શકવાની ક્ષમતા તૈયાર કરી શકાય એવું લાગે છે.

ઘણા એમ માનતા હોય છે કે હું તો ફ્રી છું. કાઈ કામ કરતો નથી અને આરામ કરૂં છું. તો મારી ઉર્જા કેવી રીતે વપરાઈ તો એમા એ જોવાનું કે માનવી વિચારોમાં એવા એવા કામ કરતો હોય છે. જેવા કે પહાડ ચડતા કોઈને પહાડવાની વ્યવસ્થા કરતો હોય, કંઈક નવા જુની કરવાના પેતરા રચતો હોય, ઘણી મહત્વકાંક્ષાઓ મનમાં જ પુરી કરતો હોય છે. એમાં જે ઉર્જા ખર્ચાય છે. તે ખરેખર કામ કરવાથી ખર્ચાતી નથી. તેથી માનસીક રીતે ઉર્જા ન બગાડવી જોઈએ.

તા.૧૩/૩/૦૯

જો માનવી વિચારે તો આપણી સામાન્ય કહેવતો આપણને કેટલું કહી જાય છે. કે ‘પહેલું સુખ તો જાતે નર્ચા’ એટલે આખી શરીર વ્યવસ્થાનો ખ્યાલ આવી જાય એમ “આપ ભલા તો જગ ભલા” તેમા એક આધ્યાત્મિક ઈશારો છે. જેમ કે જે પોતાને સમજી લે તે આખા જગતને સમજી શકે. “કર ભલા તો હો ભલા” અને મનચંગા તો કથરોટમે ગંગા, તેમ મન હોય તો માળવે જવાય આવી આવી તો હજારો કહેવાતો છે. જે આપણને જીવનમાં બહુ જ ઉપયોગ થાય તેમ છે. પરંતુ એમા લક્ષ આપવાની જરૂર છે. માનવી કાંઈ ઉમરથી મોટો કહેવાતો નથી. એની સમજણથી જ મોટા (મહાન) બની શકે છે. આપણે વાતો કરતા હોઈએ છીએ કે આપણા ઋષિ મુનિઓ કેવું કહી ગયા આપણા વેદોમાં તથા પુરાણોમાં કેવી કેવી ઘટના વર્ણવી છે. રામ, કૃષ્ણ, મહમદ, બુધ્ધ,

મહાવીર, કબીર, મીરાં, નરસિંહ, સહજાનંદ વગેરેની કેવી કેવી ઉપમા આપી કે આપણે વાતો કરતા હોઈએ છીએ. પરંતુ ખાલી વાતો કરવાથી કાંઈ નહિ મળે એને બધાને સમજવાની કોશીષ કરવા મંડવી જોઈએ. કારણ કે આ બધા તો આખરે માનવમાંથી મહામાનવ બન્યા છે. માટે યા હોમ કરીને કુદી પડો અને એને સમજવાની કોશીષ શરૂ કરી દો. પછી જુઓ પરીણામ શું આવે છે ?

જો આપણે આત્મ સુખની અનુભૂતિની વાત કરવી હોય તો એને વર્ણવવા કવિની કલ્પનાની જેમ દ્રષ્ટાંતના રૂપમાં કહેવું પડે છે.

જો આપણે કોઈ ગીચ વસ્તીવાળા શહેરમાં રહેતા હોઈએ, ગડમથલમાં જીવતા હોઈએ અને એમા જો આપણે બહાર હિલ સ્ટેશન અગર તો કુદરતી સૌંદર્યવાળા સ્થળે જવાનું બને. એમાય ખળખળ વહેતું ઝરણું જોવા મળે અને આ ઝરણું મસ્તીમાં ગીત ગાતું હોય અને કાંઠાના વૃક્ષો ઉપર પંખીડાઓ અલગારીની જેમ ઝુમતા હોય. આજુ બાજુમાં ફુલ, છોડ મોજ ભરીને મલકાતા હોય અને જે ઝરણાના આછા પાણીમાં પગ બોળીને બેઠા હોઈએ અને એના આછા જળમાં રંગ બેરંગી પથ્થરો નિહાળતા હોઈએ અને એમા જે મસ્તી આવે એવી જ મસ્તી આધ્યાત્મિક જગતની સફરમાં આવે છે. એવું લાગે છે. કારણ કે ત્યારની સ્થિતિ કેવી હોય જાણે કે ફીકરની ફાકી કરીને ખાઈ ગયા હોઈએ અને આપણા હૈયામાં હોશ હોય, ઉરમાં ઉમંગ-ઉલ્લાસ હોય. આપણા મુખડામાં મલકાટ હોય અને આંખમાં નિર્મળભાવ હોય આવી છે આ મસ્તી.

તા.૧૪/૩/૦૯

જેમ જેમ માનવી ઉંચે ચડતો જાય તેમ તેમ તેની નજર લાંબે સુધી

નું જોઈ શકે. અને જેમ જેમ ઉંચે ચડતો જાય તેમ તેમ નીચેની વસ્તુ નાની થતી જાય. જેમ કે બહુ જ ઉંચે ગયા પછી દરીયો તેને સરોવર લાગે અને નદીઓ તેને ઝરણા દેખાઈ અને પર્વતો નાની નાની ટેકરીઓ દેખાય અને માનવ વસ્તી જાણે કીડીની વસાહત દેખાવા માંડે. પરંતુ આટલે ઉંચે ગયા પછી જો પોતાની આંખોમાં વિશાળતા હોય તો ગમે ત્યાં ગમે તે ખૂણે નજર સ્થિર કરીને એને સંપૂર્ણ સ્થિતિમાં જોઈ શકતું હોય, પણ ઉંચાઈ અને વિશાળતા પચાવવાની ક્ષમતા હોય તો.

દરેક માનવીમાં કોઈક એવું તત્વ પડેલું છે કે તેને જીવન જીવવામાં પ્રેરણા દાયક છે. એ પાસું એવું છે કે એ સમજતો હોય છે કે અમુક પાસું મારી પાસે એવું છે. કે જે બીજા પાસે છે એના કરતાં વધારે છે. એજ પાસું તેનું જીવન બળ છે.

માનવીએ વામણા પણું ક્યારેય ન દાખવું. એને બદલે એક નેમ, એક ધ્યેય, એક જ વિચાર અને એક જ કાર્ય કરવા માટે અડગ પત્થર રહેવાથી વામણામાંથી વિરાટ સુધીનો માર્ગ ખુલ્લો થતો જોવા મળશે. કારણ કે પછી થાક શું છે? તેની ખબર રહેતી નથી. દુઃખની તો જાણે જાણ જ ન હોય. અને હતાશા આપો આપ ભાગી જાય છે. અને સમય પણ પોતાને તાબે થતો જોવા મળે છે એવી સંભાવના છે.

ઉંચા વિચારો સાહસ અને ધૈર્ય, ક્ષમા તથા દુઃખ સહન કરવાવાળી વ્યક્તિ, ગમે તેવી સિધ્ધી હાંસલ કરવાની શક્તિ ધરાવતી થઈ જાય છે. મંઝીલ તેના ચરણોમાં આળોટતી થઈ જાય પરંતુ ક્યારે? ઉપર મુજબ જીવતો થાય ત્યારે.

તા.૧૫/૩/૦૯

ગઈકાલે એટલે તા.૧૪/૩/૦૯ના રોજ લાઓત્સના બીજા સુત્રને વાંચતા હતા. અને સમજતા હતા ત્યારે લાઓત્સના સુત્રનું લેખકે વિવરણ કરી જેવી રીતે સમજાવવાની જે પધ્ધતિ અપનાવી છે. એને બિરદાવ્યા વગર રહી શકાય જ નહી. કારણ કે આપણે જેને વાંચતા હોઈએ અને એને જો સમજતા હોઈએ અને સાંભળતા હોઈએ અને જો આપણા દિલ સુધી તેનો સ્પર્શ થઈ જાય તો વાહ વાહ તો નિકળી જ જાય છે.

આપણે અગાઉ જે લખી ગયા છીએ એના કરતા લાઓત્સના બીજા સુત્રમાં ખુબ જ વિસ્તારપૂર્વક અને સહજ સમજી શકાય તેમ લખ્યું છે. જેમકે આપણે કોઈને સાંભળતા હોઈએ તથા વાંચતા હોઈએ અને એની એ કળાથી આપણામાં જો મસ્તીના ફૂવારા છૂટવા મંડે એટલે તરત જ એનો આદર કરીને વાહ વાહ શબ્દ સરી પડે છે. અને જે મહાન વ્યક્તિના જીવન ચરિત્રમાંથી આપણને આનંદના ફૂવારા છૂટે છતાં પણ એને પુરેપુરું ન સમજી શકીએ તો પુજાકર્તા થઈ જવાય છે. પુજા કરવી સારીવાત છે. પરંતુ પુજા કરવીએ એનાથી દુર છીએ એ આપણે બરાબર સમજવું અને જો નજીક પહોંચી શકાય તો પુજા પણ આપો આપ ખરી પડે છે.

આપણે જેને ચાહતા હોઈએ એને નજીક લાવવાનો રસ્તો આપણામાં પહેલેથી પડેલો છે. જો આપણે આપણી સંસાર વ્યવસ્થાને જોવા મંડીએ તો ખ્યાલ આવે જેમ કે આપણે લગ્ન કરીએ એટલે આપણી પત્ની એટલે ઘરવાળી આવે. આપણે જે કાર્ય ચીધ્યું હોય તે કરવા મંડે અને આઘેડ થઈએ એટલે એ જેમ કહે તેમ આપણે કરવા મંડીએ છીએ. અને જેમ જેમ વૃદ્ધ થતા જઈએ છીએ તેમ તેમ બન્ને એક થતા જાય છે.

જેમકે છોકરા દાદાને કાંઈક ઠપકો આપે તો દાદીનું મોઢું બગડે અને દાદીને છોકરા, વહુ કાંઈક ઠપકા જેવું કહે કે દાદાનું મોઢું બગડે આવી સ્થિતી આવે છે. એક થઈ જવાય છે. આધ્યાત્મિક સ્થિતીમાં પણ એવું છે કે પેલા આપણે આપણને આધ્યાત્મિક સમજતા થઈએ છીએ પછી ધીરેધીરે આપણી અંદરનું જે તત્વ છે તેને આત્મા કહીએ છીએ. પછી ધીરેધીરે આ તત્વને સમજતા જઈએ પછી આધ્યાત્મિકપણું પણ ખરવા મંડે અને જેમ બે તત્વનું મીલન થાય પછી એક જ તત્વ વધે છે. ત્યાં બધુ જીરો થઈ જાય અને કાંઈ ન વધે તો જ બધુ થઈ જાય છે. એવું લાગવા મંડે પછી કાંઈ મને સમજાયું નથી.

માણસ ક્યાં સુધી પોતાની કમજોરી તથા નબળાઈ ધ્રુપાવતો ફરશે પોતે પોતાની પુરી સ્વતંત્રતાથી જો કોઈ કર્મ કર્યું હોય તો પછી પુરી હિંમત થી એનું પરીણામ પણ ભોગવવું જોઈએ. એમા સેજ પણ અચકાવું ન જોઈએ એવું લાગે છે.

માનવીના દુઃખનું કારણ અધુરી સમજણ અગર તો અર્ધી બેહોશી અથવા અધુરી સમજણ, જો માનવી પુરેપુરો હોશમાં હોય કાં તો પુરેપુરો બેહોશમાં હોય તો તેને દુઃખની અસર હોતી નથી.

તા.૧૬/૩/૦૯

તા.૧૫/૩/૦૯ના રોજ બપોર પછી ૫ થી ૬ના ગાળામાં હું તથા ડૉ.ડાયાણી, ડૉ.ચોથાણી, મનુભાઈ ગોંડલીયા, હરીભાઈ ગોંડલીયા, બાબુભાઈ વાઘાણી, વિઠ્ઠલભાઈ સેંજળીયા, ભીમજીભાઈ ટાઢાણી અને બાણુભાઈ બલર આ બધા પતરા નીચે મળ્યા હતાં. આ બધા ચિંતકો અને વિચારકો આધ્યાત્મિક બાબતમાં એક બીજા સાથે જે વાતચીત તથા ચર્ચા

કરતા હતા. તેમા એટલો તો ચોકકસ ખ્યાલ આવ્યો કે આ બધા જીજ્ઞાસુઓમાં કાંઈક મેળવવાની જીજ્ઞાસા પડેલી છે. અને એ તરફ બધાનું પ્રયાણ હોય એવું લાગે છે. કારણકે જે ગોતવા નિકળશે એજ મેળવી શકશે.

દરેક માનવીમાં પોતાની જરૂરીયાત પ્રમાણે મેળવવાની સુચવાની ખાવાની વગેરે વૃત્તિ જન્મજાત હોય છે. જેમકે એક બાળક જન્મે એને કોણે શીખવ્યું કે પેટ ભરવા માટે માતાના સ્તનને સુચવાથી ખાવાનું મળશે. કોઈ બાળકે સુચવાને બદલે કુક મારી હોય એવું બન્યું નથી. કારણ કે પોતા માટે મેળવવું તે તેના સ્વભાવમાં પડેલું છે. જેને સ્વભાવ એટલે ધર્મ પણ કહી શકાય છે. કારણ કે પોતા માટે મેળવવું તે હરેક જીવનો સ્વભાવ છે. સ્વભાવ એટલે ધર્મ કારણ કે ધર્મ અને સ્વભાવને બદલી નથી શકાતા. પરંતુ એને કરડી મરડીને જુદી રીતે રજૂ કરે તો સૌ સૌની મોજ.

જો આપણે આધ્યાત્મિકની વાતો કરવી હોય અને એનો તાગ મેળવવો હોય તો પેલા તો ચારના જેવી ચપળ તથા દ્રષ્ટિ કેળવવી પડશે. કારણ કે આપણા ઘરમાં અંધારૂ હોય અને આપણને અમુક વસ્તુ ગોતવામાં તકલીફ પડતી હોય, આવી વસ્તુ આવેલ ચોર આમ તેમથી શોધી લે છે. એવી જ રીતે આપણે આધ્યાત્મિક જગતમાં જોવું છે ત્યા પણ આવું જ ઘનઘોર અંધારૂ છે. માટે ચોર જેવી ચપળતા અને દ્રષ્ટિ પેલા કેળવવી પડશે એવું લાગે છે. ચોરમાં પણ શીખવા જેવી કળા હોય છે.

તા.૧૭/૩/૦૯

ઘણા માનવીને રોગ ભલે એક સરખા હોય જેમ કે તાવ, કમળો, જાડા ઉલ્ટી વગેરે રોગો એક સરખા હોય પરંતુ આપણી બોડીના ઘડતર ઉપર દવા નોખી નોખી કારગત થતી જોવા મળે છે. એવી જ રીતે આપણી

માનસીક હાલતનું છે. આપણો કેવો અને કેવી રીતે ઉચ્છેર થયો છે. તેના ઉપર તે પ્રમાણે સિધ્ધાંતોની અસર થાય છે. એટલે તો આપણને જગાવવામાં કયું પરીબળ કામ કરી જાય એના પર આધાર છે.

જ્યારે માનવીમાં બાળક જેવી વૃત્તિ આવવા મંડે એટલે દુઃખ ચોટ લાગવી આ બધું ભુલવાની ક્ષમતા આવવા મંડે, જેમ બાળક નાનું હોય એ ગમે ત્યાં પડે આખડે અને કોઈ ઘખે, વઢે એ બાળક તુરંત ભુલી જાય છે. કારણ માત્ર એટલું જ છે કે તેની અંદર સંસ્કાર નામનું આવરણ હજી આવ્યું નથી. પછી જે એક પછી એક આવરણ આવવા મંડે. જેમ કે તોફાન ન કરાય, સામાને આદર આપવો અને પગે લાગવું, ભણવું, જીવનમાં કાંઈક મેળવવા કાવાદાવા કરવા આવું તો ઘણું જ છે. આ બધાનું જેમ જેમ આવરણ આવતું જાય એમ એક સુખ, દુઃખના બંધન વધતા જાય. આ બધા ખેલ ધીરેધીરે સમજમાં આવતા જાય તો ધીરેધીરે માનવી પાછો બાળક જેવો થતો જાય. પછી જે મસ્તી આવે તે બાળક જેવી નિજાનંદ હોય છે. એવું લાગે છે.

માનવી માત્રને જીવનમાં એક સમય એવો જરૂર આવે છે કે તેને જીવનમાં સમુદ્રમાં જેમ ભગવાને મંથન કર્યું હતું તેમ હર ક્ષેત્રમાં જેમ કે કાંઈક ઘંધો શરૂ કરવો હોય તો પહેલા તો ઘંધામાં તકલીફથી શરૂઆત કરવી પડે છે. જેમ સમુદ્ર મંથનમાં શરૂઆતમાં ઝેર નિકળે છે તેમ આપણને ઘંધાની શરૂઆતમાં પરસેવો નિકળે છે. જેમ ધીરે ધીરે મંથન ક્રિયા આગળ વધતી જાય અને સમુદ્રમાંથી રત્નો મળે એવી જ રીતે ઘંધામાં નફો મળે છે. અને આ મંથન પુરા ધ્યાનથી કરે તો જેમ સમુદ્રમાંથી અમૃત મળ્યું તેમ

ધનરૂપી લક્ષ્મીદેવી આપણને પ્રસન્ન થાય છે. આવી જ ક્રિયા આધ્યાત્મિકતામાં જવું હોય તો સમુદ્ર મંથનની જેમ ક્રિયાઓ કરવી પડે. ધ્યાનની શરૂઆત કરો એટલે જે વિચારોના ગોલ જોવા મળે છે તે ઝેરના જેવા હોય છે. અને જો સમજીને મંથન શરૂ રાખો તો જેમ સમુદ્રમાંથી રત્નો મળે છે તેમ આપણા ભાવમાં સુખની શરૂઆત થાય છે. આ ભાવમાં જો ન અટવાવ તો !

જેમ સમુદ્રમાંથી છેલ્લે અમૃત મળે છે તેમ આપણી અંદર પ્રકાશની શરૂઆત થાય છે. અને પ્રકાશ જ્યાં હોય ત્યાં અંધકારનું કોઈ અસ્તિત્વ રહેતું નથી.

માનવી આ ક્ષેત્રમાં ક્યાં પહોંચ્યો છે તે માનવી પોતે પણ સારી રીતે સમજી શકે, આપણે કોઈ સમારંભમાં ગયા ત્યારે આપણે આપણી અંદર કેવું મહેસુસ કરીએ છીએ કે આપણને કેવું સ્થાન મળે આવા ભાવ ખરી જાય પછી પ્રકાશ જ હોય છે. પછી પ્રકાશને કંઈ કહેવાનું રહેતું નથી. એ તો ગમે તેવા ખુણામાં પણ અંજવાળું પાથરી શકે છે.

માનવીનો સ્વભાવ એવો વિચીત્ર છે કે તે કોઈની નીદાં કરવા માંડે ને એવી કરે કે એ માનવી એટલો ખરાબ પણ ન હોય અને વખાણ પણ એવા એવા કરે કે એ માનવી એટલો સારો પણ ન હોય.

તા.૧૮/૩/૦૯

જે કોઈ માનવી પોતાના શરીરનું કે સાંસારીક જીવનનું કે પછી વહેવારીક જીવનનું કે પોતાના ભવિષ્યનું કે પોતે કોણ છે તેનું હિત વિચારી નહી શકે તે જગતમાં કોઈનું ભલુ કરી શકશે નહિ.

કારણ કે જે પોતાનું ભલુ ન કરે તે બીજાનું ભલુ કેવી રીતે કરે.

આપણે જે કાંઈ કાર્ય કરતા હોઈએ અથવા સાંભાળતા હોઈએ એમાં આપણું ધ્યાન બેધ્યાન થઈ જાય તો જુતા ખાવાનો વારો આવે અને જો પુરેપુરું લક્ષ આપવામાં આવે તો સફળતા કદમ ચૂમે.

જો કોઈ, આપણે હોઈએ એના કરતા વધારે વખાણ કરે તો આપણી અંદર તરત જ જાંખીને જોવું કે શું હું આવો છું? અગર નહિ તો સામાના દિલને જોવું કે ખરેખર આ વ્યક્તિ આપણને સમજીને કહે છે કે કાંઈ મતલબ છે. આ બધું સંસાર વ્યવહારનું ગણિત છે.

તા.૨૦/૩/૦૯

તા.૧૯/૩/૦૯ના રોજ મેલરીયા તાવ આવ્યો. મેલરીયાની ઠંડી અંદરથી એટલી બધી આવી કે બહાર ભટકતું ચિત્ત અંદર સ્થિર થઈ ગયું. ભલે ઠંડી આવી પણ આપણને તથા વહેવાર જગતને નજીકથી જોવાની તક મળી. જે વહેવાર છે તે આપવાનો તથા લેવાનો છે. જેટલું આપવાની ભાવના આપણી અંદર પ્રગટે એટલું તો મળે જ પરંતુ એથી વધારે પણ મળે છે.

આપણી જેટલી સારી ભાવના એટલો સારો પ્રતિભાવ મળે છે. અને જો કાંઈ મેળવવાની આશા વગર જો આપવાની ભાવના જાગે તો અનેક ગણો વરસાદ જેમ પ્રતિભાવ વરસે છે.

કારણ કે આપવા લેવાનો સિધ્ધાંત તો સદાથી ચાલ્યો આવે છે. આ આપવા લેવાનો નિયમ આ પ્રકૃતિના નિયમ મુજબનો છે. આ સૃષ્ટિની દરેક વસ્તુ ગતિ દ્વારા કાર્યરત છે. અને દરેક વસ્તુ એક બીજા સાથે આપ-લેમાં જોડાયેલી છે. આ જગતની વહેતી ઉર્જાને આપણે અટકાવવાની

કોશીષ કરીએ તો તરત જ એનું પરીણામ વિપરીત આવે છે.

જેમકે લક્ષ્મી (ધન) પણ આપણા જીવનની ઉર્જા છે. તેને જેમ જીવનમાં વહેંચવા માંડીએ તેમ તે બહોળા પ્રમાણમાં આપણને ખબર પડે તેવો પ્રતિભાવ આપે છે. કારણ કે ધનને નદીની જેમ વહેતું કરો તો તે ધન નિર્મળ રહે અને એમા સારી સુવાસ આવે ગંદકી કોઈ દી ન લાગે.

આ આપવા લેવાનું કારણ જ મુખ્ય આધાર છે. કાંઈ પણ આપતી વખતે મનમાં આનંદ હોય અને કડવાહટ ન હોય તો આપણી ઉર્જામાં બમણો વધારો જોવા મળશે.

અને જો કડવા દિલે કાંઈ આપશો, અગર કરશો તો આપણી ઉર્જાનો ખોટો વ્યય થશે અને નિરાશા સાંપડવાની સંભાવના છે.

જો આપણે પ્રેમ જોઈતો હોય તો પ્રેમ આપતા શીખો અને પ્રસંશા કરતા શીખો. અને જો વૈભવશાળી બનવું હોય તો બીજાને વૈભવશાળી બનાવવાની કોશીષ કરો. આ બધુ સહેલુ છે. અને સરળ રીતે કરી શકાય તેમ છે. આમા આપવા લેવાનું હોવા છતાં કાંઈ જ આપવાનું રહેતું નથી. અને વળતર તો પુષ્કળ મળવાની સંભાવના છે.

ઘણી વખત આપણા જીવનમાં એવા દુરભાગ્યના વાવાજોડાની જેમ આંધી હોય એવા વાયરા ફૂંકાતા હોય છે. આપણને કાંઈ સુજતું ન હોય ત્યારે જો આપણે સ્થિર રહીને જરાક નજર કરીને જોવાની કોશિષ કરીએ તો એક તક નામનું બીજ પણ સાથોસાથ ઘુફરીયું ખાતી હોય છે. અને એને જો ઓળખી લઈએ અને પકડી લેવામાં આવે તો દુરભાગ્યને ભાગ્યમાં પલટાવી શકવાની શક્તિ આવી શકે છે.

જો આપણે આપણી ઉર્જા બચાવવી હોય તો તેનો સરળ માર્ગ એ છે કે આપણી જે આવડત અગર તો દ્રષ્ટિબિંદુ છે તે બીજામાં ઠબકારીને બેસાડવાની કોશીષ ન કરવી કારણ કે ઠોકી બેસાડવામાં જે ઉર્જા ખર્ચાય છે તે બીજા એકેય કાર્યમાં ખર્ચાતી નથી.

જ્યારે જે પણની જે પરીસ્થિતી છે તેને સ્વીકારતા શીખવું અને વર્તમાનમાં હાજર થઈ જવું અને જોવું કે આ પણ જાય છે તે પ્રકૃતિના નિયમ મુજબ જાય છે. માટે વર્તમાનની સાથે કદમ મીલાવીને પરીસ્થિતીને હળવી ચોકકસ બનાવી શકાય તેમ છે.

તા.૨૧/૩/૦૯

આપણી અંદર વહેતા જીવન ઝરણાને નિહાળવાની પ્રેરણા વિકસાવવાની જરૂર છે. કારણ કે આ જીવન ઝરણું આપણી અંદર અવિરત વહેતું રહે છે. એ અનેક પ્રલોભનોના પ્રદેશમાંથી પસાર થાય છે. અને પોતાની જે શક્તિ છે. તે કમજોર થતી જાય છે. એટલા જ માટે આ ઝરણાને જોવાની પ્રેરણા આપણામાં જાગૃત થાય અને સારી રીતે જોઈએ અને એને અંદરના ફળદ્રુપ પ્રદેશમાંથી પસાર કરીએ તો આ પ્રદેશમાં ઘણા ક્રાંતિકારી બીજ પડેલા છે. અને આ ઝરણાનો જો સંગ મળી જાય તો તેમાંથી ઘણા લાભકારી ફળ મળી શકવાની સંભાવના પડેલી છે.

જો આપણે આધ્યાત્મિક જગતમાં પ્રવેશીને સાડૂ પરીણામ મેળવવું હશે તો પેલા તો તેના મુળ અથવા પાયામાં પહોચવું પડશે. મુળ એટલે જે કાંઈ ચેતના તત્વ છે એને ગોતવું પડશે. કારણ કે એને ગોતીશું એટલે બીજ આપણા હાથમાં આવી જશે. બીજ એટલે આખું વન અથવા જંગલ બનાવવાની ક્ષમતા ધરાવતું તત્વ.

જેમ બીજમાં જે અદ્રશ્ય શક્તિ પડેલી છે. તેમ આ જગતની દરેક

ચીજ વસ્તુ કે પદાર્થમાં આવી શકિત પડેલી છે. દા.ત. એક કુંડામાં થોડી માટી ભરો અને એમા વારાફરતી બધા રસોના છોડ વાવો આ બધા રસો ફક્ત એક નાના કુંડાની માટી માંથી નિકળશે. આ બધો જો ખ્યાલ આવવા લાગે તો ખબર પડી જાય છે. કે આપણા નાના ચિત્તને જે બાજુવાળો એમા કુદરતના બધા તત્વો તેને આગળ વધવામાં કેવા અદ્ભુત રીતે સહાયક થાય છે. માટે આપણી તૈયારી હોવી જોઈએ, કુદરત તો તૈયાર જ છે.

આમ જોવા જઈએ તો આ બ્રહ્માંડની બધી વસ્તુઓ, નદી, પહાડ, દરીયો, કે આપણું પ્રકૃતિગત શરીર આ બધું એક માળાના મણકા જેવું જોવા મળશે.

જેમકે ઉર્જાનું ક્ષેત્ર અને આપણી ચેતનાઓ વચ્ચે કોઈ દિવાલ હોતી નથી. આ બધાનો મેળ એટલે આપણી જાત આ બધાનો તાલમેલ એજ આપણો સ્વભાવ હોય એવું લાગે છે.

આ બધામાં હું કોણ છું. એ જો સમજમાં આવે તો આપણા દરેક સપના સકાર કરવાની ક્ષમતા આપણામાં વિકસી રહી એમ જાણવું.

આપણે જ્યારે હું ગોતવા નિકળીએ ત્યારે આપણા અહંકારથી સતત સાવધ રહેવું પડશે. કારણ કે એ આપણા મનમાં બીક તથા ભયનો અહેસાસ સતત રાખવા માગે છે. કારણ કે તેને બહારના જગતનો લગાવ બહુ જ રહે છે. આમાંથી બચવાનો સરળ ઉપાય મૌન તથા ધ્યાનમાં છે. કારણ કે આમાં દુનિયાને ભુલી જવાનો અને સ્વમય બની જવાનો તથા સ્થિરતા લાવવાનો અવકાશ પડેલો હોય એવું દેખાય છે.

“ વિચારોના વિચારમાં ” લખવામાં ભલે સમય લાગે, કોઈ વાંચવા ધારે તો બે-ચાર કલાકમાં આખું પુસ્તક વાંચી પણ નાંખે. પરંતુ જો પુસ્તક સમજવું જ હોય તો વર્ષો પણ લાગી શકે અને ચમત્કાર પણ થઈ શકે અને આખી જિંદગીમાં ન પણ સમજાય આજું નામ જ “ વિચારોના વિચારમાં ” વળી દરેક વ્યક્તિને પોત પોતાના વિચારો પણ હોય છે. વિચારોનું પ્રગટ થવું એ જ સંસાર છે. જો વિચારો ન હોય તો કોઈ સંસાર નથી.

‘વડીલ’